„NE EXPRIMĂM ÎNCREDEREA CĂ ANUL CARE VINE VA ADUCE SUCCESE TOT MAI MARI ÎN CONSTRUCŢIA SOCIALISMULUI, ÎN VIAŢA MINUNATULUI NOSTRU POPOR, ÎN FĂURIREA VIITORULUI STRĂLUCIT AL SCUMPEI NOASTRE PATRII"

Biblioteca Centrală Regională Hunedoara-Deva

(Din Cuvintarea tovarăşului NICOLAE CEAUŞESCU, secretar general al C. C. al P. C. R., rostită la posturile de radio şi televiziune cu prilejul Anului Nou)

PROLETARI DIN TOATE ŢĂRILE, UNIŢI-VĂ !

gazeta literară

● ORGAN SĂPTĂMINAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA ●

Anul XIV. Nr. 1 (740) ● Joi 5 ianuarie 1967 ● 8 pagini: 1 leu

1967 — ÎNCREDERE ŞI OPTIMISM

De acolo, de departe, de lîngă rîpa unui pîrîu gîlgîind sub zale de gheaţă, dintre sălcii scorburoase unde dorm zîne mici şi vîrcolacii ies în noaptea de Anul Nou să ciopîrţească luna şi să presare aşchii de stele pe mormintele străbune, îmbrobodită pînă sub ochi în şalul de lînă, cu franjuri, şi peceţi lăsate de degetele timpului, mama a bătut în cuie uşa casei bătrîneşti, a slobozit cîinele din lanţ şi cu traista-n spate, ca Moş Crăciun, a venit să-mi aducă, într-un fir uscat de busuioc, copilăria buimacă, mistuită în bucuriile ei amorţite-n uitare, ce nu se întoarce decît o dată pe an: clopoţelul, cîrceile ruginite, harapnicul împletit în „şapte cosiţe de mătase, cît viţa de groase", botul caprei de lemn şi căluţul cu coamă de hurmuz şi hîrtie colorată.

A lăsat şiragul de covrigi agăţat în cui, căldarea pe prag, cu apă neîncepută, colacii în tingiri, panerul „cu grîul de semănat" şi nucile pregătite, şi a venit să-şi asculte nepoata, nepoţii, gîngurind prima urătură, prima colindă:

„După dealul cel mai mare,
Răsărit-a mîndru soare..."

„Dealul cel mare", cu tot hronicul vîrstelor şi permanenţă datinilor, a rămas acolo, departe, lîngă căsuţa dintre răchiţele gîrbovite de chiciură, ca un argint sideral, în noaptea adîncă, lîngă mormîntul nins al bunicii, pe lîngă care trec, ca-n vis, cete vesele de urători, scuturînd clopoţeii ca pe o vie aducere aminte, şi suflîndu-şi în mîinile îngheţate. Trec suflînd aşa, înghiontindu-se vesel şi scuturîndu-şi clopoţeii sau rîsul, de vreo două mii de ani, de cînd duc în lume, într-una, urarea binefăcătoare a pămîntului:

„Mîine anu' se-nnoieşte..."

Din copilăria bunicilor, din noi şi de dincolo de noi, ca o permanenţă a neamului, urarea vine şi trece peste cumpăna anului. Firul de busuioc, aşezat pe masă, lîngă paharul cu vin, ne aduce — ca un nesfîrşit dor de contopire — întreaga ţară într-un val tumultuos de bucurie, o bucurie mai mare decît a anului trecut, mai deplină şi mai bogată, urcînd pe o treaptă nouă, înscrisă în conştiinţa noastră de sine, a continuităţii româneşti, a existenţei noastre ca oameni ai acestor locuri.

După ce am ascultat — simţind adînc încrustată în noi clipa aceasta care stă parcă să aştepte, să ne dea răgazul să măsurăm dimensiunile anului trecut şi să ne dimensionăm forţele pentru anul cel nou —, după ce-am ascultat urarea străbună — dar de-a pururi proaspătă şi tulburătoare —, după ce ne culcăm copiii şi simţim plutind în toată casa bucuriile şi visurile acelor ţinuturi fermecate care-i aşteaptă pe ei şi pe noi, să le explorăm alături de ei, rămînem faţă-n faţă cu noi înşine, cu paharele ridicate, ascultînd timpul care galopează din nou.

Sentimentul acesta răscolitor şi unic, în noaptea aceasta unică, ne pune din nou în mişcare; clipă de înzecită răspundere şi de lucidă considerare a tuturor înfăptuirilor, luciditate care implică o nouă şi sporită răspundere faţă de tot ce se înfăptuieşte în întreaga ţară. În noaptea aceasta unică, înnobilaţi de sentimentul acesta răscolitor şi unic, de răspundere, ascultăm cuvîntarea tovarăşului Nicolae Ceauşescu, secretar general al C.C. al P.C.R., rostită la posturile de radio şi televiziune cu prilejul Anului Nou, adresată nouă, tuturor:

„Întîmpinăm anul 1967 cu încredere şi optimism, cu hotărîrea nestrămutată de a adăuga noi înfăptuiri edificiului înălţat de poporul român în anii socialismului, de a face noi paşi înainte spre măreţele ţeluri stabilite de Congresul al IX-lea al partidului".

Anul şi-a luat avînt. Pretutindeni, la posturi, oamenii urmăresc să aducă la îndeplinire, cît mai desăvîrşit posibil, ţelul perfecţionării muncii în toate direcţiile, în toate sectoarele vieţii sociale. Timpul, oricît ar părea acum de necuprins în dimensiunile unui an întreg, e chibzuit cu precizie ştiinţifică, rezultatele generozităţii sale fiind întrutotul asigurate.

Al. Ivan GHILIA

În acest număr:

REPRODUCERI DIN EXPOZIŢIA BIENALĂ DE PICTURĂ ŞI SCULPTURĂ

LECTURI INTERMITENTE

XVII

Ultimul volum de poeme, *Nevoia de cercuri. Anexa: „Libertatea de a trage cu puşca"* (Editura pentru literatură, 1966), al lui Geo Dumitrescu, îşi întîmpină, din prag chiar, cetitorul, cu una din acele inovaţii, puţin comună, de a cărei necesitate autorul însuşi se îndoieşte, dar a cărei îndreptăţire, cu toate că venind din partea unui umorist, e nu numai serioasă, dar şi întrutotul justificată. E vorba de copioasa „explicaţie", ce ocupă aripile interioare ale copertei, sfîrşind pe ultima copertă, din care jumătatea de sus e prinsă, ca şi la volumul anterior, *Aventuri lirice*, de un prea frumos portret al poetului, şi-n care Geo Dumitrescu aduce două precizări de ordin bibliografic. Întîia se referă la volumul său de debut, *Libertatea de a trage cu puşca*, din 1946, cuprinzînd poeme dintre 1940—1943, proiectat, chiar anunţat, să apară înainte de Eliberare dar, din pricina cenzurii, amînat pînă după, şi-n care explică motivele ce l-au determinat să-l tipărească drept anexă a volumului de faţă. Şi, în primul rînd: restrînsa circulaţie, explicabilă, a volumului de debut, socotită cu drept cuvînt păgubitoare, cînd poetul a cărui evoluţie o urmăreşti, crescu, ca-n basmul fiului de împărat, într-un an ca-n zece, aşa cum atestă amplele poeme, militante, din cel de al doilea volum, *Aventuri lirice (1963)* şi cu atît mai mult volumul de faţă (1966) cu cele două ale sale distincte emisfere, comentariu pe marginea istoriei contemporane şi poezie de dragoste. Al doilea motiv este într-un fel, mai intim, mai legat de esenţa însăşi a poeziei debutului, în care, cu înseşi cuvintele sale, poetul vedea „mesajul unei tinere nerăbdări, înfrigurat de nevoia comunicării, a strigătului imediat, în căutare de ecou, ceea ce, atunci, putea şi era necesar să însemne şi un coeficient de participare la vasta operaţie de reconstituire obştească a speranţei şi dorinţei de libertate". Din „coeficientul (acesta) de participare", poezia începătoare a lui Geo Dumitrescu, cu toate că experienţele poetice se întind, cum arată anii notaţi în josul poemelor, uneori şi pînă la cinci ani pentru cîte o poemă, şi scrupulul acestor gestaţii e o notă bună, păstrează două ecouri, în poemele: „La moartea unui fabricant de iluzii" din 1941 şi „Libertatea de a trage cu puşca" din 1943, amîndouă din ciclul ce conferă şi titlul primei culegeri. „Fabricantul de iluzii" nu e altul decît veacul acesta al XX-lea, însîngerat de două dintre cele mai catastrofale războaie, căruia poetul îi aplică stigmatul de „veac stupid", deşi după Léon Daudet, stupid fusese cel de al XIX-lea, ceea ce nu exclude ca toate să fie, chiar cînd sînt de aur, rînd pe rînd, şi deopotrivă de stupide. Acestui veac „putred înainte de timp", Geo Dumitrescu îi adresează cîteva apostrofe, însă, cum se poate vedea, temperate de o uşoară, ironică, melancolie: „Hei, hoţoman bătrîn, veacule muribund, / Ai isprăvit prin a pieri de păcatele tale — / Din cavourile tăcute şi negre de sîrmă ghimpată / Nu te vor scoate o mie de mii de macarale / / Fanfaron, perfid, te lăudai cu lumină şi generozitate / cine va spune că eşti cel mai modern şi cel mai deştept; / ce-am să rîd cînd oi vedea mîinile tale murdare de bani şi de sînge / definitiv încrucişate pe piept. / / Nu, nu, să nu crezi că te mai iubesc, veac nemilos, / veac stupid al tuturor elanurilor grave şi puerile — / Cu toate că m-ai învăţat să silabisesc cuvintele sonore şi agreabile / pe care-mi place să le rontăi zilnic ca pe nişte pastile". Celălalt poem, al căruia singur titlul spune îndeajuns, disertează pe tema acelui veşnic flagel, al războiului, pe care umorişti şi filosofi, de la Aristofan pînă la Kant nu obosesc să-l denunţe. Cu groapa de mormînt sub picioare, omul continuă să discute despre „libertatea de a trage cu puşca" şi discuţia n-o opreşte nici chiar misterioasa apariţie

PERPESSICIUS

(Continuare în pagina 4)

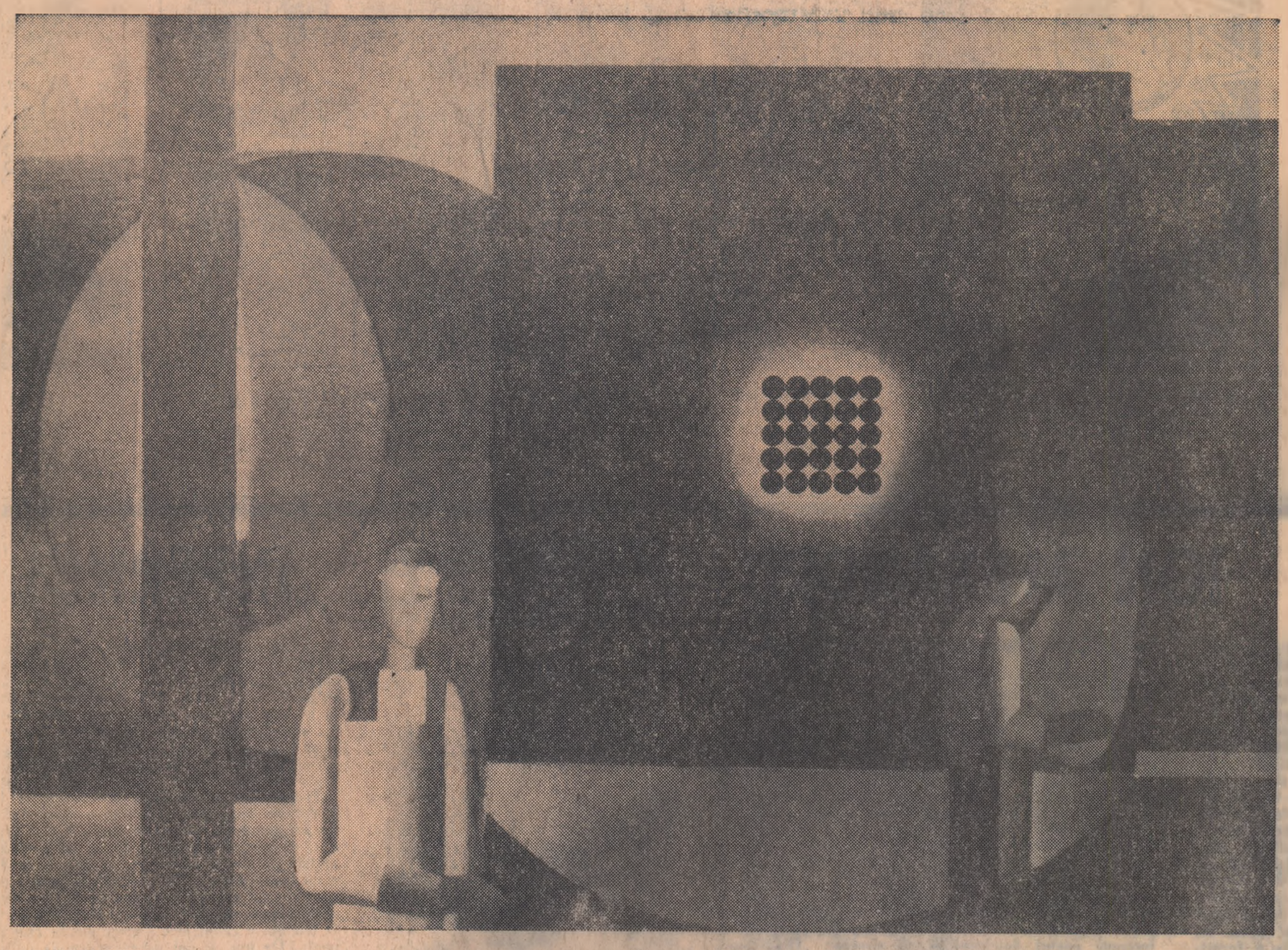

MIHAI RUSU — *SUDORI IN CAZANGERIE*

POEZII, POEŢII DESPRE POEZIE ŞI DESPRE EI ÎNŞIŞI:
AL. ANDRIŢOIU, ANA BLANDIANA, ILIE CONSTANTIN, ŞTEFAN AUG. DOINAŞ, GEORGE LESNEA, DRAGOŞ VRÂNCEANU — pag. 3-5-7

NICOLAE ŢIC: „NU TRAGEŢI ÎN CAII DE LEMN" (sfîrşit) — pag. 4-5

J. R. JIMÉNEZ: „JURNAL DIN CUBA" — pag. 8

REVELIONUL REVISTELOR LITERARE văzut de NEAGU RĂDULESCU — pag. 2

URAREA STRĂMOŞILOR

De Anul Nou 1967 simt nevoia să mă adresez sutelor de mii de cititori ai Scînteii, cu urările tradiţionale de viaţă lungă şi bogată în sănătate şi bucurii. Primiţi-le, iubiţi cititori, cu aceeaşi dragoste cu care mă gîndesc la dumneavoastră în fiecare dimineaţă cînd deschid gazeta, ca simbolul tuturor fericirilor pe care vi le doresc.

Marile realizări ale activităţii anului care sfîrşeşte ne făgăduiesc alte realizări dacă se poate şi mai mari datorite tineretii şi energiei socialiste. Scumpa noastră Românie a ştiut să-şi facă locul cuvenit între popoare. Hărnicia şi inteligenţa i-au asigurat ţării noastre un prestigiu invidiat.

România noastră o ştim cu toţii, cît şi popoarele streine, că e ţara prieteniei adevărate şi a poeziei. În fiecare din noi cîntă mereu mai proaspete tradiţiile reînnoite. În numele lor urarea LA MULŢI ANI, pe care o iau din gura strămoşilor, este şi rămîne pe veci actuală.

Tudor ARGHEZI

(din *Scînteia* nr. 7209 — 31 decembrie 1966)

ARHIVĂ SENTIMENTALĂ

OBLIGAŢIA UNUI MULŢUMESC

La început de an nou mă simt dator să scot din „arhivă" **un mulţumesc** foarte bătrîn, prăfuit prin neîntrebuinţare, inutil ca o foaie de calendar de pe vremea lui Anton Pann. Mă întreb cui să-l destinez?... Anacronica maşinărie, înduioşetoare ca şi ceasul cu cuc al mătuşii Rallu, greoaie ca balonul cu nacelă, zgomotoasă ca tramvaiul cu cai, stînjeneşte confortul apartamentului modern în care abia încap cîteva gînduri şi cîteva cărţi. Unde să-i faci loc?... Din imperative de comoditate formalităţile colegiale s-au simplificat.

Mă gîndesc la stupefacţia unui tînăr confrate. Fîstîcit în faţa mîinii întinse de un distins scriitor care, după ce s-a prezentat ceremonios, i-a făcut copilandrului confidenţa unui mulţumesc pentru un stîngaci poem de debut. Era Oscar Walter Cisek, acest aristocrat al culturii, mîndru de a servi în limba lui Goethe lumea spirituală a lui Eminescu, şi de a saluta cu pălăria ridicată deasupra frunţii fiecare început de promisiune. Într-o altă ocazie, în faţa unui alt debut era Tudor Vianu. Într-o alta, tot fără martori, dar într-un moment la fel de memorabil — era George Călinescu. Sînt nume cu care voi asocia întotdeauna, graţie gestului şi a gîndirii, decalogul ţinutei intelectuale fără cusur. Pornind de la acest **mulţumesc** sînt nevoit să-l las ca un postum şi inutil omagiu în teritoriul lor, într-un Parnas al ţinutei fără căi de acces. Şi totuşi...

Dezvoltarea unui rodnic climat spiritual, crearea acelui „bulion de cultură" — cum spunea Fundoianu — fără de care nu se poate emancipa cel creator sînt legate şi de relaţiile moleculare din recipientul cultural, de alchimie gingaşă a însuşi acestui proces.

De unde să începi acest **mulţumesc?** E o regulă care s-ar putea pierde, ca şi pînă alaltăeri **bunăziua** în şcoală, în faţa dascălului stînjenit de precocitatea doctă a elevului impertinent, corigent şi genial. De la ce silabă să porneşti?... E un ritual cărturăresc statutat la noi acum aproape o sută de ani prin salutul unui Iosif Vulcan către un june bucovinean, ritual parafat mai apoi prin omagiul resemnat al unui Alecsandri adus aceluiaşi poet, ritual întărit de gestul prin care muribundul Luchian saluta precocitatea unui Dărăscu sau prin ardenţa cu care iconoclastul Arghezi îi făcea loc în cultură unui Urmuz. Reciproca începe de la **Epigonii** şi se termină la omagiul prin care Sadoveanu se închina codrului nesfîrşit de poeţi neştiutori de carte care l-a învăţat rafinamentul limbii.

Între aceşti poli ai culturii se interpun accidentele. Au fost puţine. Pe cele nescuzabile, vechi şi amare, le înţelegem. Ele au fost la vremea lor atît de vijelios sancţionate încît şi azi ne cutremurăm. Bietul Macedonski. Dar prin cazul lui a fost dată proba peremptorie a unui organism spiritual atît de sănătos care nu putea să nu expulzeze din sînul lui, cu consecinţa în eternitate, tot ceea ce stînjenea funcţionarea armonică şi deplină a actului creator.

Cui să-i dăm **acest mulţumesc?** El e o tablă deschisă pe care va trebui să înscriem nume. El e o invitaţie la cordialitate, la respectul activ al actului cultural, o încercare de a readuce în atenţie noţiunea de stimă faţă de gestul gratuit dar atît de ancorat în absolut al dăruirii. Relative şi ades înveninate de adversităţi fără sens sînt raportările noastre la acest gest incontingent cu trivialitatea, nobil şi pur.

Cineva totuşi vrea să ne convingă, arătîndu-ne din cînd în cînd muchia de bardă a unor cuvinte arheologic clasate, că literatura nu e o bătaie cu flori la Şosea, ci o cinstită şi familială bătaie, cu fatalele ei

Paul ANGHEL

(Continuare în pagina 8)

Note de Lectură

HORIA ZILIERU: Orfeu îndrăgostit

Un vers caracterizează îndeajuns poezia pe care o face Horia Zilieru; are forma unei întrebări, puțin orgolioase, puțin triste, puțin sentimentale: „e prea tîrziu romanticul parfum?". Fără să vrea, autorul se definește aici pe sine și cercetează, neliniștit, destinul unei poezii care se menține în cadrele vechi ale sensibilității și persevează în reprezentări care au adus, altădată, gloria lui Petică sau Anghel, poeți care fac trecerea de la romantismul elegiac la simbolism. E, așadar, „prea tîrziu romanticul parfum?", mai spune, azi, ceva o poezie a florilor, a universurilor mici, infinitesimale, o poezie în esență ei sentimentală, fără simț cosmic și viziuni hotărîtoare? Mai are vreun ecou o poezie de grații prozodice, sensibilă la ceea ce e suav și diafan în univers, realizată cu mijloace exclusiv muzicale, o poezie, în fine, fără „filozofie"? Curios, dar după o abundentă producție de versuri de un ermetism gramatical, o poezie cantabilă, lin curgătoare, grațios desenată în cadrele exacte ale metricii clasice, ne produce o vie satisfacție.

Observam nu demult, în cadrul unei anchete, că ce e dezolant la unii poeți nu lipsiți de talent e dezinteresul pentru orice noțiune de versificație. Au uitat, se pare, că poezia e o artă muzicală. Poemele torențiale amenință, metaforele se prăvălesc și de la o vreme, citind toate acestea, simțim nostalgia cîntecelor elegiace, a cantilenelor, a poemului diafan.

Incheind această paranteză, necesară, cred, pentru a explica o prejudecată cu mai mare frecvență în poezie, să revenim la *Orfeu îndrăgostit*, volumul recent al lui Horia Zilieru. Autorul lui, ieșit din zona folclorică a Argeșului, s-a fixat, ca altă dată, George Topîrceanu, la Iași, devenind, tot ca și el, un veritabil moldovean, în cuget și-n simțire. Cum s-a observat și la volumul de debut, Zilieru e un sentimental, dar ceea ce trebuie reținut acum (în noile versuri), e faptul că el caută o formulă de poezie modernă, pornind de la cîteva experiențe lirice interbelice fundamentale. Lectura lui Pillat, Barbu, Bacovia se simte. Cu aceste aluviuni, Horia Zilieru se realizează în cadrele unei poezii muzicale, cu tonuri dulci și caligrafie fină: o poezie filigranată, executată cu un veritabil meșteșug prozodic. Descripțiile sale bogat ornamentate sînt, în fapt, niște pasteluri asediate de efluvii sentimentale. Molizii, crinii, chiparoasele, albele crizanteme, jugastrul, gutuile, din nou cupele crinilor, bujorii ca niște *fiole roșii* — flori de zi, flori de noapte, specii domestice și sălbatice — sînt evocate cu o notă elegiacă: „Dor, în plopul tînăr înmuiat în lună, / vîntul harfe limpezi își resfiră fără / lîngă golful unde, trepte reci de scară / scad în apa verde. Plins pe piatră sună / / Nuferii mei negri-n bulbi se-nchid sub gene / cum rămîn în geruri vaze cu lumină / și pe mîna-ntinsă, umbra ei străină / ancore îmi lasă, arlechini, sirene..."

Versurile de aici și altele, fixează imaginea unui poet al florilor, pe urmele lui Anghel, specia rară în epoca noastră, deschisă spre lirismul cerebral. Anghel prefera magheranul și narcisul, Zilieru cîntă crinii și nuferii, exemplare suave ale lumii vegetale, simboluri ale imaculării. Trebuie observat că această poezie e, estetic, justificată și H. Zilieru are talentul necesar pentru a-i da o notă personală. Distonează cîteva construcții imagistice, în manieră ermetică a lui Ion Barbu, insuficient asimilate. Experiența lui merge spre o poezie de notație plastică și muzicală: „Mor colori în suplele petale / zbucium cald în fragedul țesut / timplei tale să îi fie scut / și să ardă-n umbra palmei tale / / Parcă-n foi cristalizară ape / în arpegii caste, din pămînt / Suflete, te zice c-un descînt / Phoenix — pasărea din scrum, sub pleoape" (...)

Pastelist cu reale posibilități, autorul volumului *Orfeu îndrăgostit* e, în aceeași măsură, un poet delicat al iubirii casnice, al iubirii sfioase, romantice, fără nervi, fără angoase: „Umbra ni s-a făcut mai subțire, mai mică. / Din vite de iederi, frunze în roșu ne pică: / tu le-aduni și le sufli de brume, / și le coși în ghirlande, cu fir de mătase de stea. / Una vom pune-o lîngă lampă: pe masa mea, / cu călimări, singurătăți și parfume. / Alta, zeită, o-nfășuri pe frunte-ți, ușor, / și-ncepe în aer un cor, / sieve, pe luna-n dogoare. / / ...Sînge-n statuia cetății ne doare..."

De la iubirea casnică la poezia vieții familiale trecerea e firească. Horia Zilieru evocă, în bune stihuri muzicale, porțile încrustate, scoarțele, crinii din vază, carpetele, etajera, masa de lucru, călimara, tablourile de pe perți, inelul de pe mîna iubitei, sinii mici, lampa de bronz, lampadarul din hol, ulcioarele înflorate etc. apoi, lărgind cadrele observației, căderea frunzelor, toamnele opulente, melancolia anotimpului, singurătățile senine, reconfortante. Versul e strîns, bine lucrat, prins în copcile unei notații bogat ornamentate: „Candide flori nocturne-n bolți răsfrînte / Cad lin, cad lin, singurătăți să-ngroape / Și mi-au ajuns nămeții pînă-n pleoape / și plopii se fac flaute să cînte."

Găsim, așadar, vocația reală a lui Horia Zilieru în poezia de evocare a universului mic și în arta desenurilor pe porțelanuri.

Eugen SIMION

HARALAMBIE ȚUGUI: Poezii

Paralel cu editarea retrospectivelor lirice fundamentale ale literaturii române au început să apară micro-retrospective aparținînd unor micropoeți, mai mult sau mai puțin cunoscuți cititorului contemporan. Unul dintre cei care beneficiază de această inițiativă editorială este Haralambie Țugui. Poetul și-a intitulat memoriul liric printr-un extrem de laconic *Poezii*, adică exact același titlu pe care-l poartă primul volum de versuri al lui M. Eminescu sau ultimul volum semnat de Lucian Blaga.

Cele cîteva zeci de poezii profilează o structură lirică confundabilă cu alte structuri lirice, mai mult, senzația generală pe care o avem este aceea de repetare a unor lucruri pe care le-am mai auzit. Un poem se numește *Moment muzical* și el se bazează pe o structură prozodică frecventă la Verlaine, servind de altfel unui conținut de rigoare („Livide, pe deal, / Pling zările, pling. / Amurgul de-opal / Moare în cimp"). Un moment autobiografic *(Copilărie)* folosește versul supradimensionat pe care D. Anghel îl adusese la perfecțiune. Țugui încearcă să aducă multe corective recordului național de lungime prin versuri de 24—25 silabe din care dăm cîteva exemple: „Toate erau ca în legendă: păsările cîntau numai pentru mine, / Grădina tremura pe brațe stînjenelii văzduhului în legănări line. / Imi plăcea să mă ascund în capătul livezii după cireși... / Mama, văzîndu-mă trist, înțelegea că mă vrăjiseră luceferii de mătasă" etc. Un alt poem, *Popas* este o concentrație aproape imposibilă a unui număr de motive imposibil de combinat, ceea ce dovedește că asociațiile contrastive cu eficacitate expresivă sînt totuși dificil de realizat dacă nu te numești Arghezi.

Atitudinea predilectă a poetului este aceea ușor extatică, uneori, ușor romantică, alteori, mai întotdeauna asemănătoare simboliștilor de la începutul secolului. Este de altfel și ipostaza lui cea mai fericită pe care o veți regăsi în: *Poem de toamnă, Moment muzical, Moartea poetului, Memento, Sonet, Daltă silvestră, Sens* etc.

Și totuși, caracteristica generală a poeziilor lui Țugui este formalismul: căci, formalist nu este numai un poet care cultivă forma în dauna conținutului (ceea ce de altfel este destul de dificil de obținut), dar formalist este și poetul care utilizează locurile comune ale poeziei. Imaginile comune se pot înșirui la ficeare pagină; multe titluri spun exact cît conțin poeziile, și uneori chiar mai mult: un volum lexical masiv e folosit pentru a comunica niște mesaje reductibile. O poezie se numește *N-am corzi de argint...* și bineînțeles că în ea se află crezul liric al poetului. O poezie se numește *Mîini aspre și bune* și bineînțeles că ea se referă la mîinile care muncesc. Alta se numește *Privind tinerii patriei*, și ar fi putut fi măcar o odă dacă Țugui ar fi avut forța sau răbdarea să o scrie.

Dar „formalismul" cras este, din păcate, evident mai ales în poeziile de actualitate: *La Petrila, Gravorul, Sus, din turnul Golia, Ci ei au mai crescut...* etc. Sînt poezii de circumstanță, — sau cel puțin ale unei atitudini lirice circumstanțializate care, alături de alte elemente la fel de circumstanțiale ale volumului ne face să ne întrebăm dacă însăși apariția volumului nu este un fenomen de circumstanță.

Marian POPA

SILVIA NICOLAU-CINCA: Pisica și vorbele

Schițele Silviei Nicolau-Cinca oscilează între miniaturalul vaporos, cu o tentă duioasă în care comprehensiunea pentru lumea măruntă a celor ce nu cuvîntă (fulgul de zăpadă, fruza, lăstunul, porumbelul, vrabia, pisica, licuriciul etc.) se convertește într-o poematică diafană, țesută din metafore străvezii, mătăsoase, — și tentația evidentă a unei proze de idei, pe alocuri încă insuficient slujită de stilul aforistic, pîndit ici-colo de naivități. În volumul de debut *Pisica și vorbele* este mult neprevăzut și încă oarecare nehotărîre, — în ciuda unor preferințe, — în ceea ce privește unghiul de abordare a realității. Citim aci schițe de bună observație realistă, privind tulburarea adolescentină a primei iubiri *(Fereastra)* sau fragilitatea unor cupluri care au nevoie doar de un amănunt, aparent neînsemnat, pentru a li se dovedi netrăinicia (în *Cintecul*, o femeie fuge dezamăgită de lîngă omul cu glas frumos dar superficial și grosolan, care strivește cu seninătate, sub pantof, luminița unui licurici) și instantanee delicate de genul *Ochilor cenușii*, dar mai ales multe parabole, în care fabulația vizează relațiile dintre oameni. Modalitatea preferată a autoarei este deci una alegorică, plăcîndu-i să interfereze planurile — să le răsucească, desființînd granițele dintre închipuire, vis și realitate. Regnurile manifestă afinități justificate, supunîndu-se regulilor nescrise ale unei atracții reciproce: o frunză se îndrăgostește de un tînăr, un lăstun tînjește după afecțiunea unui copil care îl uită repede, plictisindu-se, o vrabie la fel, un porumbel alb e fascinat de luna argintie (pe care o vede în chip de porumbiță), un fulg de nea se topește în îmbrățișarea fierbinte a unei raze, etc. E aci numai un aparent animism, deoarece, minuind predilect alegoria, autoarea vorbește despre nestatornicie și despre sinceritate, despre sacrificiu și puritate, despre himeră și despre adevăr; despre singurătate *(Monstrul)*. O înclinație specific feminină pentru aspectele gingașe ale unei lumi mici, dar bogate în simțăminte, capabilă de jertfă și devoțiune, ne dezvăluie o miniaturistă inspirată cu aptitudini pentru limbajul figurat al parabolei și fabulei. Aș cita aci, printre altele, o bucată izbutită, lucrată cu subtilitate ca *Pisica și vorbele*, care condamnă inconsecvența dintre vorbă și faptă.

Așadar în prim plan un miniaturism grațios, cu grijă pentru amănuntul revelator care să dezvăluie sensul, rareori înăbușit de o strălucire exterioară a decorurilor ca în *Duel cu soarele*.

Alteori e prezent decupajul cinematografic, succesiunea dinamică a imaginilor ducîndu-te cu gîndul la filmele moderne de desen animat, a căror tehnică îi este familiară autoarei. Mă gîndesc, de pildă, la aventurile, adesea hazlii, ale unei pălării năzdrăvane *(Pălăria)* plecată să aducă stăpînei o notă muzicală neatinsă de purtătoarea pălăriei, amintind de maniera lui Vukotici prin gravitatea, aș zice hazlie, a inutilității unor străduanii, fiindcă nu putem să trăim în locul altora, chiar dacă sîntem animați de cele mai nobile intenții. Inimoasa pălărie se străduie în van să-și ajute stăpîna, cîtă vreme aceea nu înțelege să caute singură ceea ce îi trebuie.

Dialog cu moartea stă sub influența viziunilor sumbre, cu ochi pînditori, ale picturii lui Tuculeseu. De altfel „motivul ochilor" reapare în mai multe bucăți — dar acolo ca un elogiu adus frumuseții lăuntrice a omului. Poem în manieră cinematografică, *Dialog cu moartea* e un imn închinat forței și voinței umane, ființei înseși, direcție în care autoarea ar trebui, cred, să persiste, întrucît pe această latură înfăptuiește mai mult. Sugestia e aici mai puternică, simbolul mai luminos decît în alte bucăți ca *Monstrul* sau *Umbra*, unde îngustimea însăși a parabolei îi ridică unele opreliști. Nota de poezie gravă, pe care a intenționat s-o infuzeze și altor bucăți, mai fără relief, își află expresia adecvată, în succesiunea ritmică a imaginilor întunecate, a fantasmelor care țin de alt tărîm, personificări izbutite aci, spre deosebire de altele, vagi sau neinspirate ca în *Monstrul* ori *Inima* unde imaginile, fie contrazic prin esența lor categoria, specificul (un fluture alb se hrănește cu sînge), fie sînt stînjenite de un declarativism nedorit. Luat în totalitatea lui însă, volumul captează interesul, solicită atenția, dezvăluind o sensibilitate artistică pronunțată, ce-și găsește adesea expresia autentică.

LAURENȚIU CERNEȚ: Omul de un milion

Mai toate bucățile din volumul de debut al lui Laurențiu Cerneț au ca motiv esențial sau ca punct de plecare neînțelegerea ori confuzia în care cad cele mai multe dintre personajele sale, investite cu o naivitate uneori incredibilă.

Funcționarul Livede, „omul de un milion" (supranumit așa datorită economiilor mari obținute de el la locul de muncă) nu vede dincolo de apucăturile boeme ale lui adevărul ei sufletesc, fapt pentru care, obosit, va renunța să mai țină piept jocului ei. *In căutarea lui Valentin*, ca și nuvela intitulată *O privire în urmă*, readuce de fapt același personaj — insul naiv și simplu, a cărui credulitate merge pînă-n pînzele albe, incapabil să creadă în perfidia, în nesinceritatea falsului său prieten. Victima unei neînțelegeri este multă vreme și țăranul Damian Chirilă (bucată mai slabă prin poanta căutată și nesusținută), sau Marieta Siminică, o făptură stioasă și neferită, în genul acelor dostoievskieni *Oameni sărmani*. În fond o femeie sensibilă, suferind de pe urma unui complex de inferioritate, pe care-l aduce cu ea din copilărie.

Așadar personajele lui Cerneț sînt oameni obișnuiți, aleși mai cu seamă din lumea funcționarilor, fără ambiții mari, fără aptitudini deosebite, dezorientați totuși ai unor simțăminte nobile de care nu fac caz, capabili să cultive sentimente fundamentale ca prietenia sau dragostea. Bunul simț le dictează să se comporte modest în meseria și în lumea lor, să aspire la întemeierea unei familii, în care întrevăd fericirea, să pună mai presus de orice prietenia, către care se îndreaptă tandri și sinceri, ca în toate actele vieții lor. Că există totuși ceva care îi împiedică pe acești oameni încrezători să se realizeze, că în calea lor apar obstacole neprevăzute (necinstea, filistinismul, parvenitismul sau răutatea celor din jur), este tot atît de adevărat. De aci neînțelegerea de care vorbeam la început. Naivul are o viziune simplă — uneori simplificată — asupra lumii, iar căldura sufletească se risipește în van asupra unor oameni care nu-i sînt asemeni, dar a căror esență i se dezvăluie prea tîrziu și cu prețul unor mari dezamăgiri. Acest deznodămînt duce implicit, dacă nu la tocirea acelei aptitudini de a crede în oameni, totuși la o anume paralizare a voinței, și uneori la inerție. Naivii lui Cerneț sînt niște uimiți în fața descoperirilor pe care le fac despre viață și, în ciuda unor experiențe dureroase, par niște creduli incurabili. Deși are dovada evidentă a necinstei amicului său, prietenul lui Valentin nu poate crede în perfidia acestuia. La fel Viașu din *O privire în urmă* care sacrifică o iubire sinceră din cauza obtuzității violente a pretinsului său prieten. Dar în ambele bucăți, autorul, decis să ducă lucrurile pînă la capăt, să facă o expunere de motive cît mai amplă și mai nuanțată, se lasă totuși prins de dragul unor idei și uită să moduleze linia caracterologică a personajelor. O liniaritate șocantă, o simplitate rigidă în mecanismul lor sufletesc, face din Viașu sau din personajul povestitor al bucății *In căutarea lui Valentin*, plăsmuiri cam firave, pentru că uneori naivitatea de dragul naivității este neconvingătoare iar maniera povestirilor — deși nu lipsită de fluență și naturalețe, în genere, — e cam prea de tot previzibilă, ca să nu spun schematică. E greu de crezut, de pildă, că încrederea să-ți rămînă neclintită în cinstea cuiva, chiar după ce ți se aduc probe evidente asupra imposturii lui. Totuși Cerneț ține atît de mult la naivitatea, la candoarea personajelor sale, încît le obligă să rămînă mai departe uluite, interzise în fața minciunii și a imoralității, pe care nu și-o pot, parc-se, reprezenta sau imagina, în ciuda argumentelor vizibile pentru toată lumea. E cazul bucății *In căutarea lui Valentin*. La fel se întîmplă lucrurile și în ultima bucată a volumului. Am crede mai mult în naivitatea lui Viașu, dacă cel în care persistă încrederea sa, Vladimir, n-ar fi un carierist atît de vulgar și de neîndemînatec, a cărui purtare e pe alocuri de un schematism scandalos, iar Viașu este un ins mai mult fricos și conformist decît un naiv. Un conformism deghizat ascunde și Vrabie, funcționarul model, aparent om bun, de treabă, dar căruia îi lipsește curajul de a privi lucrurile drept în față. În *Visele lui Vrabie* — acesta personificînd nehotărîrea — Cerneț vădește, ca de altfel și în *Marieta Siminică* mai multă siguranță și finețe, în concepereа personajelor, a căror lume sufletească o descifrează mai atent la nuanțe, decît în bucățile amintite mai sus. Oricum, Laurențiu Cerneț povestește curgător, știe să găsească acel ton direct, autentic al monologului interior care ne fac apropiate personajele și situațiile. Calități deloc neglijabile, îndreptățindu-ne să așteptăm cu interes viitoarele sale proze.

Eugenia TUDOR

REVELIONUL LOR...
văzut de
NEAGU RĂDULESCU

VIOLETA ZAMFIRESCU, DINU SARARU și SÎNZIANA POP:
— Steaua sus răsare...

PAUL GEORGESCU către N. TERTULIAN și HORIA BRATU:
— Mai avem o lună pînă împlinim anul!

DUMITRU MIRCEA, TEOFIL BUȘECAN și VASILE REBREANU:
— Ce-o mai fi la ora asta la București?

După datina străbună...

„Viața studențească" a împlinit 10 ani de la apariție, iar „Amfiteatru" 1 an.
NICOLAE STOIAN către ION BĂIEȘU:
— Nu te înfige, puștiule, mai așteaptă nouă ani!

---

cronica literara

ION ALEXANDRU: „INFERNUL DISCUTABIL"

Poezia lui Ion Alexandru convertește într-un strigăt violent și patetic, de rezonanță foarte modernă, neliniști străvechi, o ereditate complicată. Ea duce cu sine tensiunea unei îndelungi inhibiții, transferînd asupra limbajului odată descătușat aureola tăcerilor grele impenetrabile. Vine dintr-un Ardeal parcă necunoscut, de un relief ciudat, stilizat, bîntuit de un spirit tenace, care transfigurează totul, ca sub puterea unui glas lăuntric. Un duh autohton transmite poeziei **sufletul** său, intens dramatic, obligînd-o să i se supună. Vigoarea internă, recea frenezie, am zice expresionistă, a versurilor lui Ion Alexandru găsesc aici un climat propriu, matca generatoare, de unde se și revendică, nu fără orgolioasă conștiință. Aerul acestor ținuturi, amestec de familiaritate și un nu știu ce fantastic și tulburător îl respirăm citind pe Ion Alexandru. L-am retrăit într-o confesiune: „De-ar fi să vorbesc despre dealuri, aș vorbi despre unul singur, ce-l cunosc în amănunțime frămîntat, ajuns în ultimii 30—40 de ani, după un cutremur, la o formă stranie și unică: ridicat de-un efort susținut deasupra celorlalte. Acolo bate vîntul toată vremea și toate furtunile de-acolo vin. Fluxul norilor tot el îl dă și anotimpurile, el e primul care le anunță... Pentru că aceste ținuturi sînt ale spiritului și îndeamnă la cugetare, zmeii și strigoii umblă în carne și oase pe uliți". Peisajul aspru, nordic, fixat în ritualurile sale, surprinzător pentru ochiul străin, esențializează viziunile poetului și conferă situațiilor străbătute o acuitate ireală, chinuitoare ca o obsesie. De-aici și forța excepțională de a reprezenta lumea în mituri, în vaste prelungiri onirice, deformante, dezmembrate și totuși ținute la un loc de un unic elan plăsmuitor, tendința de a transcende formele universului terestru dintr-o perspectivă ideală, biciuită de nostalgia infinitului. E pretutindeni o impresie a pactizării cu necunoscutul, un fel de **a descînta** materia spre a o sili să-și dezvăluie tainele, o **inițiere** dincolo de lucruri.

Și totuși sîntem, în intimitatea acestei străvechi planete nebănuit de aproape de iminența meditație ontologică, de marile motive de frămîntare ale omului modern, înfruntate (uneori însă — trebuie spus — nu fără riscul dezechilibrului și al incongruenței!) din unghiul unei sinceități curajoase, exemplare, și cu pornirea pătimașă de a regîndi totul, de la început, pînă și infernul, de a verifica din nou adevărurile admise prin focul unei experiențe **interioare**, prin raportarea la cea mai singulară dintre experiențe, aceea a morții. Un patos al autenticității, în zonele biologicului cu deosebire, și mai rar încă în cele ale conștiinței, incendiază poemele lui Ion Alexandru. Căutarea absolutului înaintează prin examenul relativizării perpetue, la care îndeamnă condiția umană însăși, enorma varietate **a situațiilor** existente. Inițiativa aceasta, urmată cu îndîrjire, are ca imediată consecință protestul împotriva **limbajului,** ale cărui limite sînt resimțite. Automatismele, inerțiile sînt mereu denunțate, printr-un efort de a fi mai aproape **„de viața omului decît de limbajul său care poate fi uneori o trădare a faptelor".** Se desprind atunci, firește nu adevăruri ultime și universale, dar liniile unui portret interior, vibrante pînă la insuportabil și pînă la tragic, percepute nu numai cu logica fatal insuficientă, dar cu toate anxietățile intime și cu toate simțurile fremătătoare. Axul moral al ființei este intuit numai prin mijlocirea stărilor de tensiune și, rîvnit cu fascinație, este acceptat numai cu condiția menținerii în zonele **adevărului,** cu oroarea iluziei confortabile, liniștitoare la modul filistin. Cuvintele desprinse din Shakespeare sugerează traiectoria incomodă, pe care, de la început, poetul înțelege să se situeze: „Din disperarea mea se naște o mai bună viață". Numai salvarea **prin adevăr,** mai dificilă decît toate, pare acceptabilă, pentru că este singura omenească. **Mitul lui Oedip** care deschide volumul și **Mitul lui Iov** care-l încheie, definesc un patos al adevărului. Sub semnul său stau ipostazele lirice fundamentale. Prin lirism se caută calea de acces la un răspuns esențial, care depășește, în accepția obișnuită, prerogativele și posibilitățile poeziei. Oedip întruchipează această nevoie tragică, dar numai ea salvatoare, fatalitatea unei poveri de culpabilitate: „Înainte de a mă naște eram vinovat / însă prea a fost tîrziu ca să se mai poată îndrepta ceva, / mult mai devreme trebuia să mă dezmeticesc / înainte de a se fi hotărît întîia semințe de profeți / să-și depășească stinsa neființă // m-am prefăcut că nu știu, că nu cred, / că totul ar fi ursit pentru un altul / și iată dezlegarea — să-mi recunosc vina / — dar cui i-ar fi de folos? / Un altul în afară-mi pe măsură nu există". Vina este fatală, dar au dreptul cei inactivi să-l acuze? Sînt ei mai buni? Nu sînt; mai condamnabilă pare atunci inerția lor. (Intervine, situație tipică la Ion Alexandru, reabilitarea omului **vinovat** în actul însuși al confesiunii, în răscolirea adîncimilor **veritabile** ale ființei). Cei care-i cer socoteală simbolizează **inautenticul,** starea amorfă a lumii, ei nu au sentimentul vinovăției, pentru că, în inferioritatea lor, nu au acces la drama eroului. Și nici vinovați nu pot fi, ei nu sînt vinovați, fiindcă **nu sînt nimic:** „Chiar crima-n voi se-împute nemișcată / înțelepciunea-i sora vicleniei, / dulcele truc ce-ascunde-n mădulare / desfrîul vinovat, cu izuri de profet". Ultimele versuri conțin tentativa unei reconcilieri cu existența: „Vieții îndemn de ultim adio i-aș da: / De-ar fi să îți ucizi nu tatăl, / ci propria țeastă zdrobind-o zi cu zi / sau fiicei tale-n pîntec să-i otrăvești odorul, / tot să te naști, pentru a fi, a fi / Chiar dacă drumul duce nicăieri, / chiar de nu-i drum ci numai o eroare, / Eroarea însăși e un ce nebun / Cum vina mea mi-e străvie onoare".

Poemele se structurează în continuare în jurul unui sentiment dominant: suferință a cunoașterii și nostalgie de infinit. Acest sentiment naște mituri tragice, sumbre, dar, deopotrivă traversate de un suflu al adevărului acceptat cu eroică demnitate. Și este spus adesea în viziuni memorabile: „Eu cred că am în cap sămînța / unor sori ce nu pot să-și rotească / nemurirea din pricina acestui cerc compact de lut sudat în / focuri colosale / O temniță e capul meu / ce-și pierde cheile la începutul lumii. / De mii de ani mă-ndepărtez de miile de cimitire / de steaua mamă suptă-n Univers / din care capul meu pe lume apăru".

Aproape programatică, prin energia negării, violența biologică a desgustului de **artificial** și exaltarea **autenticității** este poezia **Peștii:** „Intîi a fost săpată în pămînt / o depresiune imensă. / Din fîntîna fiecărui / pleca pe dedesubt, pe la izvoare, / o coloană albă de apă spre locul acela, / anume ridicat. Astfel / se născu marea noastră nesfîrșită / din darul fiecăruia /.../ Sămînța peștilor lipsea. / Din lutul ars al faptelor terestre, / putință nu era să se întrame viața. / Peștii veniți pe roți de camioane / atît de mici creșteau la largul lor. / Crabi albi de rasă numai și chefali / păstrugi și înstelați bibani / ce nu-și rîvneau puietu-n dușmănie, / creșteau rapid și fără nici un merit. / Ulii de apă, șerpi și rechini inexistenți, / nu tulburau sămînța lor geometric, / Creșteau cît patru într-un an / și scoși apoi spre vin pe mesele comune / copți groși cu usturoi s-au dovedit duhnind / pleoștiți la gust și fără nici o sevă / ca și cum molfăi țîța unui mort". Introducerea „peștilor otrăvitori", a peștilor năzdrăvani, a șerpilor de pradă, și odată cu ei a climatului luptei, al conflictului, restituie vieții gustul ei autentic: „Nervul se naște iarăși în carnea molfăită, / cad pradă cei neputincioși, tipă curajul în osul moleșit. / Pe masa mea, trăsnind de sănătate, / peștii-i mănînc, adevărați și buni, / din marea mea rotundă. / Grozavi și reci, sălbatici și lucizi / ca orice aspră vietate de ocean".

Motivul culpabilității, al **sacrilegiului** reapare în **Elegie,** surprinzătoare prin alternarea lamentației cu sarcasmul viril, a freneziei cu dureroasa resemnare, totul constituindu-se într-un crispat elogiu al sublimului nefolos fără urmări în planul imediatului terestru, dar de o mare și rodnică elevație secretă: „S-au scumpit caii așa cum se scumpește / apa în nori pe vreme de secetă. / Prea mult rod pămîntul, în loc să crească / grîul și greierii. Și-n goana lor nebună, cînd se trezește / șîngele de viperă în ei, îngroapă coltul ierbii sub copite. / Lapte nu dau decît pentru sugacii lor căzuți pe patru labe / din nu știu ce îndemn. / Nechezul lor mereu înseamnă toamnă. / Și nu pot trage-n brazdă mai mult decît un plug / cînd dau de greu / și sînt bătuți (desigur) rup hamurile scumpe / din piele-adevărată. Și pielea-i talpă bună / pe cizme soldățești. / Și prea aleg cu botul apa-limpede / să fie — și apoi copiii, numai călărești visează. / Și prea nu dorm ei pe podeaua udă, / netesălați și nehrăniți la timp. / Și cînd sînt singuri și e vînt / i-apucă o tăcere în trei picioare / și adorm visînd, / ca niște sfincși de piatră". Imprejurarea ajunge simbol al maculării brutale și al nefirescului, năruie temeliile nevăzute ale frumuseții, golește de neprihănire. Sacrificiul care nu trebuia îngăduit se plătește cu pustiul lăuntric, cu senzația de vid sufocant: „Din cozi s-au făcut bidinele / și-n catedrale perne sub genunchi; / din copite clei pentru lipit afișe. / Și căsăpiți — cadavrele la porci ce-i mestecau / cu poftă-ngrozitoare / ... / Golul atletic rămas în aer după / prăpădul lor e un fel de lat ce ne / înădușe pe toți cînd ne ridică luna capul de pe humă".

Dar, în ultimă instanță, decide și va decide destinul de poet (și poate de mare poet) al lui Ion Alexandru infernala sa luptă cu **limbajul** de care, cu o evidență absolut palpabilă, e dezgustat ca de o boală. El îl asimilează, deocamdată, cu letargia, dar repulsia este într-atît de vitală, refuzul atît de torențial încît în această energie însăși, în aspra încordare pătimașă cu care duce lupta stă rațiunea încrederii într-o viziune mai elevată și purificată: „Cît infern în fiecare cuvînt / Îmi crapă zmaltul de pe dinți, de fierbințeala lor. / Cît mirai! Cenușa Domnului e ghemuită / lîngă fiecare. / Cine le-a ros cu plescăit de gheară / la început sfîrșitul! /.../ Legat de ceafa mea ca hoitul de duhoare / ești crucea mea cuvînt pe care sînt clădit".

Lucian RAICU

ALFRED MARGUL SPERBER

A încetat din viață, în noaptea de 3 ianuarie 1967, Alfred Margul Sperber, unul dintre cei mai de seamă poeți de limbă germană din țara noastră, valoros tălmăcitor al poeziei române.

Născut la 23 septembrie 1898, în Storojinet, A. M. Sperber urmează școala primară în orașul natal, apoi liceul la Cernăuți și Viena. În capitala Austriei se apropie de mișcarea muncitorească, publicîndu-și primele sale poezii în reviste de stînga. După studii universitare pleacă, în 1920, la Paris, apoi la New York, unde, între anii 1921—1924, desfășoară o intensă activitate publicistică în organul mișcării muncitorești „New-Yorker Volkszeitung" În 1924 se întoarce în țară.

O însemnată parte din poeziile lui A. M. Sperber, din primele sale volume, *„Gleichnisse der Landschaft"* (Similitudini ale peisajului) 1934 și *„Geheimnis und Versicht"* (Taină și renunțare) 1939, era alcătuită din versuri cu caracter social pătrunse de o năzuință arzătoare către schimbarea în bine a lumii. Creația lui cunoaște întreaga ei plenitudine în anii de după Eliberare, cînd îi apar volumele: *„Zeuge der Zeit"* (Martor al vremii) 1951, *„Ausblick und Rückschau"* (Perspectivă și retrospectivă) 1955, *„Mit offenen Augen"* (Cu ochii deschiși) 1956, apoi, în traducere românească, *„Versuri alese"*, 1957, *„Versuri"*, 1959 și *„Poezii"*, 1962. În 1963, publică *„Sternstunden der Liebe"* (Clipe siderale ale iubirii).

În timpul celui de al doilea război mondial, A. M. Sperber, a desfășurat o activitate patriotică susținută. După Eliberare a militat pentru dezvoltarea și afirmarea culturii și literaturii socialiste în patria noastră. În afara volumelor de versuri originale, A. M. Sperber a realizat numeroase traduceri din poezia noastră populară, precum și din opera lui Eminescu, Arghezi, Al. Philippide, Mihai Beniuc, Maria Banuș și a altor poeți contemporani. Pentru traducerea poeziilor populare românești publicate în volumul *„Rumänische Volksdichtungen"* a fost distins cu Premiul de Stat pe anul 1954. Activitatea literară multilaterală desfășurată timp de o jumătate de secol de către A. M. Sperber s-a bucurat de stima unanimă a cititorilor și colegilor de breaslă. Pentru merite în domeniul creației literare i-au fost conferite ordine și medalii ale statului nostru.

Prin moartea lui A. M. Sperber, literatura noastră pierde pe unul din scriitorii săi de frunte, un poet de o mare cultură și sensibilitate, militant neobosit pentru promovarea valorilor umanismului socialist.

UNIUNEA SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMANIA

★

Corpul defunctului este depus la Casa Scriitorilor din Calea Victoriei nr. 115. Accesul publicului, joi, 5 ianuarie, între orele 17—20 și vineri, 6 ianuarie între orele 9,30—12.

Adunarea de doliu va avea loc vineri, 6 ianuarie, orele 12.

OBLIGAȚIA UNUI MULȚUMESC

(Urmare din pagina 1)

consecințe — contuziuni, leziuni a cutia craniană, dinți pe jos, chinoroz, procese de contravenție, morgă; că deci literatura trebuie să aibă neapărat în anexă o morgă pe care trebuie s-o umplem cît mai grabic din temeiuri de spațiu și slubritate. Acest atletism necrfil ne face să zîmbim. Pentru binele literaturii îl dorn resorbit într-o uriașă frică — foarte compensatoare! — a vremii Lăpușneanului sau a vremii lui Țepeș, vremi ce nu și-au găsit încă rapsozi pe măsura spectacolului aspru și sanguinos de sînge și capete. Îndrăznesc să cred că avem nevoie de asemenea pagini, scutind capetele care ne mai fac trebuință cel puțin încă multă vreme.

Cum să proliferăm totuși numai vigoarea, densitatea, țîșnirea arteziană de seve?... Să fie ore atît de util, pentru exercițiul călăririi, eliminarea din climat a cordialității, a stimei, a bunei vecinătăți de călimară, a bucuriei reciproce în fața succesului comun? Ne datorăm unul altuia cîtimea indefinisabilă de climat suportabil, scutită de stridența egoismelor exacerbate, acaparatoare de tribună, scutită de vulgaritatea „sincerității" în injurie, scutită chiar de nepăsarea suficientă față de soarta filei vecine purtată de vînt. Aș dori să simțim oricînd ceea ce s-a numit **solidaritate de front.** Aceasta vine din conștiința unei datorii comune, față de care nu există chemați sau mai puțin chemați — ci combatanți de valori diferite în aceeași tranșee.

Cum să ferim literatura de anemie, refuzînd să plantăm în grădina noastră acest **mulțumesc?**

Zăpada liliială de început de an a anulat dintr-o dată reliefful aspru de culori, absorbind contrastele în monocromia castă și suav anemică a unui alb absolut. Ce se fac vînătorii, pictorii **fauve,** pasionații strideneelor? Le răspund printr-un vers dintr-un volum admirabil, recent apărut, despre care n-a vorbit nimeni:

„La noapte, cînd vor aduce pe mese
carnea pădurii,
mîinile colorate naiv,
aproape vesel,
cu sînge-amărui
vor îmbătrîni printre blide
fără să știe că-n munți,
cu țipete albe, spintecată de ger,
zăpada fată urși..."

Îți mulțumesc, dragă, Gheorghe Tomozei! Îți datorez de mult acest **mulțumesc...**

CERC VICIOS

„Te așteptam, îmi spuse pasărea pornind.
Din cauza ta o să întîrzii prima oară,
Am putea ruga soarele să se oprească puțin
Dar va trebui apoi să-i fim recunoscători,
Să ne grăbim mai bine, să ne grăbim.
Îți voi spune pe drum de ce te-am chemat
Și cine te-așteaptă acolo".
Și zbura din ce în ce mai repede,
Și zburam în urma ei tot mai greu,
O vedeam vorbind
Dar nu izbuteam să-nțeleg ce spune,
Și nu izbuteam să-mi amintesc
De unde-o cunosc.
O dată numai, a întors capul
Și-atunci am auzit-o limpede:
„Dacă nu ți-aș spune toate acestea
Ai fi pierdută acolo..."
Apoi din nou doar pliscul ei monstruos mișcîndu-se,
Și sentimentul că n-ar trebui s-o urmez,
Și zborul meu greu, poate înspre distrugere.
Dar numai zburînd din toate puterile
Puteam să m-apropii de adevărul rostit,
Și zburînd disperat nu-l auzeam.
M-asurzea Vacarmul aripelor.

CALM

Am devenit mai blîndă, nu scrîșnesc din dinți,
Nu tremur de mînie.
Dar la cîtă iubire am renunțat pentru asta...
La început o păraseam pe stradă și fugeam
Să nu se ia după mine.
Dar găsea singură drumul înapoi
Și noaptea îi auzeam răsuflarea la ușă.
Atunci am ciopîrțit-o,
Am îngropat-o pe cîmp, lîngă troițe
Și nu mi-am însemnat locul
Mormintelor ei.
Am devenit mai blîndă, nu scrîșnesc din dinți,
Cel mult închid ochii
Cu genele-ncleștate...

IARBA

Mi s-a făcut un dor de iarbă-înaltă,
De iarbă de la marginea orașelor,
De-acolo unde genunchiul pămîntului
Tumefiat și nerodnic
Se-acoperă cu cîini morți
Și impudice cutii de conserve.
Acolo crește iarba înaltă și liberă,
Ușor, inutil, negîndită,
Apoi se usucă ușor și nu înțelege
Că nu va mai fi.
Și totul e simplu și fără durere,
Și nici în cel mai cumplit din coșmaruri
Nu i se șuieră la ureche cuvîntul
Eternitate.

ECOUL

Dac-aș putea să nu rostesc nimic —
Tăcerea să o credeți că exist!
Fără cuvinte, fără gesturi,
Privire numai, a nerostitului zeu.
Dar aveți nevoie de răni pipăite,
De năframe-mbibate cu obrazul meu frînt,
Aveți nevoie de ecou,
Ecoul
Această neființă lovită de ziduri.

ANA BLANDIANA

OCHII STATUILOR

Nu mă așezați templului cariatidă!
Nu sînt un bun punct de sprijin.
Priviți-mă mai bine și vă veți îngrozi
Cît de străin vi-e trupul meu
Tăgăduind marmora.
Am degete care tremură
Și gura uscată de spaimă,
Mereu mi se pare că mă strigă cineva
Și tresar,
Nu știu ce să fac cu mîinile,
Am febră,
Și chiar înghițind aerul
Zvîcnesc de durere.
Numai ochii — ochii da, recunosc —
Sînt asemeni cu ai statuilor,
Albi,
Cu pupilele întoarse înăuntru.

CORNELIU BABA *ARLECHIN*

LUME CARE EXIȘTI

Lume frumoasă, am învățat să te iert,
Te contemplu.
Ce rost ar avea să mai caut răul și binele
Acolo unde existența e de ajuns?
Cum aș putea deosebi
Viața vulturului de cea a mușteI,
Durerea vînatului din păduri de durerea gîndacului?
Pentru copilăreasca-ndrăzneală de a nu iubi totul,
Iartă-mă, lume care exiști,
Iată, mă-nchin în fața dumnezeului amoebă.

ÎN CELE DIN URMĂ

E mult prea repede, știu bine, e mult prea repede
Abia se pot ține după mine cerbii,
Abia mai pot clipi din aripi epuizate păsările,
Albinele de mult s-au tras descurajate-n stupi.
În curînd voi rămîne doar eu să alerg
Între cer și iarbă.
Apoi, după un timp,
Se va termina și iarba
Și agățat în mîini voi continua să mă grăbesc
Spre locul unde nemaifiind nimic
Voi avea certitudinea
Că trebuie să mă întorc
Cît mai repede înapoi.

GEORGE LESNEA

DURUITOAREA

(legendă populară)

Sub Ceahlău de vremi cărunt,
Unde suie-n cer cărarea,
Duruie cu vuiet crunt,
Printre brazi, Duruitoarea.
În vijelios galop
Apele se-nverșunează.
De pe stîncă sar potop,
Apoi iarăși galopează.
Între înghеaburi reci cînd cad,
Lîngă țancul prăvălatic,
Spumegă și tărmii rad,
Se-mpletesc urlînd sălbatic.
În vîrtejuri de nespus
Fac necontenită larmă.
Și tot fug, tot curg de sus
Și tot vin și se tot sfarmă.
Prin al vîntului răspăr
Singure, care-ncotrova,
Vor tînji în depărtări,
Nu vor mai vedea Moldova...

Spaima fetele le-a strîns,
Sfat li-i soarta nemiloasă.
Ca la mort s-au pus pe plîns,
Punînd văluri de mireasă.
Inimile-n piept străpung,
Graiu-i sec ca vara balta.
Înădindu-și părul lung,
Una s-a legat de alta.

Și dușmanii vin... Se văd
Fesuri roșii cu turbane.
De departe se repăd
Fulgerînd din iatagane.

Sub sudori ca ghiața reci,
Fetele se înfioară.
Se sărută pentru veci,
Se închină către țară.
Și-n prăpastie șirag
S-au zvîrlit: Întîia fată
Și a doua, suflet drag
Și a treia, sprîncenată
Și a patra, ochi vrăjiți
Și a cincea, cam voinică
Și a șasea, cu gropiți
Și a șaptea, cea mai mică.

De pe-al muntelui oblînc,
Salba fetelor fecioare,
Prăbușindu-se-n adînc
S-a făcut duruitoare.

Din acel străvechi amurg,
Cu un zbucium ce detună,
Fetele de apă curg
În pietroasa văgăună.
Strămoșii se-nlănțuiesc
Lăsînd goana să le poarte,
Fără trupuri — dăinuiesc,
Fără suflet — nu au moarte.
Ba un braț, ba un picior,
Se năzare dintre ele.
Spuma este vălul lor,
Stropii-s lacrimile grele.
Din lunecător imbold,
Din nestăvilita pripă,

GEORGE APOSTU *NUD*

Valul cînd de val s-atinge,
Parcă se năzare-un păr,
Parc-o umbră se prelinge.

Baci bătrîni, cu crezămînt,
Povestesc pe îndelete,
Că-n Duruitoare sînt
Șapte preafrumoase fete.

Erau vremuri de război:
Fum și sînge, jaf pe uliți.
Turcii în prădalnic roi
Țara o luau în suliți.
Focuri culmile-au aprins,
Toți se zbat sub prăpădenii.
Unii — armele le-au prins,
Altii-s morți sau în bejenii,
Și-i pojar după pojar
Și-i năpastă și-s primejdii.
Din hotar la alt hotar
Țipă buhna deznădejdii.

Gîndu-n țeastă-i ca năuc,
Sînge-i soarele sub nour.
Pe cai iuți la hart se duc
Călăreți pe scut cu bour.
Ștefan-Vodă-n luptă grea,
E-ntre oști, lîngă tărînă.
Zi și noapte treaz în șea
Stă cu sabia în mînă.
Nici un sprijin de la leși,
Ziua cea de mîine-n ceață...
Și năvălitorii-s deși
Și de-abia mai face față.

Pe-acest loc atunci sălaș
Și-au aflat prin stînci abrupte,
Șapte fete de ostaș
Cu logodnici duși la lupte.
Dar un sol le-a dus din văi
Vești ca cea mai neagră noapte:
Că logodnicii-n bătăi
Au căzut, pe rînd, toți șapte.
Că dușmanii-și taie drum
Țara-ntreagă s-o cuprindă;
Că-i prăpăd și chiar acum
Urcă-ncoace să le prindă.

Iată, că s-aud cum vin,
Ca un nor ce-aduce grindeni.
Răcnete în grai străin
Răzbăteau de pretutindeni.
Cruzi, cu cuget nesătul,
Le vor zmulge ca-n blestemuri.
Le vor duce-n Istambul
Să le vîndă prin haremuri.
Pingărite, sub ocări,
Cîte-un feciorelnic șold,
Cîte-un sîn răsare-o clipă.
Cu gingășe-mpletituri
Resfirînd mătasa-i largă,
Peste tainice fîpturi
Unda părului aleargă.
Depănînd cu ropot treaz
Cîrlionții fără număr,
Cînd învăluie-un obraz,
Cînd descoperă un umăr.
Ici și colo vreun inel
Nestematul și-l vădește,
Se aprinde un cercel,
O brătară strălucește.
Din înalt spre dedesupt,
Se văd guri, grumaji de ape,
Din viltori vrea ne-ntrerupt
Cineva-n văzduh să scape.
Unda filfiie argint,
Țese curcubeu de șaluri.
Cîte-un nume drag cu-alint
Strigă buzele de valuri.
Licăresc priviri adînci
Prin tumulturi și căderi.
Și lovindu-se de stînci
Apa țipă de durere.
Șopote răzbat, chemări,
Șapte inimi iscă freamăt.
Trec suspine, fug oftări,
Dintre veacuri crește-un geamăt.
Parcă-un glas din nicăieri
Hohotă dintre șuvoaie,
Cu un dor de mîngîieri
Și de-a dragostei văpaie;
Parcă stinse frumusețI
Să se-nchege vor anume;
Parcă neträite vieți
Cer să fie iar pe lume.

Din bulboană un pîrîu
Cu murmur de tîngă iese.
Fuge ca scăpat din frîu
Printre trunchiurile dese.
De pe muntele bătrîn
Fetele pornesc la vale:
Deși pleacă, tot rămîn
Ca în veci să se prăvale.
Cerbii și cernitul corb
Cînd coboară să se-adape,
Beau obraji și tîmple sorb,
Calcă peste frunți și pleoape.

NICOLAE ȚIC

NU TRAGEȚI ÎN CAII DE LEMN

(IV)

Își cumpărară o cravată albastră cu dungi albe. Acum era bun de pus în ramă : slab și scorțos, strîns bine de gît, nici nu îndrăznea să mai clipească. Bătrînii se țineau de braț. El mergea țeapăn, alături de maică-sa, întrebîndu-se dacă o mai fi mult de mers, îi venea să leșine. După vreo zece minute ajunseră la o agenție Loto-Pronosport, în fața căreia staționau cîteva autoturisme, în majoritate Fiat-uri.

„Să trăiți și s-aveți parte de ea ! strigă un funcționar.

„Mulțumesc, spuse bătrînul, să trăiți și dumneavoastră.

„Tată, ai cîștigat la Loto ?

„Maică-ta a cîștigat.

„Împreună, lămuri maică-sa, dar pe C.E.C.-ul meu.

„Vă rugăm să poftiți la mașină".

Primind cheile, bătrînul deschise portiera unui Fiat 1800 și repede se așeză la volan ; fotograful și funcționarii agenției erau de părere să stea în fața mașinii, împreună cu familia. „Bine și-așa, acceptă bătrînul, în timp ce-și potrivea cravata. Pînă cînd își găsiră o poziție favorabilă, ca să iasă mai bine în fotografie și ei și mașina, trecu aproape un sfert de ceas. „Sfînta familie" se gîndi el — a făcut rost de mașină, acum începe viața. Bătrînul obținu și o fotografie la volan. Apoi, își scoase haina, cravata și se apucă să controleze mașina, de la cauciucuri la motor, încet, cu pricepere și cu răbdare. Cum nu descoperi nici un defect, își pofti soția și băiatul să ia loc, soția pe bancheta din față, lîngă el, copilul pe bancheta din spate, lîngă haina și cravata lui. „Doamne ajută ! spuse bătrînul, răsucind cheia de contact, facem o scurtă plimbare la șosea. Porniră în aplauzele zecilor de curioși adunați în fața Agenției. Pînă ieșiră pe bulevard, se arătă ceva mai prudent, nedepășind 60—70 pe oră. Pe bulevardul Magheru trecu de sută. Acum, la volan, era de nerecunoscut, nu-i păsa de pietoni, de celelalte mașini, de milițieni, de nimeni și de nimic, zîmbea și-i venea să chiuie. Conducea cu o precizie și o siguranță de speriat. Și tot timpul vorbea, lăudînd mașina.

Cam speriat, el se ținea cu amîndouă mîinile de bancheta din față. „Sfînta familie" a cîștigat lozul cel mare. Însă nu reușea să comenteze evenimentul nici măcar în gînd. De trei zile păstrau bătrînii taina asta. Nimeni de pe strada lor nu știe. Doar peste vreo oră, două o să afle toți. O să afle și mătușa Mihaelei și-o s-o apuce damblaua, zgripțuroaica. Pe urmă, și pe urmă ?! Dacă mașina asta ar fi a lui, ar face-o cadou Mihaelei. O frînă bruscă îl aruncă în spatele maică-si, maică-sa țipă, taică-său izbucni în rîs : „Măi copii ,trebuie să vă-nvățați cu mașina...". De cînd avea taică-său carnet de șofer ? Cîndva, în orice caz, înainte de a se naște el, condusese și încă mult și bine. În tinerețe. Acum iar se credea tînăr. Mașină ca asta n-are nici profesorul Pamfil. „O să-l rog pe bătrîn să mă ducă la miliție cu mașina, cînd m-or chema. Și să m-aștepte... dacă n-o fi prea mult de așteptat". Trecură de aeroportul Băneasa cu 120 pe oră, șoseaua era liberă. Cînd să cotească din șosea spre Parcul Privighetorilor, îi ajunse un fluierat strident. De după un camion care staționa se ivi un milițian politicos, cu carnetul de amenzi în mînă. El salută reglementar și ceru actele. Bătrînul scoase buletinul, carnetul de șofer și încă niște hîrtii de la Loto-Pronosport.

„Aveți dreptate, se grăbi el, aveam șaizeci pe oră.

„Aveați 80, aprecie, sigur, milițianul.

„Pentru un viraj chiar și șaizeci e mult...

„Dacă e mult, de ce nu respectați regulamentul ?...

„Asta-i prima oară, vă rog să mă iertați...

De-atîtea ori îi dădu dreptate milițianului, și de-atîtea ori își ceru iertare pînă scăpă de amendă. Mulțumind, porni încet și merse cu treizeci pe oră, pînă cînd milițianul dispăru după colț. Brusc, se dezlănțui, acul de kilometraj urcă iar pînă la 120. „Nu trebuie să vă speriați, mașina asta are stabilitate și-o frînă grozavă, lămuri bătrînul. Prinzim aici ?!" După ce parcă, iar începu să controleze totul, de la cauciucuri la motor. Asta dură aproape jumătate de oră. Apoi intrară în grădina restaurantului, prea mulțumiți, prea bine dispuși, ca să nu atragă atenția tuturor. Bătrînul avea chef să danseze, păcat că nu era orchestră aici și la prînz.

Pe la trei și-un sfert, tocmai cînd se-ntorceau oamenii de la lucru, intrară cu mașina pe strada lor. Cu o sută pe oră. În fața casei lor așteptă un ofițer de miliție, tînăr și puțin cam sfios. Cînd bătrînul coborî din mașină, atrăgînd asupra-i zeci de priviri mirate, ofițerul duse palma la chipiu :

„Dumneavoastră sînteți Vasile Mihăescu ?

„Eu... și-am oprit reglementar.

„Nu vă reproșez nimic. Altceva doream...

„Am actele aici, de la Loto...

„V aș propune să discutăm înăuntru.

Bătrînul se uită la nevastă și la copil, întrebîndu-i din priviri : „Ați făcut voi ceva, știți voi ceva ?"... El se uită în altă parte : de-ar fi Mihaela pe stradă, s-o vadă acum, poate pentru ultima oară... Prezența ofițerului de miliție îl tulbura mai mult decît bănuise, acum se credea fără nici o scăpare, și se gîndi să fugă. Maică-sa îl apucă de mînă : „Tu n-ai nici un amestec ! îi șopti ea cu lacrimi în ochi. Și-n mintea ei, totul, tot ce cîștigaseră în ultimele zile, o mașină și puțină bună-înțelegere, totul se năruise. Urcînd scările, bătrînul întreba mereu : „Dar ce-am făcut, domnule ?" Tăcerea tînărului ofițer îl scotea din sărite. Poate că avea temerile lui, cu nea Cristache. Cînd intrară în apartament ,ofițerul scoase un mandat de aducere pentru Vasile Mihăescu și Grigore Mihăescu, precizînd că e vorba numai de Grigore, dar întrucît împricinatul este minor, tatăl trebuie să-l însoțească. Să nu se sperie, e un mandat de aducere, nu de arestare. Cineva a depus o plîngere și chestiunea se cere lămurită.

„Vreau să știu ce învinuire i se aduce fiului meu ? strigă tatăl.

„Destul de rău că nu v-a spus dînsul.

„În casa asta nimeni nu-mi spune nimic. Du-te dumneata, e fiul dumitale ! îi strigă soției, nu mă amestecați în poveștile voastre, nu mă duc niciunde, eu sînt maistru la uzină și colaborator la un institut, plec dimineața și mă-ntorc seara.

14.

Bătrînul, în pijama și în papuci, pîndea de la fereastră. După vreo două ceasuri, cînd văzu că se-ntorc, la braț, închise repede fereastra și se trînti pe pat, vrînd să lase impresia că l-a prins un somn adînc. În ultimul moment, cînd se auzeau pași în vestibul, se gîndi că tot mai bine-ar fi să încuie ușa. Aici n-o să mai pătrundă nici soția (în orice caz, nu asta) și nici zgîiitul. Așteptă bătăi în ușă.

„Ce dorești, cucoană ?

„Vasile, zău, vorbește și tu ca oamenii !

„Poftim ?! făcu el, ducînd o palmă la ureche.

„Nu a fost nimic serios, Grig nu-i amestecat...

„Înțelege odată pentru totdeauna, spuse el, că afacerea asta nu mă interesează în nici un fel, nu mai sînteți ai mei și n-am chef să mai răspund, pentru voi, nu vreau să știu nici cum a fost, nici cum o să fie, aici sînteți niște chiriași, pîn-o să vă găsesc un pod, undeva, că altceva nu meritați. Din clipa asta să-mi stați amîndoi în camera dumncalui, acolo să vă primiți amanții și tîrfele.

„Așa vorbești tu în fața copilului ?

„Acuma întreb cu, nu voi, gura ! În bucătărie n-aveți voie să mai intrați, nici în baie, iar prin hol să-mi treceți în vîrful picioarelor. Limpede ?!

„Dacă iar vrei scandal, atunci asta-i casa mea ! izbucni soția, îmbrîncindu-l, vrînd să pătrundă în dormitor. Și casa-i a mea și a copilului și mașina-i a mea, tu du-te la Angela, că te-așteaptă de optsprezece ani !

„Te sting !

„Taci, mă, că ești bătrîn și urît, nu ți-e rușine, Grig, du-te de-aici, du-te pe stradă, să-i spun dumnealui cum mi-o mîncat zilele !...

Aici era iadul pe pămînt. După cîteva zile cu zîmbete, cu tot felul de atenții și duioșii, bătrînii parcă explodau de cît venin adunaseră. Iar se-auzeau bătăi în pereți și glasurile vecinilor, iar se adunau curioși în fața casei. Ieși în stradă, nu la îndemnul maică-si, ca să nu audă vorbe urîte (o, doamne, părinții grijului, care, după ce s-au înjurat, și s-au scuipat și s-au trîntit, își aduc aminte de copii, să n-audă, să nu vadă copiii, să nu învețe...), ci din scîrbă ieși, cu gîndul să nu se mai întoarcă niciodată aici, intră ucenic, se angajează măturător, hamal la Gara de Nord, orice, ori se înhăitează cu alții mai în vîrstă, mai pricepuți în rele, și-o să doarmă prin parcuri și-o să dea lovituri, iar cînd o s-ajungă la miliție măcar o să aibă ce să recunoască, și n-o să mai fie maică-sa de față, să plîngă, să-și smulgă părul, să se facă de rîs.

N-avea să uite niciodată vizita la miliție. Încă de la poartă maică-sa izbucnise în plîns, și se jurase că băiatul ei n-a făcut nimic rău, e premiant pe școală, au scris și ziarele despre el, iar academicianul Pamfil i-a adus elogii. În timpul discuției cu un căpitan politicos și binevoitor, care nu voia altceva decît să afle adevărul, maică-sa amenințase cu ziarele, cu academicianul Pamfil, apoi, obosind, isprăvindu-și argumentele și amenințările și văicărelile — leșinase, încît trebuise să vie un medic s-o aducă în simțiri. Abia după ce leșinase ea și-o scoaseră din birou, căpitanul de miliție i se adresase lui, ca între bărbați, rugîndu-l să spună tot, fără ocolișuri și mai ales fără teamă, cinstit, cum a fost. Căpitanul era un bărbat cu puțin trecut de patruzeci de ani, destul de înalt și împlinit, greoi în mișcări, cam moleșit de căldură, dînd însă de înțeles că la nevoie ar putea fi și foarte aprig, și fără milă. Acum vorbea cu un băiețandru despre care aflase și lucruri bune, de la profesorii lui, de la liceu și chiar de la profesorul Pamfil : era convins că pînă la urmă băiețandrul ăsta o să-și vie în fire, criză de adolescent, vine și trece : dar ceva grav, săvîrșit de el n-avea ce să-i reproșeze, doar că tăinuise întîmplarea.

Iar el, jenat de amabilitatea căpitanului, se răsucea pe scaun : „Nu sînt chiar atît de speriat, cum vă închipuiți, și chiar de-aș fi, aicea sîntem la miliție, eu am greșit, dumneavoastră mă anchetați... Da știu, vîrsta mă arată un zgîit de șaisprezece ani, totuși, înțeleg multe, ca un om mare, sau, mi se pare mie că înțeleg, e și asta ceva... Cînd aveați vîrsta mea— continuă să i se adreseze căpitanului, în gînd, nu vi se părea tot așa, că înțelegeți tot, poate chiar mai bine, mai exact decît cei mari ? Maică-mea, vă rog s-o iertați, are și ea necazurile ei, nu insist, maică-mea nu mai înțelege nimic... Ar fi timpul să vă hotărîți, să-mi puneți întrebări, ca să vă spun, tot. Dacă nu vă spun eu, o să aflați de la alții. Aveți dreptate, nimic nu poate fi ascuns. Nici măcar un stilou, pe care vrei să-l vinzi a doua zi. Am impresia că taică-meu știe de stilou...".

Pe urmă, după ce i se puseră întrebările, răspunse decent, precis, repetînd mereu că s-a purtat ca un laș : dacă ar fi fost ceva mai în putere, cu un pumn mai greu, l-ar fi oprit pe Mîndiță, asta trebuia să facă el, să-l oprească, ori cu forța, cu un pumn la plex, ori cu vorba, cui nu i se-ntîmplă să aibă momente de rătăcire ?! Mîndiță trecuse atunci printr-un asemenea moment, și-i păcat de el să piardă vremea pe la școala de corecție în loc să învețe o meserie. Mîndiță, nebunul de azi, dezlănțuitul, o să fie, într-o bună zi, un excelent mecanic, de ce să-l abatem din drum pentru o nenorocită care nici nu știe pe ce lume trăiește ?

Mîine-poimîine, fata asta o să se-nhăiteze cu alții, de plăcere, și o să le povestească ălora cum a trimis un coate-goale, un tuns-chilug la școala de corecție. Îl apărase pe Mîndiță cu înverșunare, aproape că era gata să ia toată vina asupra lui. Poate din pricina asta căpitanul de miliție îl întrebase, și insistase cu întrebarea, dacă nu cumva se teme de Mîndiță, dacă se teme, dacă a fost amenințat, s-o spună deschis, pînă cînd nu e prea tîrziu. Iar el se jurase, înverșunat, că Mîndiță e un băiat bun și inimos, care nu amenință pe nimeni, e chiar de mirare că atunci, la Snagov, s-a purtat atît de îngrozitor. În drum spre casă, îl zărise pe Mîndiță în fața unui chioșc cu răcoritoare : golea o sticlă de suc, alergînd cu privirile în toate părțile. Cît ține vara, Mîndiță trăiește mai mult cu suc, cîte cincisprezece sticle de suc pe zi. O să-i fie greu la casa de corecție, acolo nu se dă suc.

La capătul străzii era o tarabă cu pepeni galbeni. Vînzătorul prea puțin solicitat la ora aceasta și bătut în cap de soare, adormise pe un scăunel, în dosul tarabei, cu o greutate de cîntar în mînă. Cum îi era foame, și-ar fi vrut să mănînce un pepene, dădu tîrcoale tarabei, tuși, bătu din picior, pînă cînd vînzătorul, crezînd, poate, că l-au călcat hoții, sări ca ars, vrînd să arunce cu greutatea de cîntar. Atunci, el se apropie cu banii în mînă, cerînd un pepene mai arătos, și mai copt. Amabil și mulțumit că are un cumpărător, vînzătorul tot alese pînă cînd nimeri un pepene pe cinste, pe care îl tăie în felii cu un cuțit de măcelar. El se așeză jos, pe bordura trotuarului și înfulecă feliile una după alta, cu o grabă de om hăituit. Mai ceru un pepene și tot așa îl mîncă, repede și privind în toate părțile. O dată i se păru să-l zărească pe Mîndiță, în dosul unei mașini care staționa la vreo douăzeci de metri. Mîndiță dă tîrcoale, o fi vrînd să se răzbune, degeaba s-ar jura el, cu mîna pe inimă, că acolo, la miliție, cît i-a stat în puteri i-a luat apărarea. Să se-ntoarcă acasă îi era silă, ajunge, toate au o limită, acasă-i numai otravă, a pătruns otrava în pereți, în mobile, în haine, nu poți să respiri decît otravă, iar să se depărteze de tarabă îi era teamă, aici are pe cineva care, la nevoie, o să-i vină în ajutor, îl are pe vînzătorul ăsta cumsecade și roșcovan, care se tot luptă cu somnul. Ar fi vrut să fie la ștrand cu alții, cu mulți băieți de vîrsta lui, slabi, zgîiți și gălăgioși, abia scăpați de școală, bălăcindu-se în voie în apă, fără nici o grijă, fără nici o umbră de mîhnire pe față, senini și gălăgioși și bătăioși, cum le stă bine băieților de șaisprezece ani.. Peste cîteva zile, o să-l trimită școala într-o tabără, undeva, la munte ori la mare. De-ar putea să uite ; să plece la drum ca un nou născut, să se piardă în veselia și-n gălăgia celorlalți, să joace fotbal, să povestească vrute și nevrute, numai întîmplări hazlii, să doarmă fără vise.

15.

O văzu pe maică-sa tocmai cînd deschidea portiera mașinii. Bătrînul, niciunde : ferestrele apartamentului lor, închise, liniștite ; poate că-l încuiase pe bătrîn în casă, ori îi dăduse cu ceva în cap, altfel, totul era inexplicabil... Maică-sa urcă la volan și învîrti cheia de contact. Motorul porni greu, se-necă, se opri. El continuă să rămînă jos, pe bordură, convins că intervenția lui n-ar folosi la nimic, maică-sa era prea agitată și prea hotărîtă, l-a închis pe bătrîn în casă — și-acum vrea să fugă cu mașina, doar e mașina ei, C.E.C.-ul ei a fost cel norocos. El nu mai era decît un spectator, neputincios și scîrbit de spectacolul la care asista. Mașina înaintă cîțiva metri în linie dreaptă, apoi viră primejdios, cînd spre dreapta, cînd spre stînga. Vînzătorul de pepeni, speriat, se lipi de gard, cu ochii la tarabă, așteptîndu-se s-o vadă izbită în plin. El nu se mișcă de pe bordură, nu că n-ar fi vrut să se miște, ci fiindcă nu putea, nu-l ajutau puterile să se ridice. În zig-zag mașina ajunse la capătul străzii și se angajă în curbă, în viteză. Scăpat, cu tarabă cu tot, venindu-și în fire, vînzătorul de pepeni începu să-njure, dar fără patimă, și fără fantezie. „Voi îmi spuneți că trebuie să vă înțeleg și să vă iert, se gîndi el, fiindcă voi aveți necazuri de oameni mari, dar cît m-aș strădui, ce-ar fi de înțeles și de iertat ?! Voi nu m-ați dorit și n-aveți nevoie de mine, știu, mă duceți de azi pe mîine ca pe o povară, iar cînd vi se face lehamite, mă aruncați pe marginea trotuarului"... De la tanti Angela, care se-mprietenea cu oamenii doar pentru a afla tot ce se poate despre viața lor, știa că venirea lui pe lume stîrnise înjurături și văicăreli și nimic altceva, nici o înseninare, nici un gînd frumos. Taică-său înjurase fiindcă se vedea nevoit să ia de soție o fată de serviciu (drăguță și deșteaptă, e adevărat, dar toate calitățile astea, degeaba, tot n-o ajutau să iasă din condiția ei socială) ; maică-sa, bănuind ce-o așteaptă, cîte reproșuri și scene îngrozitoare, de-a lungul unei căsnicii, se ruga să-i moară copilul, s-o scape Dumnezeu de pedeapsă, fără copil nu s-ar fi măritat cu un om pentru care n-avea nici dragoste, nici respect. Tanti Angela îi povestise tot, cu lux de amănunte, încercînd să reconstituie cît mai exact scenele și întîmplările de-atunci (deși nu participase la ele...) și să imite vocea și gesturile celor doi soți fără voie. Din pricina căsniciei, cu multele ei complicații, taică-su trebuise (sau așa pretinsese el în fața tantei Angela) să renunțe la studiile universitare pe care, oricum, le începuse cu întîrziere, la douăzeci și nouă de ani, și să se angajaze muncitor într-o fabrică de mezeluri, de unde, după cîțiva ani, se transferase la „Metalurgica", unde ajunsese maistru. În primii doi ani de căsnicie, taică-său își obligase tînăra soție să pună mîna pe carte, să învețe, să știe și ea pe ce lume trăiește, ca s-o poată scoate în lume. „M-ai distrus !" îi repetă el zi de zi, dar din ce în ce mai fără furie, tot mai blazat. Îi spunea „M-ai distrus !" cum ai spune : Bună ziua... După o astfel de pățanie, pe care o socotise năpraznică, în stare să-i schimbe cursul vieții, bătrînul devenise prudent, prost sfătuitor și fără nici un haz... Tanti Angela, avînd plăcerea diabolică de a transmite oamenilor tot ce aflase despre ei și despre moșii și strămoșii lor, îl silise să asculte povestea pînă la capăt. El ascultase, cu fruntea îmbrobonată de sudoare, mic, neputincios, nedorit pe lume, spunîndu-și și repetîndu-și că nu poate fi adevărat. Și multe zile la rînd se rugase să nu viseze întîmplările de atunci, ca să le uite și chiar izbutise într-o vreme să le uite, iar dacă, totuși, îi veneau în minte cînd nici nu se aștepta, le alunga năpraznic, în nici un fel nu voia să le comenteze și să le dea de capăt. Acum, aruncat pe bordura trotuarului, nu reușea să le mai țină piept, toate ieșeau așa cum îi prorocise tanti Angela : într-o zi, o să te lase pe drumuri, o să te uite pe undeva și o să-și vadă fiecare de-ale lui, prea se urăsc, tu nu vezi că s-ar ucide cu privirile ?... Se întrebă ce să mai caute el pe strada asta unde nu mai are nici casă, nici prieteni ? O vreme, pe strada asta o să mai treacă, din cînd în cînd, profesorul lui de geografie. Pînă cînd o s-o ia pe Mihaela și-o s-o ducă în casa lui din centru.

Își aminti că în seara asta se transmite la televizor, în direct, de la Praga, finala campionatului mondial de volei, doamne, ce n-ar fi dat să stea acasă, în fotoliu, și să se uite la televizor, și să aibă cu cine comenta fiecare fază mai palpitantă ! Toți care trec pe lîngă el, grăbiți, se duc acasă, să deschidă televizoarele, ei nu s-au certat, nu și-au alungat copiii și nici nu-și pot închipui că alții se ceartă. Pe toți îi vedea senini și împăcați, și-i plăcea graba lor, cum mergeau pe trotuare, cum urcau și coborau din troleibuze... „Iar după meci, se gîndi el, să m-așez la masa de lucru, la masa mea, și în liniște, de nimeni tulburat, să m-aplec asupra cărților, ceasuri la rînd, să mă mir de cîte pricep, și de cîte nu, da, acuma știu ce-ar trebui să fac...". Brusc, se neliniști, maică-sa, unde-o fi, unde-o fi ajuns, s-a dus la nea Cristache, s-a întors la bătrîn, pocăită, cerînd îndurare, maică-sa, unde poate fi ? Și un gînd îngrozitor își făcu loc în mintea lui, maică-sa încă nu știe să conducă mașina, dacă s-a ciocnit, ori a prins-o fără carnet și-au dus-o la miliție ? „Vreau o mașină, cît mai sînt încă tînără, să mai umblu și eu, să mă distrez, cît mai sînt încă tînără..." Teribil se temea de bătrînețe, de uitare, de ziua cînd o să meargă pe stradă și nimeni n-o să mai întoarcă privirile după ea. Nu se distrase, decît pe ascuns, altfel, nu-i îngăduie bătrînul, ani a rînd nu ieșise din București, la mare n-avea voie fiindcă s-ar fi uitat alții, bărbații, la ea, la munte n-avea voie din alte pricini, bătrînul găsea pricini cu miile. Cînd avea o zi mai bună, îl chema la ea și-l strîngea în brațe: „Tu să nu mă uiți, cînd îi fi mare și te-i însura, și-i avea casa ta, să nu mă uiți !" Tanti Angela o tot îndemna să divorțeze cît mai e încă tînără, că dacă are un copil, copilul crește, învață o meserie, se descurcă... Dacă ar întîlni-o acum pe maică-sa, cu lacrimi în ochi i-ar spune tot ce-a ținut urît despre ea și i-ar cere iertare, numai le-ar întîlni-o, unde poate fi ?! Numai de ziua ei era înțelegere și vesclie în casă, de ziua ei bătînul întinerea, cum întîncrise acum din pricina mașinii, îi săruta mîna și-i aducea flori și materiale le rochii, și-o tot asigura că de-aici încolo va fi altfel... „De ce mi-a spus cînd ne-ntorceam de la milie, își aminti el, să n-o condamn atît de aspru ș să n-o țin minte în zilele ei proaste, doar fiecare om are astfel de zile. O să vezi tu cum îi fără mamă, printre străini..." Dacă ar fi numai el cu mară-sa, ar fi altceva, ei doi ar trăi în liniște, dacă ar avea o căsuță undeva, dacă s-ar duce la bunicl, oriunde, numai să aibă liniște. Dar a ajuns în fața casei profesorului Pamfil ; își schimbă gîndul, întrebîndu-se cum să prezinte situația în care se afl, cît mai discret, fără amănunte și văicăreli ?!

Profesorul era obosit, parcă mîhnit, cicum, lui Grig i se păru că nu mai are nimic din voiciunea și buna dispoziție de acum două zile. Și se cam sperie puțin. Dar, după ce termină de răsvit cărțile, profesorul veni la el și-l apucă de brat -l duse în biblioteca. „Nu mă deranjezi de loc, spse el, obosit, ba chiar te așteptam, bănuiam că o ă vii... Dumneata ai ajuns la vîrsta cea mai păctoasă,

LECTURI INTERMITENTE

(Urmare din pagina 1)

n lunei, acea lună pe care Camil Petrescu o vedea în poemele sale de război, întinzîndu-și svonurile, pacificatoare „și peste noi, și peste ei"; „Atunci a ieșit luna, fără cască, de undeva din bezna ghimpată ; / dar oamenii n-au căzut cu fețele la pămînt, / ci au aprins țigările, discutînd despre libertatea de a trage cu pușca, / rezemați comod în groapa neagră sau poate chiar pe cîte-o piatră de mormînt". Strofa finală punctează, cu acul de platină al ironiei, această regulă de aur a istoriei, exercitîndu-și tirania sub ochiul, inflexibil, al astrului mort întru eternitate : „Paralel cu noi, dedesupt, oamenii își dormeau veșnicia — / ei discutau despre libertatea de a trage cu pușca, după fiecare măcel. / Dar, pe pistolul meu cu douăzeci și patru de gloanțe, luna mi se pare aceeași / cu care am participat la asediul Trebizondei, dacă nu mă-nșel..." Cu excepția acestor două poeme, oarecum de campanie, poezia de debut a lui Geo Dumitrescu este o poezie pacifică, preocupată de propriul său eu, așa cum stă bine unui june stihuitor, afectînd poza și desgustul, spleenul, sau urîtul, cum se spunea la noi, cu un veac în urmă, ar fi prea grav și ne-ar duce la Baudelaire, iubind promenadele singuratice, prin parcuri, altele desigur decît cele ale lui Iacobescur și Bacovia, și cu atît mai puțin cele romantice, ale lui Minulescu, unde o iubită cu buze de „anilină", după o noapte de iubire, își ia plata, șterpelindu-i pălăria, dînd raite prin ceruri, grație astronomului ambulant și lunetei lui magice, și visînd, sau simulînd, sinucideri și decese după rețeta. nu numai a romanticilor, dar și a poeților fanteziști, la o anumită vîrstă. „Rînduri pentru un eventual deces" se și numește una din cele mai frumoase poeme ale debutului, și de la arcușul primei strofe pînă la ultima atmosferă de bună dispoziție, de priveghi sau, mai bine, de comedie pseudo-funerară nu-și pierde din grația și cochetăria, originare : „Sînt bolnav și aprins ca un caldarîm bucureștean — / o să mor, asta e sigur — puțin îmi pasă. / Îmi pare rău doar că n-am decît douăzeci de ani, / că nu știu cine sînt și din creionul ăsta ce-ar fi putut să iasă. / (...) Mi-au plăcut mult versurile aspre, mustoase, / toate lucrurile pline și nete, copilul voinic, precoce, care nu plînge, / mi-au plăcut florile, toate florile, / să zdrobesc în pumni sănătatea lor de humă și sînge. / / Am iubit mult stelele, luna, / cu ciudata lor aritmetică sentimentală, / admiram soarele pentru că era mare și departe, / pentru că era nestatornic și umbla în pielea goală, / / (...) Mai am apoi o casetă... (...) / / Am acolo o poză cu coroană — cînd am luat premiu într-a patra primară — / în care arăt, mai mult ca de obicei frumos — / era pe vremea cînd mă băteam cu Haimovici Mandy / și-i aruncam în față că „ei au răstignit pe Domnul Nostru Isus Hristos".

De la această poezie, de debut, amuzantă, agreabilă, simulat sceptică pînă la vastele eșarfe ale poemelor din „Aventuri lirice", cu accentele lor de odă pindarică, ritmată întru slava constructorilor de Bicaz sau desbătînd „spinoasa problemă a nopților", poeme deopotrivă de militante, prin cari trece cînd un suflu whitmanian și cînd un ecou din Maiakovski, distanța e enormă și Geo Dumitrescu a străbătut-o cu pași de uriași, fermi, de cîte o poștă și cu bocancii lui Peter Schlemil. A zăbovi la astfel de praguri, în sensul de cataracte, ar fi și o plăcere, nu numai o datorie, însă mustrările celui de al treilea volum, ce așteaptă, ni le interzic. O excepție, fie și fugară, vom face, totuși, unei poeme, și pentru neașteptatele ei apropieri, nu, însă, înainte de a spune un cuvînt despre cea de a doua precizare bibliografică din „explicație", despre care am amintit. E mai mult decît o precizare, este o rectificare, un act de justiție, iar spiritul în care e formulat e întrutotul spre lauda lui Geo Dumitrescu. Răsfoind „Bibliografia literaturii române" din 1965, a Academiei, d-sa s-a descoperit beneficiarul, dar și victima unei „comasări literare", cum însuși spune, de pe urma a trei Dumitrești. *Errare bibliographicum est* sună un epigraf de pe unul din dicționarele anglo-franceze din a doua jumătate a veacului trecut, însă Geo Dumitrescu, și pentru că e un om drept, dar și pentru că cel depesedat se întîmplă a fi poetul George Dumitrescu, de a cărui recentă antologie și noi ne-am ocupat, în chiar aceste coloane, căruia, pe deasupra, poetul nostru i-a fost învățăcel în ale frumosului, restabilește situația, cu atît mai mult, cu cît, spune d-sa, o astfel de confuzie e de-a dreptul regretabilă „între un poet de gingășii și armonii subțiri *(id est* George Dumitrescu) și un prea zgomotos și impenitent experimentator de șindrile *(id est* Geo Dumitrescu)". Și ultimul cuvînt al citatului duce mai puțin la aripele de șindrilă ale meșterului Manole și mai mult la „marile xilofoane ale ulucilor" din gardul, pe lîngă care trece, pedalînd, într-o dimineață dramatică, și-l face să cînte, înainte ca poema „Cîinele de lîngă pod", pentru care proiectasem excepția, să-și înceapă povestea. E unul din minunatele apoluguri, nelipsite totuși (dar totul poate să fie o falsă impresie) de un mic vulnerabil, călcîi de Ahile, în care Geo Dumitrescu obișnuiește să-și fabuleze meditațiile. Povestea cîinelui Degringo, care-l urmărește tăcut, galopînd la roata din urmă, a bicicletei, pe care-l alungă, pe care îl apostrofează, împotriva căruia proferă ocări, doar l-o întoarce din drum, cu care, exasperat, în cele din urmă, stă de vorbă, oglindindu-se în ochii lui, netemători, în care citește : „...o adîncă-încredințare umană / care spunea că necazurile nu sînt / o zestre fatală a vieții / care spunea că nenorocirea nu e o lege fireacsă / a vieții...", pentru ca, în fine, împotriva acelora care — căci totul e dialog interior și continuă confruntare cu sine-însuși — l-ar fi sfătuit să nu-și ia asuprâ-și „riscurile recunoștinței", să sfîrșească prin a-l adopta, chiar dacă, nefiind nici cioban, nici vînător, prezența cîinelui i-ar pune probleme — povestea aceasta e una din cele mai încîntătoare ficțiuni iscodite de imaginația unui poet și demnă să figureze, la loc de cinste, în literatura canină, începînd cu Cervantes și sfîrșind cu Ion Barbu. Fragmentul de către sfîrșitul poemului (p. 38—39), în care poetul convertit îi află cîinelui Degringo un rost în gospodăria lui, e cu osebire mișcător: „Lasă — îmi spuneam — vom vedea, / pînă una-alta mă va însoți / în călătoriile mele de noapte : / am să-l învăț să zboare, / am să-l asmut spre cer, / am să-l asmut spre stele, înaintea mea, departe, / să pipăe drumul, / așa cum am văzut că fac / și ceilalți astronauți trimițîndu-și cîinii / înainte / ca la o mare vînătoare, / am să-l asmut asupra sălbăticiunilor fosforescente / ce mișună în pădurile cerului — / așa cum am văzut și vînători adevărați / prin pădurile de pe pămînt / să adulmece vînatul, să-l stîrnească, mînîndu-l / în bătaia privirii mele libere, drepte, cutezătoare...". Și poate că poemul (dar s-ar putea, totuși, ca totul să fie o falsă impresie) s-ar fi putut opri aici, sau pe aproape. Căci ceea ce realizează el, în primul rînd, e o atmosferă inițială, de panică sufletească ce va sfîrși cu o certitudine, cu o împăcare, cu o supunere la destin, ce ne-a amintit, nu odată, oricît ar părea de excesiv, de atmosfera de panică și mister, savant gradat, din „Corbul" lui Edgar Poë. Desigur, o astfel de afirmație s-ar cere dezvoltată. Și ea s-ar cuveni confruntată cu înseși opiniile poetului american din „Filosofia compoziției", împotriva căreia Mallarmé se înscria, împletind sinuoase meandre, în fals, și a cărui concluzie ni se pare nu numai ingenioasă, dar putînd fi reeditată și pentru poemul lui Geo Dumitrescu : „Negru vagabond al nopților de spaimă, acest *Corb*, dacă vreți cu dinadinsul să extrageți din poem o imagine semnificativă, abjură rătăcirile tenebroase pentru a intra în fine într-o cameră frumoasă, somptuos și judicios ordonată, ca să rămîie de-a pururi întrînsa".

Nevoia de cercuri, ultimul volum de poeme al lui Geo Dumitrescu, duce mai departe, îmbogățind-o, arta aceasta a apologului, a fabulei, a ficțiunii cu subînțeles, în care predispoziția patent lunambulescă a muzei lui Geo Dumitrescu folosește, cu virtuozitate, jocul de cuvinte, calamburul, chiar carambolul, căci și „biliardul" e una din teme. Poezia de actualitate, cu substructură politică, militantă, are în Geo Dumitrescu pe unul dintre cei mai talentați descendenți ai lui A. Mirea și Maiacovski l Uneori tîlcurile sînt mai la suprafață, mai directe, precum în poemul, ce dă și titlul volumului, și-n care apelul la Arhimede, marele geometru syracuzan, politehnicianul de geniu, care, la fel cu Michelangelo, a organizat și apărarea cetății, să-și dea concursul în opera de construcție și reconstrucție a țării, e dintre cele mai patetice. Alteori, fabula folosește cutia de rezonanță a unui proverb, a unui dicton popular, precum în poemul „Ieremia", pe care, schimbînd registrul, l-ar fi putut semna și Anton Pann : „încercați, încercați, stăruiți, / nu vă pierdeți cu firea / la strigăte, la hohote la ocărîle / celor ce stau pe margine ori în cerdac, / țicăloasa spită a moluștelor grave, / a celor ce nu dau cu nimic în nimic, / pentrucă niciodată nu și-au luat / răspunderea de a mîna o căruță, / de frica gardurilor vechi, / citeodată frumoase și trainice, / de frica îndrăznelii și a înnoirii..." Cu ce discrete metafore, după aceea, se condamnă colonialismul în poemul „Africa de sub frunte" ; „Toate vînturile bat de-a-ndaratelea, / zicînd că trebuiesc îndreptați arborii / pe care tot ele i-au strîmbat. Și astfel / mortalitatea arborilor a crescut înspăimîntător — / căci nimic, o, nimic nu se poate îndrepta / fără încuviințarea sevelor, / și tot ce se-ndreaptă cu de-a-sila / se frînge». Un exemplu de inedită poezie politică e poemul „Dar eu spun mereu...". Cu greu s-ar putea scrie un mai încîntător divertisment filologic (nu cumva „Limba română", revista Institutului de lingvistică l-a și consultat ?), în care conjuncțiile, adverbele și locuțiile adverbiale își află o mai sugestivă aplicație în surprinderea unor stări de spirit, particulare, de cum acest poem izbutește, și despre care cîteva stihuri spicuite ici și colo (însă poemul trebuie sorbit dintr-odată) abia de-i pot sugera întreg șartul : „Și discutam și ziceam, și vorbeam, / și eu ziceam dacă și tu spuneai poate / și el zicea cît-de-cît, / / (...) dar fiți atenți, spunea domnu-nvățător — / trebuie să stăm la o distanță egală / de lucruri, de noi și de da ! Și eu ziceam oare, și tu spuneai însă, și el zicea una-alta..." / (...) Și cine nu știe mă crede năuc / Și gîrbov, ori poate chiar înfrînt... / Dar eu spun mereu totuși, și pe tine / veșnic te aud zicînd poate / și el zice într-una oare...» Însă ce păcat că nu putem ceti împreună admirabila șarjă împotriva belicismului cu panaș, incoherent, verbos, ventriloc, gramatofob și chiar cacofonic, intrat în istoria noastră, și parlamentară și decampanie, de la cutare general bătîndu-se cu pumnii în piept și recunoscînd, în era tancului și a radarului, „ghiarele" și „dinții" rept unic armament infailibil și pînă la genialul strateg al capului de pod-fantomă de la Turtucaia, șarjă pe care Geo Dumitrescu o ustrează în poemul „Jurnal imaginar de campanie" din care două strofuri ajung să sugereze autenticitatea unui portret : „Dar însă toți, răcni colonelul — / sîntem oameni. / Nu vă lăsați, vă ordon, / treci girla, treceți girla amară / oameni sîntem, vă ordon tuturor, fără excepție : / dați-ne un pustiu, dați-ne pustiu

cînd simți că explodezi, cînd vrei să iei lumea de coadă și s-o răstorni și s-o arunci cît colo. Pînă cînd, din te miri ce, ți se-nfundă, ori te prinde pedagogul cu țigara-n gură, ori dă un milițian peste tine tocmai cînd săruți o fată în tufiș... ori, nu mai știu ce, povești dintr-astea, care te-ntorc pe dos... Și-atunci vezi negru, și-ți dai cu pumnii-n cap, și iei hotărîri prostești... și uite-așa, tot așa pînă cînd o iei razna, lași cartea și te-apuci de năzdrăvănii... Sînt foarte obosit, se scuză profesorul nemulțumit de cum își dăscălea ucenicul, dar cred că mă înțelegi, dacă nu stai la masa de lucru pînă simți că te-apucă nebunia, nu s-alege nimic... sau. în orice caz, se corectă el, iritat, nu ajungi unde ți-ai pus în gînd. Știi de ce ți-am spus astea? Știi? N-ar trebui s-o fac, n-am dreptul s-o fac, și nici pedagogic nu e, dar sînt foarte, foarte supărat pe dumneata, mi-e teamă și vreau să te previn... Tatăl dumitale mi-a fost student, un student eminent, m-am ocupat în mod deosebit de el, pînă cînd într-o zi mi-a venit cocoșat de tot felul de necazuri și m-a rugat să-l iert că renunță la studii... Așa am pierdut un om de știință. Parcă am avea prea mulți și ne-am putea permite. Necazurile sînt pentru noi, pentru toți, și n-aș dori nici măcar dușmanilor mei să scape de ele, am trăi viața doar pe jumătate fără necazuri, n-am avea cum să ne încercăm puterile, nici n-am ști cît de puternici sîntem... dar să te lași copleșit, buimăcit și să încrucișezi brațele?! nu, asta să n-o faci niciodată, asta-i moarte curată, iartă-mă, nu mă refer la tatăl dumitale, ci așa, în general, tatăl dumitale e un tehnician foarte bun și dacă, după tot ce ți-am spus o să-l respecți mai puțin, să nu mai dai ochi cu mine".

„Nu-l mai respect din alte pricini.

„Am înțeles exact? Nu-l mai respecți?

„Da. Exact.

„Mucosule, te rog să pleci imediat.

„Venisem la dumneavoastră, spuse el, în timp ce se îndrepta spre ușă, ca să vă rog să mă găzduiți noaptea asta, n-am unde dormi, ai mei m-au dat afară din casă... întîi s-au certat îngrozitor din pricina mea... a prostiilor mele, apoi, nu mai știu, mama a fugit, o să dorm în Cișmigiu, e destul de cald, bună seara.

„Așteaptă o clipă, îl rugă profesorul, apoi o strigă pe fata mai mare: Laura, dă-mi un pahar cu apă și-o batistă și-o cravată, repede..."

El înțelese imediat că profesorul vrea să-l însoțească pînă acasă și să discute cu taică-său. Una ca asta nu trebuia să se întîmple pentru nimic în lume, ar fi intrat în pămînt de rușine, cum de își îngăduie să gîndească atît de urît despre taică-său, și despre tot ce se petrece în casa lor? Cu lacrimi în ochi îl rugă pe profesor să renunțe, se va descurca singur, părinții o să se bucure de întoarcerea lui, a exagerat, și n-o să și-o ierte niciodată.

„Te rog să telefonezi acasă, spuse profesorul blînd.

„Da, imediat! și ridică receptorul. Dar de atîta neliniște uitase numărul de acasă, trebui să-l caute în cartea de telefon. Dacă maică-sa nu s-a întors nici la ora asta? Dacă taică-său... De ce n-a ieșit din casă, după maică-sa, de ce nu s-a arătat la fereastră? «Alo, tata, sînt la tovarășul profesor, da, mi-e bine tata, te rog... tata, mama s-a întors?»". Taică-său evită să-i dea un răspuns precis. După voce, era teribil de îngrijorat, și-i ceru, insistent, să se-ntoarcă acasă, cît se poate de repede, la o adică și dacă are bani la el, să ia un taxi. Cînd lăsă receptorul în furcă, profesorul îi vîrî în buzunar banii de taxi. „Cred că tata n-o s-o mai ducă mult... îl fulgeră prin minte, și simți cum îl părăsesc puterile, abia ajunse la ușă. Tot se plînge de inimă, noaptea se trezește, sare din pat, aprinde lumina și se teme că n-o să mai apuce dimineața, vine la mine în cameră și se uită la mine în semn de rămas bun și de iertare... Mama vine pe urmele lui, îi pîndește fiecare mișcare, ar vrea să-l ajute și nu știe cum, din cînd în cînd îl sprijină, dar el o dă repede la o parte: «Du-te!» de la ea nu vrea să-și ia rămas bun, și nici s-o ierte nu vrea. Eu, numai eu le-am adus nenorocirea, din pricina mea s-au luat, a trebuit să se ia, din pricina mea se tot ceartă, iar azi, cînd m-a chemat la miliție, azi m-au urît și-ar fi vrut să mă sfîșie, să scape o dată de blestem...". Cu toată împotrivirea lui, profesorul Pamfil îl conduse pînă în stradă și-l mîngîie pe față și-i ceru ca îndată ce ajunge acasă să-i telefoneze. Dar pe-aici și la ora asta nu treceau taxiuri și-atunci profesorul Pamfil îl conduse pînă la o stație de tramvai și-i ajută să urce: „Ai febră, observă profesorul, o să-ți trimit un doctor".

16.

De mai bine de trei ceasuri bătrînul ședea pe un scaun lîngă ușă, atent la telefon, la soneria de la intrare, atent la fiece mișcare a străzii, așteptînd să fie chemat undeva, în legătură cu soția, nu mai avea nici o îndoială că s-a întîmplat ceva grav, iar într-un asemenea caz, soția nu poate fi decît la miliție, ori la spitalul de urgență. O căutase cu telefonul pe la toți prietenii și cunoscuții, insistase pînă la exasperare, ba o rugase pe tanti Angela să-i telefoneze lui nea Cristache și să afle precis, dacă nu cumva... Nea Cristache o liniștise, înțelept, pe tanti Angela, iar aceasta îi transmisese bătrînului răspunsul exact: „Nu dragă, nu-i la mine, și n-aș primi-o nici dacă mi-ar veni cu o mașină de aur". Dar la miliție și la spitalul de urgență bătrînul nu îndrăznise să se intereseze, încă mai amîna pînă după miezul nopții. Mai erau doar cinci minute pînă la miezul nopții, și nici o veste, nici un semn... „La ora asta, spunea bătrînul, mai mult pentru sine, puteam să fim la o grădină de vară, ori la un spectacol, ori să ne-ntoarcem acasă dintr-o excursie, de ce, doamne, de ce ți-ai bătut joc de noi în halul ăsta?!" De trei ceasuri, de cînd îi venise copilul acasă, bătrînul tot înșira ce-ar fi putut să facă ei, de-a lungul anilor și pînă azi, în loc să se certe și să-și macine zilele. O singură întrebare a băiatului ar fi fost în stare să-i stîrnească mărturisiri, acum simțea nevoia să spună totul, cum s-au certat și de ce, și cum au trecut anii pe lîngă ei, și toate plăcerile și mulțumirile, în goană au trecut.

Grig ședea și el pe un scaun, tot lîngă ușă, ar fi trebuit să se ridice, îi amorțise un picior, îi era sete, dar cum să umbli prin casă, cînd bătrînul era atît de cufundat în gîndurile lui? — cel mai mic zgomot l-ar fi făcut să-și iasă din fire.

„Dacă nu mă chemau pe mine la miliție... începu el.

„Ce era, dacă nu te chemau?

„Nu v-ați fi certat.

„Ba ne-am fi certat, mărturisi bătrînul, ca în fața unui duhovnic, venisem acasă hotărît să mă cert, tu nu pricepi, asta îți intră în sînge și te otrăvește, dacă nu te certi într-o zi îți iei cîmpii, te apucă nebunia, asta-i ca un viciu, otravă, în fiecare zi trebuie să iei o anumită cantitate de otravă, și noi așa ne am obișnuit de-atîția ani..

„De cînd m-am născut eu...

„De cînd te-ai născut tu? de unde, cine ți-a spus? cine? — iscodi bătrînul cu glas tremurat — nu-ți dau voie să crezi așa ceva, fiindcă nici cu nu cred, nici maică-ta, cine ți-a spus? Nu, nu, nu-ți dau voie... și niciodată să nu gîndești rău despre maică-ta, ea te-a adus pe lume și era să moară cînd te-a adus... și te-a purtat în brațe, și m-a certat de-atîtea ori pentru tine, și azi mă ceartă, eu sînt altfel de om, am vrut să fiu într-un fel, n-a ieșit, am ajuns așa...

„Profesorul mi-a vorbit de dumneata...

„Nu, nu, nu trebuia, n-are dreptul, s-a înșelat în legătură cu mine, nu eram nici pe departe nici student eminent, nici om cumsecade, profesorii se înșală, e firesc, știu c-or fi dorit să mă ia la catedră, dar n-a ieșit nimic, știu, n-are rost să mai vorbim despre asta. Auzi, vine cineva? și bătrînul ieși în vestibul, deschise ușa de la intrare, nu venea nimeni. Dă tu un telefon la secția de miliție, îl rugă taică-său, și spune... spune așa... Nu poți să spui că a plecat cu mașina, că n-are carnet, și dacă nu s-a întîmplat nimic și se întoarce acasă, o s-o amendeze...".

Iar el se gîndea că la ora asta tîrzie ar trebui să lucreze, ori și mai bine, să doarmă, iar mîine dimineață să se ducă limpede și odihnit, la institut, ori la strand, acum e vară, e vacanță, e dreptul lui să meargă în fiecare zi la strand, de nimeni să nu-i pese, nimic să nu-l îngrijoreze, e dreptul vîrstei lui, avea șaisprezece ani împliniți, ar fi vrut să aibă și mai puțin, treisprezece, paisprezece, la treisprezece ani era mai puțin atent la certurile bătrînilor, poate și ei se fereau de el mai cu băgare de seamă, acum nu se mai fereau...

„Cine ți-a zis că de cînd te-ai născut tu?!... reveni tatăl, aplecîndu-se spre el și punîndu-i amîndouă palmele pe umeri, eu trebuie să știu, sînt tatăl tău și nu ți-am vrut răul, sigur că te-am certat, toți părinții își ceartă copiii, și tu o să-i certi pe-ai tăi, cine ți-a spus?!

„Tanti Angela... I se-nchideau ochii și era furios că la ora asta trebuie să-și amintească ce i-a spus tanti Angela, ce are el comun cu tanti Angela, el încă n-a împlinit șaisprezece ani... Dar m-a rugat să tac din gură.

„Să taci, și să nu crezi. Nimic din cîte-ți spune tanti Angela să nu crezi. Și poate, uitînd că are în față un copil, se mărturisi. A fost o poveste complicată, tanti Angela ar fi vrut s-o iau pe ea de nevastă, nici azi nu mă lasă în pace... dar eu am ținut la maică-ta, și numai la ea țin. Sună, sună! și se repezi la telefon, și începu să strige: Alo! Alo!"

Un medic de la spitalul de urgență îi cerea să vină la spital, nu, nu, să nu-și piardă firea, asta nu ajută la nimic, dar să vină cît mai repede, întrucît este vorba de o intervenție chirurgicală... „Trăiește? strigă bătrînul, trăiește?!" Atît să afle, că mai trăiește, și-i era de-ajuns, celelalte — o să treacă ele, cît de neplăcute ar fi. Apoi se lăsă pe canapea: „Stai puțin, adă-mi un pahar cu apă!" Transpirase îngrozitor, trebuia să se șteargă pe față cu două prosoape și să-și schimbe cămașa. Cînd coborî în stradă iar era lac de sudoare. Se sprijini de Grig: „Trăiește, putem vorbi cu ea...". Înaintau greu, amîndoi se-mpleticeau, și era tîrziu, nu mai trecea nici un troleibuz, și nici un taxi, și aveau de mers mult. Întîlniră un căruțaș și bătrînul se legă de el să-i ducă pînă la spital, îi dă oricît, dar omul nici nu vru s-audă, era flămînd și obosit, și chiar de n-ar fi, cu mîrțoaga asta n-ar ajunge la spital înainte de ora cinci... Atunci bătrînul, fără să mai spună ceva, și poate, uitînd de copil, o rupse la fugă și se pierdu după colț. „Tată!" strigă el, începînd să fugă.

După numai cîțiva pași se împiedică de o pisică moartă și căzu pe burtă și se izbi cu bărbia de asfalt. La colțul străzii i se păru că vede, ascuns pe jumătate după un copac, un tuns-chilug, sigur era Mănditță care se tot ține de el, vrînd să-i ceară socoteală. Venea un camion. El se așeză în mijlocul străzii și ridică brațele, cum văzuse că fac milițienii, cînd vor să oprească circulația. Șoferul opri, gata să-l înjure, dar cînd află de maică-sa și de bătrîn, îi zise să urce. Era curios să știe cum s-a întîmplat accidentul, cine-l de vină și în ce stare se află Fiat-ul 1800.. El inventă pe loc o poveste, cam greu de crezut, din care pricină șoferul îi ceru o groază de amănunte. După cîteva minute îl ajunseră din urmă pe bătrîn, însă nu mai alerga, buimac, cu cămașa în mînă. Cînd urcă în mașină, ajutat de șofer, își stoarse cămașa de sudoare și o îmbrăcă pe dos (nimeni nu observă asta)...

Doctorul de gardă îi înștiință c-au ajuns tîrziu, operația a început de trei minute, și n-au voie să intre în sala de operație, trebuie să mai aștepte, dacă vor s-o vadă pe bolnavă, să mai aștepte cel puțin două ore. Bătrînul, răsuflînd din ce in ce mai greu, ceru lămuriri, cît de grav este accidentul și ce șanse ar fi. Doctorul de gardă îl luă de-o parte, să nu audă copilul, și-i spuse că soția o să rămînă desfigurată pe viață, în privința asta șanse nu mai există, operațiile estetice nu-i pot fi de niciun folos... Intervenția chirurgicală i se face la stomac, o intervenție nu tocmai simplă, dar cu multe șanse, doctorul care operează prezintă toate garanțiile. După discuția asta între patru ochi, bătrînul își mai reveni, și chiar se înseninâ puțin: „Bine c-a scăpat cu viață", spuse el, și se lăsă pe un scaun, și după cîteva minute, mai căpătînd puteri, începu să repete la nesfîrșit: „Bine că a scăpat...". Îl chemă pe Grig la el și-l strînse în brațe și-l sărută pe amîndoi obrajii: „Bine că a scăpat, o să vie acasă și-o să fie mama noastră"... Atunci el, desprinzîndu-se ușor din brațele bătrînului, se gîndi: „Așa ne cuminți toți... A fost nevoie de nenorocirea asta, ca să ne cuminți, și să fim mai buni și să ne strîngem toți în brațe. A fost nevoie, într-adevăr a fost, altfel nu se putea?!! A fost nevoie de întîmplarea de la Snagov pentru ca Mănditță să se teamă, să se jure cu mîna pe inimă că de-aici încolo... A fost nevoie?!"

Pe la cinci dimineața li se dădu voie să intre în salonul unde se afla maică-sa. Văzură un om întins pe un pat și acoperit cu un cearceaf alb. Doctorul îi asigură că totul este în ordine, o să trăiască, nici o grijă, doar cu fața...

„Cu fața? interveni el bănuitor.

„Nu, nu, nu-i nimic, se grăbi bătrînul.

„Să încerce o operație estetică, fu de părere doctorul.

„Tot n-o să mai semene!... și el izbucni în plîns.

Taică-său mai rămase la spital, hotărît să nu plece de acolo înainte de-ai putea vorbi soției, iar el fu îndemnat, insistent, de taică-său și de doctor, să plece acasă, și plecă. Pe străzile încă pustii era o văpaie de soare. În fața unui debit de tutun găsi un ziar, uitat de cineva acolo, ori pierdut, și își făcu un coif din el, să-l apere de soare, nu mai putea suporta atîta soare. „Așa ne cuminți noi, acum, totul o să fie bine... Acum, cînd anii lor au trecut și cînd ei și-au pierdut înfățișarea, cum va arăta mama, și cum voi reuși să mă obișnuiesc cu ea?! Altfel, nu se putea, oare, într-adevăr, nu se putea?! Mănditță o să se strecoare mereu în gîndurile mele și o să-i strige că m-am purtat ca un laș, de ce ca un laș? ar fi trebuit să-i întorc spatele din ziua cînd l-am cunoscut ori să fi refuzat să-l cunosc, iar Luminița, ea ce mai doarme, eu n-am decît șaisprezece ani"... Strada lor era plină de camioane și basculante care transportau molozul, începuse lucrul de dimineață, toți aveau ceva de lucru în dimineața asta și poate nimeni nu se-ntreba de soarta Mihăeștilor, nimeni n-avea timp de ei... Nu-i venea să creadă. În fața casei lor aștepta Cristina, era nerăbdătoare, nervoasă, cînd dădu cu ochii de el, îi strigă:

„Pe unde umbli, la ora asta?

„Am fost și eu...

„Unde?

„Am condus pe cineva la gară.

„Grig, nebunule, de unde ai coiful ăsta?

„Coif? A, da, mă ardea soarele.

„Grig, caraghiosule, de două ceasuri îți telefonez, cred că telefonul vostru e stricat, v-am dat la deranjamente, m-ai făcut să vin pîn-aici și peste-o oră am tren. Grig, și-l zgîlțîi pe adormit de umeri, Grig, Luminița, Grig, Luminița a vrut să se sinucidă, s-a aruncat aseară înaintea unui tramvai, pe strada lor, nu, nu caraghiosule, nu te speria, vatmanul a reușit să oprească la timp, și-au dus-o acasă și i-au tras o mamă de bătaie. Te rog să-i telefonezi și să treci pe la ea, auzi, neapărat, altfel o să-ncerce din nou, sînt absolut convinsă, știu cu ceva, ce-i cu tine, dormi?!

Pe la ora nouă îl trezi portarul, care îi aduse o scrisoare recomandată: Elevul Mihăescu, personal. Deschise plicul și citi: „Dragul meu Grig, știu că în ochii tăi nu mai valorez nimic, deși tu mi-ai promis că indiferent de nenorocirea mea, pe care n-am putut s-o evit, iar tu erai leșinat, acolo, lîngă mine, și-ți sîngera fața, o să te porți tot așa ca pîn-atunci, și n-o să-ți amintești că s-a întîmplat dragă Grig, acuma eu scriu cum îmi vine în minte, nu mă mai interesează nimic, stau la fereastră și mă uit la tramvaiele care trec, peste cîteva minute cobor să pun scrisoarea asta la poștă, și apoi în fața poștei o să m-arunc pe linie, să scap de rușine și de durere, că eu n-am vrut să mă duc la miliție să afle toți, dar frate-meu a vrut așa, așa să fie. Îți pun în plic, lîngă scrisoare o șuviță din părul meu, și-o fotografie, și să știi, Grig, că eu și-n mormînt o să țiu la tine... Luminița".

Peste numele ei scrise cu creion roșu: „Să-ți pară bine că n-ai rămas schiloadă. Deșteapto!" și se întinse pe pat, doar-doar va reuși să-și continue somnul.

SFIRȘIT

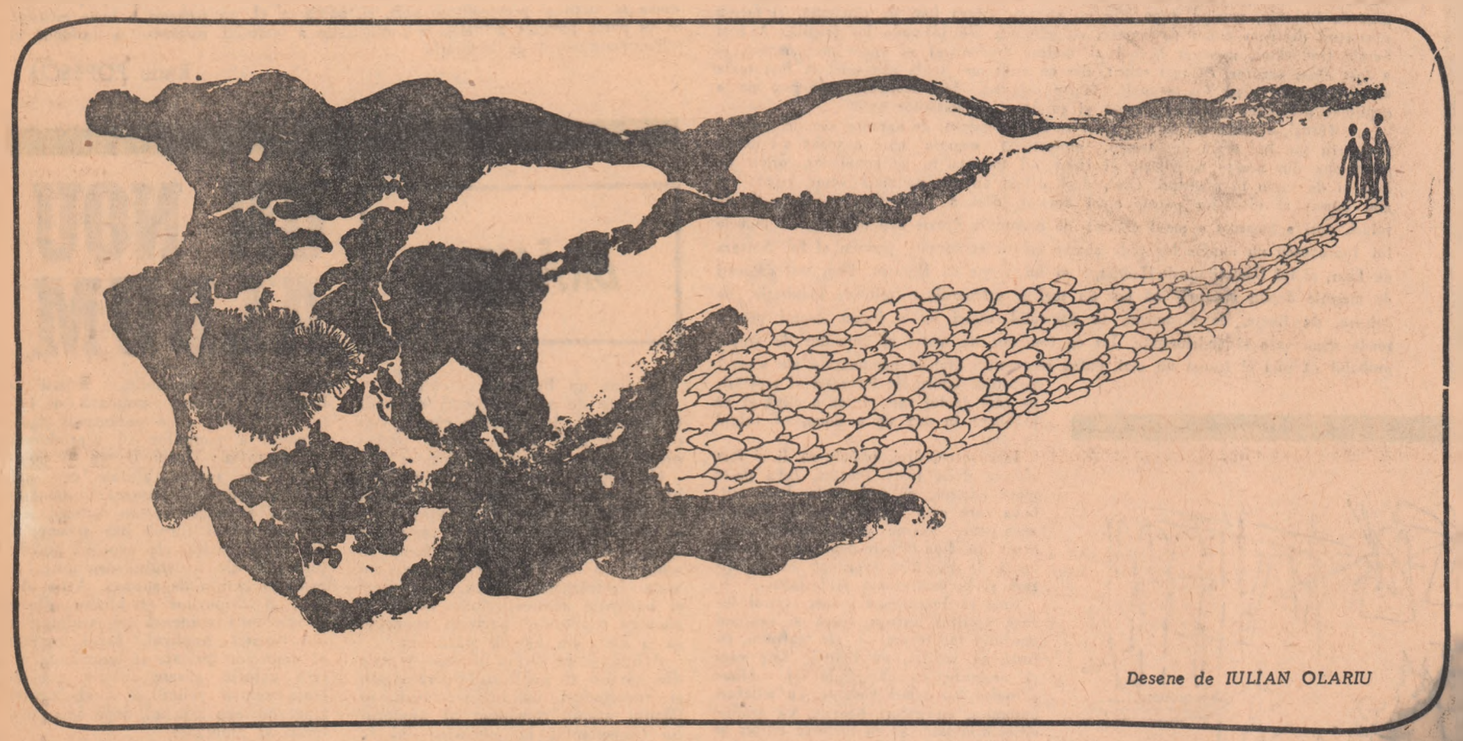

Desene de IULIAN OLARIU

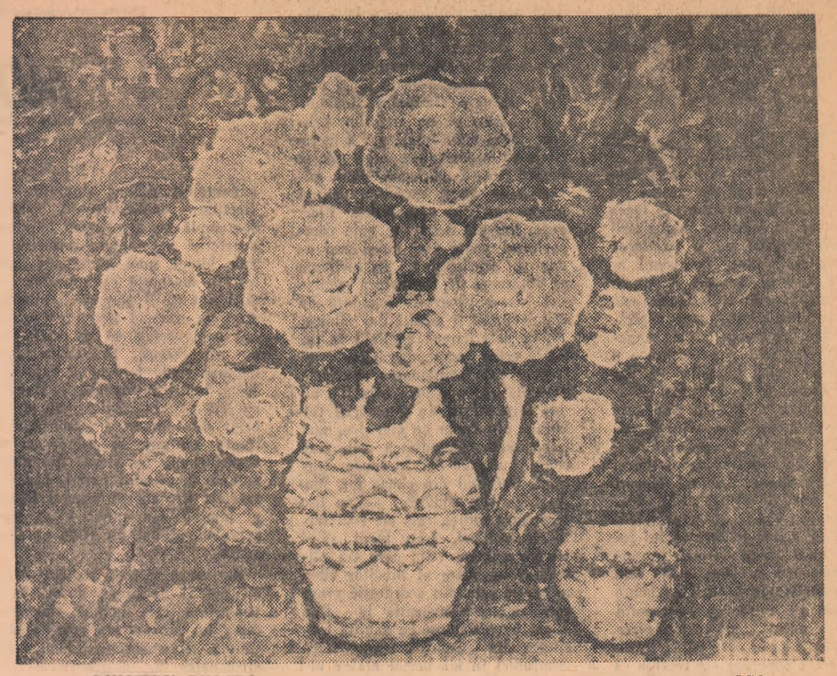

DUMITRU GHIAȚA — TRANDAFIRI ALBI

ILIE CONSTANTIN

SBURĂTORUL

I. Motivul folcloric

Pe unde umblam veneau
Fetele de mă peteau.
Și cădeau la pat, bolnave,
În mulțime de ostroave
Cînd văzduhul, ca pe vînt,
Mă sorbea spre nori, curînd.
Și erau frumoase toate
Felurite și ciudate
Și-un prinț tînăr între gene
Oglindeau clipind alene:
Ochii mei din ochii lor
Mă priveau stăruitor.

Dar atîta frumusețe
Dornică să mă răsfețe
O ștergeam cu o mișcare,
Alungat de nepăsare.

II. Motivul livresc

Trecerea prin murmur de saloane
Rupînd priviri, cu pas egal,
Precum se duce prin liane,
Alene, tigrul de Bengal.

Frumoasele foșneau corsete
Și respirau parcă prin sîni,
Imaginîndu-l pe-ndelete
În nopți rîvnite săptămîni.

Bărbat-adolescent, cu linii
Oprite-n recele obraz,
Portretul blond ca al luminii
Învie-n tulbure extaz.

Și-atîta frumusețe-ntreagă
Ți se oferă s-o cuprinzi
Încît necruțător te neagă
Și te restituie-n oglinzi.

GÎNDIND LA MALLARMÉ

O navigație de întîmplare
Se adîncește-n vis, la estuare,
Renunță unda să se mai destindă
Și reîntors stă chipul din oglindă.

Ecoul tace. Nu se colorează
Nici un atom. Memoria deschide,
Potrivnică, necruțător de trează
Penumbra unor limite lucide.

Excepția s-a stins. Revin învins
Din ins în ins spre numitorul ins.

TROMPETISTUL NEGRU

Louis Armstrong

Pe pereții încăperii becurile lunecau
și se legăna de umbre fiece perete, fie
ce perete cînd din gîtul sinuos de la trompetă
se lăsa-n văzduh un șarpe, semănînd cu-un lung hotar.

Șarpele ieșea cu zvîcnet din trompetă, stăruia
cu-o mișcare imprimată, răsucită, asurzită,
șarpele suia văzduhul și-avea-n dinți un trandafir,
galben trandafir în dinții șarpelui
atît de galben, împlinind
desfoierea de alamă a trompetei în văzduh.

Asta a fost tot, și-apoi
s-a-ntors muzica-napoi.

CADE TIMPUL

August — capăt de culoare,
Razele plesnesc vibrînd,
Depărtarea mea de soare,
Adîncire în pămînt.

Împreună, despreună,
Stele trec și se aud,
S-a mai dus un cer de lună,
Cade timpul către sud.

MIEI DE IARNĂ

Iarna trece-n februar
Gazdă zodiei de pești,
Oile-n continuu har
Nasc în turme muntenești.

Miei în iarnă, de obol,
Duși prin piețe la sărut,
Înelați sub cerul gol
De oraș nemaipăscut.

ALERGÎND

Lui Cezar Baltag

Goana mea dădea în lespezi
Un ecou de adîncime,
Dezveleam cu-un salt prăpăstii
Nălucite îndărăt:

Și-mi suna de goană pasul
Ca-ntr-o catedrală goală
Tălpile de rugăciune
Ale unui organist.

ION VLASIU — MATERNITATE

MOZART

ÎNVINGEREA DEMONISMULUI

Ar încerca o definire a lui Mozart referindu-mă exclusiv la ultimele lui trei simfonii: a 39-a în mi bemol major, a 40-a în sol minor și a 41-a în do major, scrise toate în vara anului 1788. Sînt trei capitole ale unei grandioase opere care rezumă concluziv problematica mozartiană.

Depășind stilul amabil, influențele convenționalismului italian și lejerității franceze, Mozart deschisese albie largă în creația lui autoexprimării pasionate. O făcea nu numai în virtutea maturizării dar și îmboldit de o existență care nu l-a cruțat. Tragismul acesteia a scos treptat la iveală din străfundurile firii mozartiene forțe sufletești antagonice aspirațiilor care alcătuiau partea angelică — cea mai cunoscută — a conștiinței sale. Consider pe deplin întemeiată ipoteza așa zisului demonism mozartian prin care s-au avut în vedere tendințele pasionale contrare și primejdioase stării de beatitudine, de dulce și neumbrită visare. Divinul Mozart nu s-a ferit de aceste stihii dezlănțuite din zonele obscure și le-a permis să ocupe în creația lui locul la care aveau dreptul în numele adevărului. Nici uneia din manifestările vieții nu i se poate interzice să intre în sanctuarul artei — aceasta era convingerea compozitorului — dar odată intrate în acest sanctuar ele trebuie să se supună legilor lui, cerințelor frumuseții. Cu alte cuvinte, devenind obiect al expresiei muzicale, suferința, neliniștea, violența, urîciunea se vor adapta formei artistice, vor deveni într-un anume sens frumoase, vor marca dominarea și învingerea lor de către artist care își afirmă în felul acesta și superioritatea morală. Iată așadar problema: a lăsa demonismul romantic să înainteze și să se infiltreze și a dezlănțui asupra lui o contraofensivă artistică și etică. Despre această luptă vorbește trilogia simfonică finală.

Nu strică să ne amintim, pentru o mai bună înțelegere a lucrurilor, că Mozart compunea aceste lucrări într-o perioadă cînd adversitățile vieții exercitau asupra lui o presiune paroxistică. Pierdută într-un trecut de care compozitorul poate nici nu-și mai amintea, celebritatea strălucitoare și dătătoare de speranțe a copilăriei fusese progresiv invadată de amara proză a realităților zilnice: de la nefericirea familială la neînțelegerea contemporanilor și trecînd prin strîmtorarea materială devenită aproape insuportabilă, un șir fără sfîrșit de intemperii tulburau, din ce în ce mai des, mai iremediabil, seninătatea sub care copilul minune își începuse drumul. Suferind din cauza lor, Mozart — sînt convins! — nu le-a blestemat totuși, căci ele i-au fertilizat spiritul, l-au făcut să-și pună probleme din care s-a alimentat un mare și înnoitor filon al operei sale. Cu acordurile grave care amintesc uvertura la *Don Juan*, cu disonanțe ce anunță tensiunea din „Eroica", introducerea simfoniei în mi bemol major ni-l arată pe Mozart urmărit de anxietăți, de așteptări înfiorate. Dar, aidoma unui bețișor miraculos, surîsul care prinde a se schița pe chipul crispat alungă frămîntările, instaurînd domnia, fie ea și temporară, a forțelor încrezătoare din suflet. În acest climat se deapănă și firul meditativ al andantelui: ridicat deasupra reflecțiilor neliniștitoare, spiritul contemplă cu afectuoasă blîndețe; scurte și neașteptate tresăriri, ca sub biciul unei dureroase lucidități, amenință calmul, dar este suficient ca Mozart să-și întoarcă spre ele cerescul său surîs pentru ca învolburarea să se astîmpere ca prin farmec. Și cum o inimă ușurată tinde totdeauna spre oameni, iată-l pe Mozart, în Menuet, cucerit de bucuriile simple ale celor din jur în a căror exuberantă dănțuire se prinde cu tot entuziasmul. Se simte triumfător asupra demonului care-i dădea la început tîrcoale și acestui triumf al luminii din suflet îi va consacra el jubilatorul final al simfoniei.

Asemenea victorii nu sînt însă, nu pot fi de lungă durată la o conștiință care cugetă, iar gîndirea lui Mozart era atît de chinuitor efervescentă, încît, din strînsoarea ei, compozitorul nu putea scăpa decît lăsîndu-se dus pe aripile visului. La un asemenea spirit întrebările aducătoare de neliniște pot fi împinse în umbră; să le alunge din el este însă cu neputință deoarece îi sînt structurale, îl definesc. Acceptînd să se retragă în ungherele conștiinței, ele — mai devreme sau mai tîrziu — răbufnesc, își cer dreptul, și încă foarte imperios, de a fi trăite, gîndite. Asaltul lor nu-i este lui Mozart mai puțin caracteristic decît dorința de a le domina sau decît refugiul în vis și, de aceea, elevația paradisiacă a lui Mozart nu-și va dezvălui niciodată adevăratul sens decît în relație cu acest aspect, eruptiv-demonic, al naturii compozitorului. Și cum Mozart este încarnarea sincerității, a se autoexprima înseamnă pentru el să se arate în muzica sa nu numai ca învingător al suferinței, dar și ca prizonier al acesteia. Sînt perioade de criză cînd amarul te năpădește într-atît încît pînă și dorința de a-l vedea risipit dispare, totul colorîndu-se — și voință, și simțire, și reflecție — cu sumbrele lui tonuri.

Dintr-o asemenea experiență sufletească s-a născut simfonia în sol minor: una din cele mai dureroase pagini mozartiene în care se spun acele tristeți și se mărturisesc acele presimțiri tragice pe care Schubert le va relua peste trei decenii. Cînd se deapănă la această temperatură emoțională, gîndirea își schimbă cursul, își schimbă conținutul: atîțată de suferință, ca întreține și amplifică suferința. Meditația din andante nu mai este contemplația calmă a spiritului eliberat de întrebări, este renunțarea plină de melancolie a conștiinței că nu găsește răspuns. Nimic molatec în această suferință și resemnare, ele sînt îndurate de Mozart cu bărbăție — o bărbăție pe care compozitorul, dintr-o pornire neconformistă, o scoate în prim plan tocmai atunci cînd tradițiile și convențiile i-ar fi cerut să fie cît mai distins, cît mai reținut: în menuetul simfoniei. Mozart acceptă dansul, dar se mișcă într-un fel care ar trebui să-i înfricoșeze pe cei din jur, distincția a fost călcată în picioare căci nevoia de a protesta frămîntată atît de vehement în suflet încît n-a mai putut fi reținută. Dacă în Simfonia nr. 39 finalul desăvîrșea și încorona buna dispoziție a Menuet-ului, aici el va avea aceeași funcție în sens invers: brăzdat de exclamații violente, furioase chiar, el va împinge la un punct culminant revolta interioară. Sînt în acest final momente cînd răzvrătirea îl face pe Mozart să se manifeste cu mînia unui adevărat beatnic al vremii sale.

Lăsase durerea să vorbească pentru că știa că numai așa o va face să tacă. Este modul specific artistului de a înfrunta forțele din suflet care-l torturează exprimîndu-și zbuciumul, se eliberează de el și cîștigă echilibrul. Creația este pentru artist ca o matcă: își prinde în ea suferința, împiedicînd-o astfel să-i inunde viața și transformînd-o în măreț fluviu care, prin nașterea capodoperei, se varsă în oceanul marilor împliniri liniștitoare. Cu acest sentiment purcede Mozart la compunerea celui de al treilea capitol al trilogiei sale simfonice, Simfonia 41-a în do major. Se află acum dincolo de temeri, deprimare, răzvrătire, pe piscul sublimelor seninătăți: stă la masă cu zeii. Întrebările neliniștitoare nu-l mai asaltează, de aceea nici măcar o introducere gravă nu le este rezervată, ca în Simfonia în mi bemol. Cortina se ridică de la bun început pe imaginea euforiei. Nimic idilic însă în această viziune. Aparținînd unuia care trecuse prin grele încercări ca să ajungă acolo, ea exprimă nu refugiu iluzoriu, ci echilibru și stăpînire — deci forță; de aici accentele prebeethoveniene ale muzicii. Că nu este vorba de idilism se poate constata și din amintirea, destul de persistentă, a dramelor trăite: demonul nu mai are însă acum nici o putere, căci spiritul, oțelit și purificat, domină imperial stihiile. Cel mult o înduioșare — iarăși prevestindu-l pe Schubert — dacă-i pot trezi aceste amintiri. De abia în andante dacă se strecoară o umbră de îngîndurare care aburește puțin limpezimea. Se poate spune că emană tristețe, dar este o tristețe din care Mozart a stors tot ce ținea de apăsare și întuneric, obținînd ceea mai pură esență a sentimentului: este melancolia zeilor. Atît de brutalizat în simfonia anterioară, Menuet-ul își recapătă aici grația specifică: dar nu mai este nici o grație roccoco, atmosferei galante de salon luîndu-i locul distincția spirituală. Nu grația dansului ci ideea însăși de grație este exprimată în această parte, în care evoluează cu suavă eleganță siluetele amintirilor, sentimentelor, gîndurilor. Îți vine în minte acea plastică expresie prin care Nietzsche își argumenta ostilitatea sa față de muzica lui Wagner: „Zeii au picioare ușoare". Continuînd ca și în celelalte două simfonii linia Menuet-ului, finalul exprimă plenar victoria spiritului, dar tocmai pentru că această victorie a fost cucerită de ceea ce este mai nobil și mai pur în om, celebrarea ei va fi lipsită de expansivități telurice. Este o bucurie adînc intelectualizată, legată nu de satisfacții imediate și trecătoare (căci acestea stîrnesc exuberanțele spectaculoase), ci de sentimentul împlinirii, al încheierii drumului. Și Mozart își termină ciclul simfonic bătînd din nou la porțile paradisului — sau dacă vreți Olimpului — de unde inițial venise și privind mai extaziat ca oricînd, prin porțile care se deschid, la splendorile dinăuntru. Nu că acestea s-ar fi îmbogățit cu frumusețí noi, dar el fusese între timp în infernul neliniștii și zbuciumului și după o asemenea experiență seninătățile spiritului triumfător nu puteau să nu-i pară și mai strălucitoare. Și Mozart pătrunde înăuntru pășind măreț, căci se simte nu tolerat, ci stăpîn al divinului imperiu. Probabil că de aceea a și fost supranumită această lucrare Simfonia Jupiter.

George BĂLAN

MOZART LA 18 ANI
(autor anonim)

GOPO

„FAUST XX" VĂZUT de D. I. SUCHIANU

Se cunoaște răspunsul prințesei palatine, cînd cineva o complimenta pentru calitățile fiului său, regentul Philippe d'Orleans, un om excepțional de inteligent și talentat. „Într-adevăr (zicea ea), are toate calitățile din lume, afară de aceea de a le da o bună întrebuințare".

Ion Popescu Gopo are toate însușirile unei personalități cinematografice internaționale. Are idei, idei care pînă la el nu mai fuseseră; idei, care, deatunci, aveau să devină mișcare, curent. În istoria animației se poate vorbi de un moment Gopo: desene schematizate, evitarea drăguțului și drăgălașului, cvasisuprimarea decorului, în sfîrșit o satiră filozofico-socială, totodată discretă și foarte consistentă. Toată avangarda desenului animat lucrează acum pe acest făgaș.

Iată și un alt făgaș, de asemenea, vast și durabil. Legenda lui Satan. Mulți literați, mulți cineaști au atacat această temă. Cineaști celebri (Pabst, Murnau, Clair), au produs avantajoase variante, unde Faust regretă pactul, dar rămîne tînăr, ceea ce tot e ceva, chiar dacă renunță la bogăție. În tot cazul, și în toate aceste prelucrări, Satan rămîne, ca pe vremea lui Goethe, geniul răului. In Franța însă, țara paradoxului și a umanismului, Satan e prezentat ca prietenul omului, apărătorul lui împotriva tiranului senil care este Iahvè, care nu știe decît să interzică și să pedepsească. În splendidul poem al lui Baudelaire: „Litanies de Satan", se face o înșirare a darurilor oferite de Satan omului, de ajutoarele pe care i le dă pentru a ieși din neplăcerile în care îl aruncă Dumnezeu-Tatăl. Anatole France, alt mesager eminent al spiritului francez de frondă și liberare, în savuroasa lui „Revoltă a îngerilor", îl descrie pe Satan ca machizard, conspirator, revoluționar, dispus să organizeze o răsturnare de la guvern a lui Dumnezeu-Tatăl. Dar, într-un moment de luciditate își dă seama că, odată venit la putere, va deveni și el despot. Ideea lui Gopo este o a treia mare idee în această temă unde ideile au fost nu o dată mici și convenționale. În filmul **Faust XX**, Lucifer nu e nici bun nici rău. Nu vrea binele omului, dar e așa de prost, de obtuz, de mărginit, încît nu vede ce stupidă e politica lui de cumpărare de suflete în schimbul tinereții. Oamenii păcătuiesc berechet, fără să-i rogi. Dar ce să-i mai și plătești? Și apoi, în general, ce mare scofală să transformi pe cutare cetățean în friptură, pîrjolindu-se pe grătarele din Hades? Un subaltern inteligent, Mefisto, îi explică patronului că scopul lor e să sporească, să generalizeze răutatea în lume. Și prima lor treabă serioasă e să oprească progresul. Desigur, progresele științifice sînt arme cu două tăișuri. Ele aduc și dezastre. Dar nu dezastrele îi interesează pe responsabilii Iadului. Ce folos dacă o bombă H ar distruge întreaga omenire? Iadului îi trebuie oameni răi, și ca să fie răi, prima condiție e ca ei să existe... Hotărît lucru, stoparea progresului e cea mai vastă și grandioasă operă în ordinea diabolismului.

Planul lui Mefisto este de o mare claritate și precizie organizatorică. Ori de cîte ori se ivește un savant pe care îl mănîncă pofta de invenții, primește propunerea de a redeveni tînăr. Un medic radiolog îi va explica procedeul: azi știința permite să imprimi (precum și să ștergi) orice înregistrări pe creierul unui om. Tot stocul de cunoștințe și conduite ale savantului vor fi trecute pe scoarța cerebrală curățată a unui tînăr chipeș și sănătos. Asta **gratis**. Fără contravaloare. Fără ca beneficiarul să aibă de plătit ceva. Și fără vrăjitorie. Prin operațiuni strict științifice. Poate cineva refuza așa ceva?

Rezultat: savantului nostru n-o să-i mai ardă de invenții, descoperiri, nopți de laborator în așteptări înfrigurate, etc. El va fi ocupat să trăiască bine, să petreacă, să chefuiască, să iubească, să călătorească... De știință se va ocupa desigur mai departe. Dar într-un spirit sportiv și diletant...

Și astfel, progresul, inamicul no. 1 al lui Satan, va dispărea.

Povestea se complică cu alte aspecte, tot așa de savuroase. Bătrînul Lucifer, ramolit și încuiat, nu înțelege valoarea propunerii. Se cramponează morțiș de ideile ruginite ale unor Goethe și Gounod. Ba chiar îi interzice lui Mefisto să continue, și-l recheamă în Centrală. Atunci Mefisto procedează exact ca „oamenii", rezistă, se răscoală și începe o mișcare clandestină. Pentru asta se camuflează. Se mută într-un trup tînăr. Știți al cui? Al Margaretei în persoană! Bună ascunzătoare. Dar cam incomodă, pentru că zisa Margareta era însărcinată. Un copil cu ex bătrînul Faust! Un diavol gravid, iată o noutate în lumea mitologiei!

Am amintit toate acestea pentru ca să vă dați seama ce dar de invenție, ce imaginație de bună calitate are acest Gopo. Și de asemenea, ca să vedem cîtă înțelepciune este în judecata Principesei Palatine, mama ducelui de Orleans, pe care o citam la începutul acestei cronici.

E drept că Gopo are o scuză. El ar fi trebuit să explice filmul său la cît mai mulți oameni competenți, apoi să le fi arătat treptat, fragmente, pe măsură ce le compunea. Ar fi fost desigur mulți care să-i spună: „Povestea e de-a dreptul genială. Alege fapte clare, care s-o zugrăvească variat și nostim. Nu băga evenimente care s-o încurce, s-o înece. Scoate ideea în relief la fiecare secvență. Altfel riști ca spectatorul să n-o prindă, să nu o guste". (Operație mult mai ușoară decît aceea de a avea idei).

Spuneam că Gopo are o scuză. S-o fi gîndit poate că n-ar avea pe cine să întrebe (căci cineaștii noștri mai cad în păcatul trufiei). Că de geaba încearcă.

De ce degeaba? Să fi încercat întîi, și să fi conchis după.

ION IANCOVESCU

FLOARE RARĂ...

Tocmai în săptămîna în care sărbătorim un veac și jumătate de la cununia pentru vecie a teatrului românesc cu limba, deci cu literatura română, cad la pămînt, ușor și firesc ca falnicii arbori ai bătrîneții înaintate, un mare slujitor al dramaturgiei și un strălucitor campion al teatrului: Mihail Sorbul și Ion Iancovescu. Dacă adăugăm că, în afara, sau, mai bine zis înăuntrul acestei alianțe de sferă vastă și de nenumărate ramificațiuni, cei doi erau legați în mod direct, încă de acum cincizeci de ani, prin gloria unui important eveniment de istorie literaro-teatrală, și în același timp, de carieră personală — la prima reprezentație, în 1916, a *Patimei Roșii*, Ion Iancovescu fiind interpretul nefericitului erou flușturatec, Rudi —, vom înțelege de ce moartea lor, tocmai în acest moment, și aproape în aceeași zi, stîrnește vibrații atît de numeroase, cu ecouri amplificate și prelungite prin coincidențe simbolice.

Tocmai de aceea, aș vrea să le despart o clipă, și să fac popas la mormîntul lui Ion Iancovescu, lăsîndu-l pe Sorbul să odihnească în pace sub țărîna fumegîndă a proaspătului său mormînt, cu convingerea, de altfel, că soliditatea operei va da durată însăși amintirii autorului, și că el va fi încă multă vreme prezent în preocupările noastre, și adesori evocat. Ceea ce sugerează, prin contrariu, că mă tem de uitarea foarte rapidă a lui Iancovescu, uitare, de altfel, scrisă în natura și în destinul artei sale, efemeră de la ursită și din leagăn. În tot ceea ce e nou în teatru, arta trăiește cu omul, cît omul, și uneori mult mai puțin decît omul, acesta nefiind, în fond, decît un Sisif care caută să poarte pînă pe vîrful unui munte, acolo unde timpul începe să însemne durată, piatra creației zilnice, grea, grea, și totuși imponderabilă, impalpabilă și perisabilă. Munca omului de teatru e un sac fără fund, un sac spart, direct spre neant. Cît timp trăiește și creează, omul de teatru dă iluzia, și își dă iluzia operei durabile, substituindu-se zilnic, pe el însuși, operei sale, dîndu-i și o unitate înșelătoare, și luînd-o zilnic de la capăt. Nici o categorie de artiști nu întrebuințează atît de des ca oamenii de teatru cuvîntul „creație", cu desperata speranță de a nu pronunța umbră, fum și pulbere, și de a se exorciza de neant.

Dureroasă, între toate, muncă artistică, și cît de dureroasă soartă! Adevărul și profunzimea de tristețe a acestui destin se relevă mai ales, cu o necruțare insuportabilă, la dispariția unui om ca Iancovescu, a cărui creație, de altfel, s-a risipit în vînt încă de acum cîțiva ani, de cînd, împiedicat de vîrstă și boală, el nu s-a mai manifestat, pe scenă, în contact direct cu publicul, și lucrînd în prezentul clipei. Dar trăia încă, și ființa lui slăbită mai făcea să reziste, în primul rînd în ochii lui, o ușoară coajă de iluzie.

Și cît de prezent a fost, și cît de intens a putut să împregneze viața teatrală, și nu numai pe cea teatrală, a unei jumătăți de secol, cu figura sa, cu stilul său, cu atmosfera sa, cu zvonul, cu anecdotele și cu legenda lui.

Iancovescu a fost un foarte mare actor, cel mai dăruit al generației sale, și al ultimilor patruzeci, cincizeci de ani. A fost, de asemeni, un mare regizor, și e păcat că nu a insistat, și nu a fost condus să insiste, mai temeinic și mai metodic, în domeniul regiei, unde ideile și lecția sa, mai ușor transmisibile, ar fi fost cu siguranță creatoare de școală și stimulatoare de discipoli. A fost fondator, animator și conducător neobosit de companii teatrale, direct înrudite cu pasărea Phoenix, murind după cîte un an sau cîteva luni de existență, și mereu renăscînd dintr-un pumn de cenușe, cît rămînea din plămada lor fragilă. A fost harnic traducător, mesager la noi al multor dramaturgi și opere necunoscute, și a fost chiar scriitor, cu real talent, dar cu mult mai reală nepăsare. A fost toate acestea, la un grad foarte înalt, foarte original, deși realizarea concretă nu a exprimat totdeauna valoarea exactă și totală a capacităților sale.

Totuși, sentimentul tuturor celor ce l-au cunoscut, de aproape sau de departe, în teatru sau în afară de teatru, protestează energic cînd e vorba a-l defini printr-una din aceste activități, și chiar a-l încadra în poligonul lor, oricît de larg și de suplu în unghiuri. Căci, deși a fost un atît de mare actor, repet: cel mai dăruit al ultimelor patru, cinci decenii, deși a jucat sute, poate mii, de roluri, deși a încarnat o masă enormă de personaje ilustre sau obscure, — numele lui Iancovescu nu rămîne legat de anume creații actoricești, precum al lui Nottara de Lear, al lui Demetriade de Hamlet, al lui Vraca de Horațiu. Deși toți oamenii de meserie depun mărturie că era un regizor extraordinar, plin de inspirație, de cultură, de finețe, de dinamism, în domeniul regiei nu a lucrat destul pentru roade numeroase și îndelungate. Iar ca fondator de teatre și animator de trupe, probabil că nici el însuși nu mai putea reconstitui etapele nenumărate ale acestei monotone istorii de încercări și repetări, pe care geniul său plutea o clipă și se prăbușea în cea de a doua, ca fulgul în vînt.

Iancovescu, deci, trebuie să fi și fost altceva decît toate acestea, ceva peste toate acestea, și mai mult decît atît. Ceva care este foarte greu de definit, ceva care devine chiar indefinisabil, exact din clipa în care depășește talentul, oricît de puternic exprimat în organizare și în competență profesională.

Cred că Iancovescu a fost teatrul însuși, spiritul, esența, legea și destinul teatrului făcute om, — ale teatrului, cu forța sa vrăjită, cu limitele sale vagi și nesigure, cu năzuințele lui sublime și naive, cu culori violente, cu reliefuri puternice, cu goluri haotice, cu strălucirile orbitoare, și cu umbrele adînci și reci, de sus, pe care nu le ajunge lumina rampei și nu le încălzește nici frămîntarea comedianului, nici aplauzele publicului. Tot teatrul era în Iancovescu, și Iancovescu întreg era numai teatru; de la figura lui frumoasă, care părea o mască sarcastică și bonomă, pînă la îmbrăcămintea lui îndrăzneață și ușor extravagantă care aducea a costumație; de la spiritul lui totdeauna orientat spre replica de efect, pînă la comportarea lui privată, totdeauna spectaculoasă; de la pasiunea subiectivă, imens egocentrică, de care se lăsa condus, pînă la cea mai ascunsă trăsătură a caracterului, ciudat amestec de umilință și orgoliu. Totul în făptura și în viața sa era *teatru* și totul era *teatral*, în mod spontan și în mod achiziționat, deopotrivă prin impulsiune naturală ca și prin alegere îndelung cîntărită. Era, cum spunea Jean Cocteau, *une bête de theatre*, o fiară de teatru, și a fost, la noi, cea mai desăvîrșită, și desigur ultima, încarnare a ceea ce, tot cu o expresie franțuzească, s-a numit *monstre sacre*, făptură inumană, rezultat îndepărtat, tardiv și surprinzător, al uneia dintre cele mai umane aspirații, aspirația sublimă spre transfigurare și iluzie. Monstrul sacru este teatrul făcut om, este omul invadat, inundat, intoxicat de teatru pînă la ultima putere a perceperii realității, care devine scenă, cu lumea întreagă ca public, și cu actorul în centrul ei, jucînd un rol nesfîrșit și fără pauză. Oamenii, lumea, trei generații, au simțit prezența acestei specii, și au simțit, în Iancovescu, lîngă Iancovescu, în legenda și în nimbul lui Iancovescu, chiar în afară de scenă și, aș zice, mai ales în afară de scenă, radiația arzătoare a teatrului miraculos, a focurilor orbitoare ale rampei, după cum unii au simțit desigur, și pustiul trist al sălii întunecate, al orelor fără poveste și fără iluzie, al orelor de singurătate și părăsire, cînd cușca suflerului s-a aseuns în podea.

A vedea lumea numai dintre arlechini, a trăi viața numai de pe scenă, a încarna totdeauna un personaj și a juca în fiecare clipă un rol, a fi, într-un cuvînt, un monstru sacru, poate duce lesne și repede la o legendă derizorie și la un nimb strîmb, hilariant, mai ales într-o lume ca aceea a celor trei decenii de societate burgheză și teatru burghez, în care s-a desfășurat cea mai mare parte a existenței artistice a lui Iancovescu, și s-a închegat structura fundamentală a personalității. El a fost ferit de aceste triste sigilii, deși a avut legendă și nimb ca nimeni altul, și în ciuda faptului că legenda și nimbul său au izvorît, în mod fatal, din retorta unor medii impure, prin scepticism și ironie, cum ar fi cafeneaua, redacțiile de presă, strada bucureșteană, culiscle și foaierele teatrelor. A fost ferit de ele prin însăși sinceritatea inocentă pe care se sprijinea integral această fierbinte autofalsificare, și, desigur, prin substanța genială a darului, care se impunea cu o forță irezistibilă, și care a fost acceptat chiar în afară de ponderea creației profesionale.

Aci stă secretul rar, dacă nu unic, al recunoașterii și admirației unanime față de Iancovescu, artist neliniștit și neînrădăcinat, victimă a unei dezordini irepresibile, al unui subiectivism hipertrofic, produs al unei societăți și mișcări teatrale fără solide și stabile ierarhii de valori, cărora el le răspundea cu o enormă, naivă și anarhică sete de independență protestatară, care, în acele condiții, l-a pus în situația izolării și provizoratului durabil. A urmărit o himeră, a fost poate cel mai himeric dintre oamenii de teatru ai acelei vremi, himera de a nu fi luat în stăpînire, și de a-și fi sie însuși stăpîn, cu înțelesul adînc, obscur, că valoarea lui nu se poate arăta decît în autonomia lui absolută: monstru sacru! Himeră a rămas această aspirație a lui, cu rezultatul trist că actorul genial a jucat, cu rare excepții, roluri minore și neîncăpătoare, că regizorul magnific s-a aplicat la puneri în scenă disparate și expediate, totul sub semnul celor mai efemere înșghebări de bulevard. Eroarea s-a împletit cu adevărul, frumusețea cu ridicolul, mărețul cu sordidul, și în mare măsură activitatea lui Iancovescu s-a desfășurat sub semnul sterilității. Ce îl salvează de această situație finală, ce îl ridică deasupra înfăptuirii sale? Încă odată, geniul său, și sinceritatea generoasă a publicului: căci toată lumea, absolut toată lumea, a simțit și a admis, cu adînc respect, existența, prezența și acțiunea unei personalități uriașe, în al cărei destin realizarea a fost totdeauna divină, și chiar ratarea, chiar eșecul, au scînteiat printr-o sclipire genială.

Din nefericire pentru el, din nefericire pentru noi, societatea noastră l-a găsit aproape în pragul bătrîneții...

Se duce, astfel, lăsînd o lecție complexă și tulburătoare, Ion Iancovescu, floarea rară, orhideea teatrului românesc dintr-o întreagă epocă. Tot ce a fost, tot ce a reprezentat, piere odată cu el, și arta lui superbă, atît cît s-a putut realiza din promisiunea lui imensă, nu va putea fi nici descrisă, nici analizată, cum nu poate fi niciodată arta omului de teatru. Amintirea lui va evoca totuși spectacolul dulce al vieții și personalității sale, și, odată cu el, va rechema o lume întreagă și va putea propune actualei, noii conștiințe a teatrului românesc, o profundă și tulburătoare sursă de meditație.

Radu POPESCU

BRÂNCUȘI

UN NOU ALBUM

În fine un **Brâncuși** autentic!

O carte de artă așteptată de mult de biblioteci, în rafturile cărora mai este încă mult spațiu pentru puternicele valori ale culturii noastre!

Un volum-tezaur care prezintă publicului românesc pentru prima oară un Brâncuși reîntregit, înconjurat de o serie de date care ne împiedică să mai facem erori, ajutîndu-ne în schimb să înțelegem cîte ceva din viața înstrăinată, munca, suferințele și bucuriile acestui român închis în găoacea atelierului parizian conceput ca o casă din Gorjul părintesc.

Aflîndu-l pe Brâncuși mai repede din cărțile și publicațiile străinătății și regăsindu-l mai anii trecuți în tăcutul suspin românesc al atelierului transplantat la moartea lui în Muzeul de Artă Modernă din Paris, mi-l imaginam pe marele meșter trecînd mai repede și mai mult pragul librăriilor noastre. Încercarea precedentă de album, ieșit mai iute dintr-o aventură fotografică decît dintr-un respect artistic, amenința să-l îndepărteze pe Brâncuși de publicul care nu-l cunoștea decît vag și fragmentat.

Albumul nou pe care ni-l oferă Editura Meridiane e într-adevăr o carte și un obiect de artă, un izvor de cercetare, o sursă certă de informare — e actul de cultură pe care l-a înfăptuit de astă dată în plenitudinea lui, meritînd pe de-a-ntregul aprecierile frumoase ale publicului, mărturisite cu voce tare în librării.

Alături de Brâncuși, creatorul, albumul are trei autori al căror interes, dragoste, pricepere și spirit de responsabilitate față de Istorie, Artă și Popor, e bine marcat pe cele trei cărări ale drumului comun spre astru.

Semnat Mircea Deac, albumul e o prezentare pe jumătate literară, pe jumătate științifică, pornită din datoria criticului de a prezenta pe artist și lucrările lui într-o formă lesnicioasă de lectură, făcînd însă o serie de sublinieri utile care-i dau caracterul unui document și valoarea unei lucrări de fină spiritualitate. Conceput a fi și o introducere spre studiu ca și un pas hotărît în lumea nouă și ciudată a lui Brâncuși, comentariul ca și concepția generală a albumului au marele merit de a omogeniza o succesiune de date, de a da o cursivitate manifestărilor ascendente ale fenomenului artistic la Brâncuși, oferind totodată o lectură agreabilă și o parcurgere emoționantă a paginilor cu reproduceri.

Fotografia: Florin Dragu. E poate partea de responsabilitate cea mai mare și gravă, înfățișarea în imagine a unor sculpturi cărora autorul le-a dat nu numai formă dar și unghiul din care, privite, ele exprimă stările sufletești ale artistului contopite cu expresia cerută de subiect. Artist delicat al chipurilor și ideilor, Florin Dragu nu-l trădează pe sculptor și nu înșeală publicul. Jocul necesar al umbrelor dirijate și lumina de accent valoric găsesc subtile echivalențe pentru relief și fond, pentru frăgezimi sau asprimi, după idee, material și ambiante.

De la coperta supusă împărțirii — formă și idee — inspirată din profilul scaunelor Mesei Tăcerii — trunchi din Coloana fără sfîrșit — subtilitățile de concepție grafică și intuitul unghi al fotografului artist, concentrează noțiunea de timp, durată și stabilitate în echilibru. Prezentarea grafică dă albumului armonie în sinteză și egalități de valoare ridicată pe întregul lui cuprins. Jean Eugen, care e al treilea autor al volumului, nu a riscat ca unii „specialiști" ai genului să confunde propria lui persoană cu artistul principal permițîndu-și să-l și corecteze; el ne înfățișează o lucrare frumoasă, gîndită și realizată cu subtilitățile necesare, interesantă la răsfoit, modernă în prezentare și cu nuanța binevenită a unei sobre eleganțe.

În fine o carte de artă, despre o artă autentică, pentru exigența amatorilor de artă: o dovadă nouă a potențelor noastre editoriale ca și o mărturie de dragoste și datorie împlinită sub semnul devenit simbol și tezaur, al vieții și operei lui Brâncuși.

Fiind o treaptă pe scara de aur a marilor noastre bogății spirituale și materiale, albumul dedicat lui Brâncuși va trebui să deschidă seria unor scrieri, studii, cercetări și prezentări a vastei munci și creații artistice a lui Brâncuși, precum și regruparea tuturor lucrărilor lui într-un volum de omagiu pe care contemporaneitatea i-l datorează atît în țară cît și în străinătate.

Baruțu T. ARGHEZI

MIHAI SĂNZIANU: Ilustrație de carte

POEȚII DESPRE EI ÎNȘIȘI ȘI DESPRE POEZIA CONTEMPORANĂ

ALEXANDRU ANDRIȚOIU

1 *Ce raport există între conținutul patriotic și socialist și diversificarea formelor și stilurilor individuale în poezia noastră ?*

2 *Ce raport există între spiritul revoluționar și modernitate în poezie ?*

3 *Cel mai important sfat pe care țineți să-l dați tinerilor poeți.*

1 Rar cultură în care spiritul național și cel social să se fi armonizat atît de frumos, în toate marile ei valori, cum este cea română. Un spirit patriotic, protestatar și justițiar a unit toate marile creații din toate școlile și mișcările literare. Deci crezul patriotic și socialist țin de credința și gîndirea noastră comună, de miezul artei cu care ne justificăm în fața patriei și-a omenirii. Vast teren de idei și vastă gamă de sentimente în care să se nască și să se dezvolte personalitățile artistice. Dovadă însuși peisajul poeziei noastre contemporane, cu poeți mulți, talentați și diferiți.

E drept că într-o anumită perioadă am cam cîntat la unison. Cărțile ieșeau cam gemene, dar existau în filele lor și lucruri frumoase pe care nu le putem nega. Pe atunci se lucra însă cam ușurel, cam diletant și se dădeau anual premii de trei clase cu cîte 3—4 poeți aliniați în dreptul fiecărei clase, așa că numai ghionionul făcea ca un poet să nu fie premiat. Eu n-am avut acest ghinion și nici n-am plîns cînd m-am trezit laureat. Trebuie s-o recunosc cu sinceritate.

A venit însă timpul unei activități laborioase și serioase. Cu înalt spirit de răspundere, în toate domeniile. Funcția socială a scriitorului s-a reliefat. Cultura lui s-a întărit frumos, căutarea adevărului împletindu-se cu căutarea de sine. Sitele au început să cearnă fin argintăria poetică. Mulțimea traducerilor din lirica universală, retipărirea marilor cărți de poezie românească, aparatul critic sensibil și doct, și multe altele, au dat poeților posibilitatea ca ei să fie ei. Stilul e omul, s-a spus, și omul s-a individualizat pregnant.

În această epocă de clasicism al socialismului, premisele care se dau, se dau cu cîntărire și discuție prealabilă în presă, — la doi ani sau la un an. Iar cele promise, care nu se dau, nu au termen nici fix, nici mobil.

O mare contribuție a avut-o în acest proces Dialectica, de loc simplă, tinerii și, între tineri, Labiș ca pionierat.

Patrioți și cîntăreți ai socialismului sînt toți, prin credință și meditație, — iar aparte e fiecare prin fire, prin gust și prin aderare la o formulă sau alta. A fost și se manifestă încă uneori un epigonism, un mimetism în această sete de creație ca act de cultură națională. La poeții buni însă epigonismul se stinge, pe cînd la impostori rămîne. Un alt pericol stă în faptul că setea de universalitate conduce uneori la o poezie fără hartă, fără țară, — cosmopolită ca o modă împrumutată din filme sau ca un extaz feminin în fața vitrinei magazinului Comerțului exterior. Aici dăm peste poezii care cîntă strîmtori oceanice și semințiii de pești — (Minulescu o făcea românește, cu centrul de emoție în București). Aici comparația între spiritul patriotic și stil nu se poate face, deoarece nu se vede termenul întîi al comparației. Putem voiaja și în Cytera, dar cu pașaport românesc.

Din acest punct de vedere sînt supărat pe caracterul prea festiv și prea abstract al discuțiilor din această anchetă.

În încheiere, pentru a ilustra raportul la care vă referiți propun să medităm cît de originali sînt, fiecare aparte, poeții Aragon, Hikmet, Maiakovski, Neruda, Guillen — și totuși cît de ai patriei lor și ai steagului lor comunist.

2 Nu pricep bine întrebarea. Că doar nici Nina Cassian n-a priceput-o... Dacă vă referiți la tendința de a revoluționa ceva în poezie, atunci e la mijloc o eroare, aici nemaifiind ce revoluționa. Ca parte integrantă a revoluției socialiste literatura, dimpreună cu toate artele, a fost revoluționată odată și bine prin ideologia sa marxist-leninistă. De aici se trage și termenul de front literar, din atitudinea sa combatantă. Ce să mai revoluționăm în plus ? Gramatica, metafora ? Au revoluționat-o dadaiștii și s-a văzut cu ce rezultate și cu ce perenitate.

În privința modernității iarăși se duc uneori discuții în plus. Eu consider întreaga noastră poezie bună de astăzi drept o poezie modernă. Rareori se întîmplă să citim poezii vetuste (publicate mai mult din spirit filantropic, pentru necazurile cotidiene ale autorului); revista și publicul nu mai gustă scheme. Toți, de toate vîrstele, de la Tudor Arghezi la Ion Alexandru, sînt moderni atunci cînd sînt poeți adevărați. Marele salt al poeziei noastre s-a produs tocmai atunci cînd toți poeții de seamă și-au dat seama că nu mai merge cu rimarea stereotipă a unor precepte și au transformat lozinca fadă în lozincă artistică — lozinca nefiind altceva decît proverb modern de adevăruri mari spuse lapidar și entuziast. Ultimele noastre culegeri de poezie, cactele anuale, presa sînt populate în covîrșitoare măsură de poezie modernă. Dacă unii sînt clasicizanți, alții mai legați de tradiționalism sau de romantism, aceasta se întîmplă tot înlăuntrul ariei moderne a poeziei, drept care, aidoma francuzilor, criticii noștri aștern înaintea termenilor particula *neo* : neoclasic, neotradiționalist, neoromantic. Toate aceste formule moderne sînt sănătoase, inclusiv ermetismul (Ce ? Barbu sună jenant astăzi ?) dacă poartă un mesaj, dacă poeții înșiși știu ce vor să spună, „Revoluționarea" tristă stă acolo unde nu e talent, nici gîndire sănătoasă, ci șarjă, dacă nu chiar escrocherie și unde se bîlbîie ca-n transă. Există și asemenea producte în periferia literaturii. Pericolul lor constă nu numai în răpirea spațiului din reviste, ci și în dezorientarea tînărului neavizat și încă necultivat care pornește pe acest drum pernicios cu iluzia că numai așa va ajunge poet de seamă. Numai că nu Nichita Stănescu, Ion Alexandru sau Marin Sorescu, poeți serioși și culți, de talent și ținută civică, sînt cei care creează acest pericol — așa cum, din păcate, s-a sugerat sau afirmat uneori în presă — ci tot Mitică Popescu în noile lui ipostaze de trișor în condiții socialiste.

3 Mă consider încă tînăr, dar venind cu această întrebare, m-ați sorcovit cu tristețe, cînd tocmai uitasem că am un copil de 11 ani care, dă doamne să nu ajungă poet !

Eu, la revista *Familia*, m-am străduit să lansez foarte mulți tineri. Mă cam tem să nu fi făcut chiar inflație. Dar unul, doi de-or ajunge ceva, încă e bine. Sfatul e acesta : debutul nu înseamnă consacrare, publicarea nu înseamnă publicitate și onorariul nu înseamnă demisia din serviciu sau, la elevi și studenți, lene și extaz.

DRAGOȘ VRÎNCEANU

1 *Cum ați defini poezia dvs. și ce componente mai particulare îi mărturisiți ?*

2 *Ce aveți de spus despre fenomenul poetic de astăzi ?*

1 Impresionat de ivirea masivă a noii „elocvențe obscure" a poeziei, în epoca mea de debut, prin 1928, am încercat, după vorba poetului, să „sucesc gîtul" acestei elocvențe și m-am sprijinit instinctiv pe un vers sumar și radical, de discriminare a emoției. Așa a luat naștere „Cloșca cu puii de aur". Motto-ul acestui volum ar putea fi versurile lui Ungaretti, scrise în limba franceză: „J'ai depecé coeur et ésprit, (je m'enchenai aux mots) et je règne sur les phantomes". Volumul are o tonalitate de elegie, ispitită de sunetul mai stabil al meditației. Dar din familie, în preajma tatălui meu, învățător din ținutul Vrancei, am respirat aerul unui suav și pătrunzător sentiment folcloric al lucrurilor, adică un sens de podoabă care nu se desparte nici de firesc, nici de stilizare, ajutîndu-ne să fim proaspeți și străvechi, moderni și îndelung antici și dînd un blazon popular strălucitor neamului nostru. Aceasta este semnificația poeziei „Făt frumos bătrîn". Tatăl meu avea un mare cult pentru Nicolae Iorga, în care vedea în primul rînd un descoperitor al valențelor populare ale istoriei românești. Acela care găsea în „Essai de synthèse d'histoire de l'humanité" că legea de bază a evului mediu european era „un element popular care se agită", avusese printre cei dintîi intuiția valorii naționale și spirituale specifice a poporului, în marile vicisitudini ale istoriei noastre, și găsise cuvinte inspirate despre răzeșia devălmașe a Vrancei și despre sensul existențial al folclorului ei. Numai că poporului i se dădea la un moment dat, pe atunci, înțelesul ideologic al unui uriaș reziduu arheologic al națiunii, cînd el reprezenta, în fapt, singura ei forță durabilă și vie. Mi-am regăsit — astăzi cînd o pîrghie arhimedică miraculoasă a ridicat pe ea pămîntul popular al țării noastre, la suprafață, la lumina soarelui, în văzul lumii întregi, scoțind în evidență potențialul lui uriaș — dinaintea unui obscur vis familiar împlinit și din aceasta am tras noi motive de poezie. În lirica mea din ultima vreme acord importanță numai poeziilor dedicate patriei, ca spre exemplu „Pe fața cealaltă a lunii", „Columne" și altele. N-am putut renunța la tendința inițială, căutînd circuitul cel mai strict al emoției și meditației. Aceasta tot din nevoia imperioasă de a mă sustrage „elocvenței obscure", cu prețul poate al sacrificării unei mari părți din patosul interior, prin încercarea de supraveghere stoică a cuvîntului. Am făcut o singură excepție, într-o fază de mijloc a muncii artistice (între 1944—1955), cînd am scris ciclul de sonete „Ierburi amare", reflectînd ororile războiului și dorul de țară, și o suită de poezii intitulată „Poemele transhumanței", — din care o parte a apărut în „Gazeta literară" — recurgînd la versul tipic de tradiție al liricii noastre.

2 În mare parte, fenomenul poetic de astăzi mă încîntă. El dovedește o forță și o noutate, care mi se pare relevabilă pe plan internațional, chiar ca inițiativă. Cu toate aspectele lui tulburi uneori, am impresia că sîntem în fața unei sinteze poetice de anvergură, cu atît mai mult cu cît ea se mișcă în cadrul gustului mondial, nu prin abstractism, ci printr-o poziție de plecare naturală, firească, pe care alte mișcări literare n-o posedă, deși o caută, aceea a stilizării primare, spontane, esențiale, care se nutrește din folclorul român, adică dintr-un substrat spiritual verificat și cultivat de vremuri, dintr-o adevărată civilizație populară străveche care se deplasează și se toarnă — cu valorile ei estetice, etice și de cunoaștere umană — într-o civilizație populară modernă. Cosmicismul ezoteric folcloric, de exemplu, fuzionează expresiv cu cel al științelor, depășind pe această cale impasul estetic creat în alte mișcări poetice, de turnura reflexivă a evoluției spiritului uman, care în artă constituie, fără îndoială, un handicap real și a dus la criza abstractă a poeziei și la arta monstruozului, ca exasperare a voinței de expresivitate, intrinsecă poeziei însăși. Poeții noștri nu cunosc această criză, afară de cei care imită. Ei nu au decît să întindă mîna și dau de terenul înflorit, de enormele zăcăminte expresive ale lumii populare din care au izvorît. Ei se dezvoltă organic în ecuația dintre tradiție și inovație, fără „rupturi", oricît de avansate ar fi experiențele pe care le fac. Dacă a te scula de dimineață trebuie să înveți de la cocoș, a fi inovator te învață experiența milenară colectivă, mai cuprinzătoare, în germenii ei, decît aceea a oricărui curent literar. Căci arta este prin natura ei și în toate formele ei legată de rădăcinile vieții, pe calea metaforei, și cunoașterea estetică, mitică a acestor rădăcini, este un apanaj al poporului. Poeții noștri de astăzi au avantajul unei fenomenizări a folclorului, firească prin însuși saltul integral făcut către suprafață de popor. Aici stă condiția nouă a unei determinări străvechi, totdeauna favorabilă artei, dar astăzi oportună prin excelență. Prin aceasta ne îndreptăm spre o mare artă modernă, anticipată de Brâncuși, care a adus la ordinea estetică a zilei folclorul din orice parte a lumii. Evoluția poeziei noastre actuale urmează acest drum, fie pe linia marii școli tradiționale, promovată în pas cu timpul, fie pe linia abrupt inovatoare a celor mai tineri.

VICTOR ROMAN :
MIREASĂ

ION PACEA :
FAMILIE DE ȚĂRANI

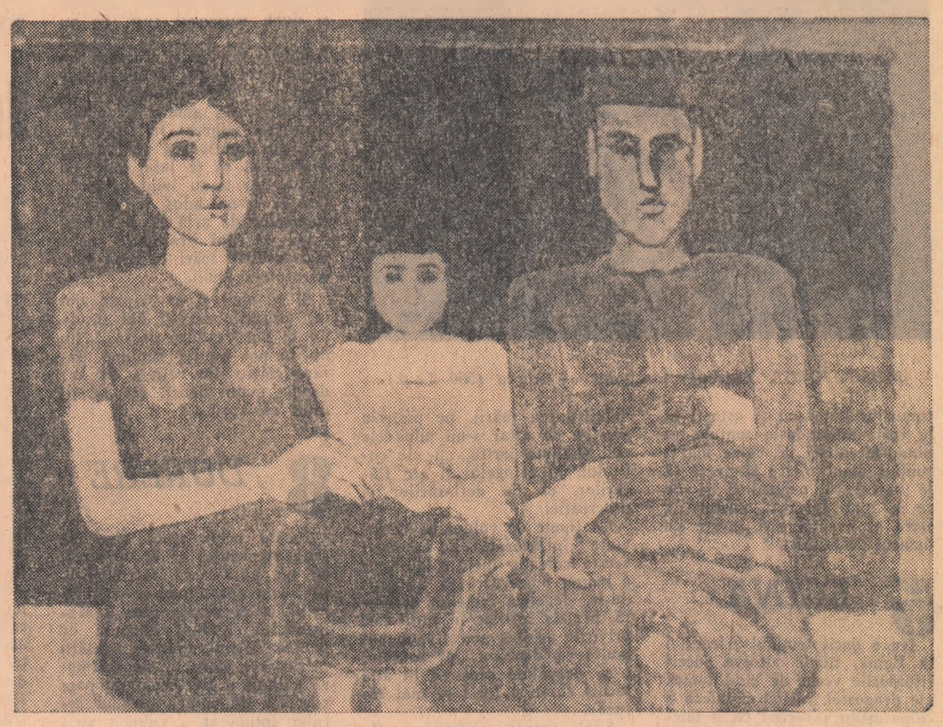

poșta redacției

de REMUS LUCA

SIVAN MAXIMILIAN — Sebeș Alba. Mult diletantism în proza dumneavoastră, scrisă, am impresia, sub impulsul unor lecturi foarte proaspete. Frazele corecte și narareа cursivă a unor fapte (din păcate netransfigurate de vreo ideie artistică originală) — nu sînt suficiente pentru a face literatură. Întîmplări cum sînt cele relatate de dumneavoastră au mai fost folosite de foarte multe ori în proză; trebuie să căutați a spune lucruri noi, descoperite de dumneavoastră, să vă străduiți să dați faptelor o interpretare originală. Altfel, oricît de corect ați scrie, n-aveți șanse să vă realizați vechiul vis.

VICTOR DRĂGAN — București. — Nu s-ar putea spune că sînteți lipsit de posibilități. Aveți imaginație și oarecare îndemînare în a crea ceea ce se cheamă atmosferă. Nici tendința de a descoperi semnificații neașteptate în realitatea banală, simboluri (mă rog !) care s-o transfigureze — nu poate să vă fie luată în nume de rău. Dacă sînteți la primele încercări, aveți șanse să realizați și lucrări bune. Bine înțeles, va trebui să vă clarificați mai întîi, să știți dumneavoastră înșivă ce vreți să urmăriți, pentru că deocamdată scrieți foarte confuz, dezordonat chiar.

DUMITRU SINITEANU — Arad. — Acum vreun an sau doi, am mai avut în fața mea două din schițele trimise acum. „Tata Toi doarme" și „Cînd am fugit în lume" — cărora alături de altele pe care nu le-ați mai retrimis le găseam unele calități. Aveam și unele observații, care sînt valabile și acum. Schițele n-au fost îmbunătățite. Ați mai trimis un grupaj de șapte schițe de cîte o pagină. Sînt mult mai slabe. Relatarea așa zisă „seacă", exprimarea concentrată pînă la limita ermetismului pot fi ispititoare, dar nu sînt de loc simplu de realizat și presupun un foarte îndelungat și complicat „exercițiu" stilistic. Fireste, niment nu vă poate opri să insistați. Pînă la urmă, cine știe ? Deocamdată însă nu văd semne de reușită. Ultima tranșă („Urmele oamenilor", „Despărțiri", „Omul și borna topografică") par mai temeinic gîndite. Intenția de a fixa atitudini etice, înlăuntrul „crustă" aparențelor, de-a descifra micile drame ale existenței în realitatea zilnică este lăudabilă. Vă paște însă o nerecomandabilă tendință spre melodramatizare. Feriți-vă de gesturile teatrale și de dialoguri declamatorii. Sună fals. Mai trimiteți.

ELVIRA MORARU. — Rădăuți. — Subiectul romanului scris și al celui la care lucrați încă nu ne spune nimic. Nici măcar modul cum le relatați, melodramatic și sentimental nu ne poate oferi un criteriu de apreciere. Cît despre pasiunea de a scrie literatură care vă provoacă atîtea neajunsuri la locul de muncă și acasă, să nu credeți că-i suficientă pentru o eventuală reușită. Pînă cînd nu ne trimiteți măcar un capitol-două, nu vă putem ajuta nici măcar cu sfatul de a continua.

Willy Melkis — București; **N. Crasan** — Constanța; **T. Ardeleanu** — Galați; **A. D. Gurău** — Galați; **E. Alexandru** — Hamcearca-Dobrogea: **I. Preutu** — București ; **A. Ghiba** — Colibița-Bistrița: **N. Stroescu** — Reșița: **I. Crivăț** — București ; **Gh. Draciu** — Tîrnăveni; **I. Mihalache** — Timișoara: **Narcis Cecino** — Pitești; **E. Pîrvulescu** — București: **I. Macovei** — Cluj; **T. Scruntaru** — Mediaș ; **I. Ciurci** — Beiuș ; **P. Bina** — Urziceni; **M. Zavergiu** — București: **P. Văltreanu** — Constanța; **P. Constantin** — Arad: **Celentino** — Constanța: **Magnolia Poesis** — București ; **C. Dimitriu** — București ; deocamdată nu.

Lampa lui Diogene

CONȘTIINȚA DE SINE A POETULUI

Pentru a atinge acel superlativ al existenței sale care-l indică drept „conștiință a lumii", poetul trebuie să realizeze, în prealabil, o cît mai luminoasă conștiință de sine : joc echilibrat al conștiinței psihologice **(Bewusstsein)** și al conștiinței morale **(Gewissen).** Această conștiință de sine implică, deci, o estetică (sau măcar o artă poetică) și o etică. Nu există poet adevărat care să nu fi meditat îndelung, pe de o parte, asupra condiției sale, pe de altă parte, asupra artei sale. Uneori, roadele acestei meditații s-au concretizat în opere teoretice explicite, de la jurnale intime și profesiuni de credință artistică — la tratate de poetică. Un Goethe, un Schiller, un Poe, un Baudelaire, un Valéry, un Gottfried Benn, un Maiakovski, un Eliot, un Montale, un Breton au scris pagini deosebit de revelatorii despre Weltanschauungul lor, despre arta lor poetică. Nimic nu poate măsura mai exact distanța dintre două asemenea tipuri de poezie, decît definițiile pe care le-au dat, de pildă, Voltaire **(La Poésie n'est faite que de beaux détails)** sau Sandburg **(Poezia e jurnalul unui animal marin care trăiește pe pămînt și care ar vrea să zboare).** Alteori, principiile poetice trebuie căutate printre rîndurile poeziei înseși, care — suficient de elocventă în sine — s-a putut lipsi de un corp doctrinar care s-o expliciteze **avant la lettre** sau **après.** Un Whitman, un Pușkin, un Mallarmé, un Verlaine, un Ungaretti, un Hölderlin nu și-au dublat activitatea poetică prin texte de teorie literară, fără ca — prin aceasta — poetica lor să fie mai puțin închegată. La fel, concepția despre destinul poetului — cu toate implicațiile sale morale — poate să apară de sine stătătoare (ca la Schiller) sau încorporată actului poetic însuși (ca la Hölderlin) : corp de precepte morale, articulate discursiv, de o parte ; versuri încărcate de pulberea auriferă a meditației filozofice, de altă parte. De altfel, din timpuri imemoriale, cugetarea asupra destinului artistului și asupra artei sale au fost îngemănate : o dovedesc, între altele, miturile lui Marsyas și Orfeu.

În literatura română, meditația poetului asupra propriului său destin începe cu **Testamentul** Văcărescului : **Urmașilor mei Văcărești / Las vouă moștenire / Creșterea limbei românești / Și-a patriei cinstire.** Sînt versuri caracteristice pentru poziția poetului român a cărui conștiință civică — determinată de condițiile istorico-sociale ale dezvoltării poporului nostru — a fost tot timpul foarte activă. Comandamentele care trebuie să prezideze activitatea poetică au fost, astfel, de la început, indicate : păstrarea ființei naționale, dezvoltarea limbii naționale, ca instrument de manifestare a nației. De la Eminescu (pentru care poezia era expresia **„dorurilor vii"** și a **„patimilor multe"** ce ne **„frămîntă inima")** ; de la Vlahuță (care vedea în poet un **„semănător"** de adevăr) ; la Coșbuc **(Sînt suflet din sufletul neamului meu / Și-i cînt bucuria și-amarul);** la Goga (pateticul invocator al **„puterii urii și iubirii")** — poetul român s-a simțit mereu un exponent național și social. Există însă și o altă linie, a meditației artistice, vizînd mai mult transfigurarea realității în poezie, care a dus treptat la formularea unor arte poetice implicite : de la magnificența lui Macedonski (care visa convertirea cuvintelor sale în durabile **„pietre prețioase"),** la Blaga (recomandînd poetului o experiență interioară aproape tragică : **„flancat de albe și negre solstiții / mare și singur"),** la Arghezi (alchimist al cuvîntului, transformînd **„veninul"** în **„miere"** și iscînd **„frumusețe și prețuri noi"** din **„mucegaiuri, bube și noroi").** la Ion Barbu (vizînd în poezie o realitate abstrasă din timp, o lume de gradul al doilea), la Philippide (adept al unui fel de clasicism permanent, adversar al inovației pur formale : **„Silită poezie-a vremii noastre").**

Marile transformări petrecute în structura socială, în peisajul și-n conștiința românească în ultimii ani se vădesc azi în poezia tinerilor, ca o preocupare îndeosebi față de misiunea poetului. **Rădăcinile atîtor copaci în trupul poetului / încît se poate naște zilnic o pădure...,** clamează grav Mihail Sabin într-un **Imn** (Ateneu, nr. 12 — 1966) care cîntă, întîi de toate, rolul de tămăduitor al omenirii, ce revine poetului : **Urme de cuțit și pași de îngeri / peste partea de trup arătată lumii / și poetul adoarme rănile / cu brațul destinului său / și deasupra munților tăiați în amfiteatre / aprinde prelegeri de dragoste...** El însă, poetul, rămîne un veșnic **nevindecat,** deoarece aventura cunoașterii e inepuizabilă. **Nu pot / absenta nici o clipă din mine...,** spune Ion Lupu (Astra, nov. 1966), insistînd asupra conștiinței lucide a îndatoririlor față de umanitate. E o luciditate a cunoașterii, care mobilizează deopotrivă teoreticul și eticul, dîndu-le un patos fără pereche, precum scrie Nadina Cordun : **Dezlănțuită, starea mea de veghe / deschide-de ochiul unor lumi ascunse...** (Cronica, 10 dec. 1966). Foarte tînărul Cristian Gheorghe (Luceafărul, 10 dec. 1966) are imaginea poetului-soldat **„cu cartușiera burdușită de metafore"** ghemuit **„de o mie de ani în tranșeie"** : el **„pîndește lumea"** și **„încearcă s-o împuște în inimă / cu un cuvînt frumos". Sus mîinile ! Mi se strigă în toate limbile pămîntului... / Dar mîinile mele s-au lipit pe creion / ca pe țeava încinsă a unei mitraliere...** Poezia implică un risc, și încă unul mortal ; poetul e chemat să stîrnească esența vie a realului, așa cum un cîine de vînătoare stîrnește din hățișuri vietățile pădurii — iată mesajul poeziei **Cîine de vînătoare** de Adrian Păunescu (Amfiteatru, nov. 1966), care se încheie patetic : **Și știu ce vine : ca din greșeală / Un glonte din spate o să mă omoare / Și vînătorii tineri vor plînge / Pe fostul cîine de vînătoare...** Ideia e atît de impresionantă, încît nefericita expresie **fostul cîine** nu izbutește s-o compromită. Moartea poetului este, de fapt, simbolică și repetată la infinit : e contopirea, pînă la uitarea de sine, cu esența realității, tocmai pentru a-i da o nouă formă viabilă în expresia artistică. **Există un loc / unde ochiul de vultur / se conservă-n rănile ascunse / Dincolo de Valea Plîngerii / calul sălbatic împrăștie în vînt / cenușa repetatelor mele morți / și pămîntul mi se răsucește în pîntec / nerăbdător să se nască...** (Nora Iuga, în poezia **Nu pot să-mbătrînesc,** din Gazeta literară, 22 dec. 1966). Nu lipsește nici conștiința poetului **„fugit din lume ca să cînte"** într-un **„frumos tărîm de amar",** așa precum admirabil formulează George Alboi **(Vinovăția celor puțini,** în Amfiteatru, nov. 1966). Cîntecul unui asemenea poet e sortit **să curgă din pămînt / la temeliile caselor noastre...;** el pare că **„vine din cealaltă parte a pămîntului"...**

Mai variată — deoarece e determinată de factori mai subiectivi — apare meditația poeților noștri asupra artei lor poetice. Pentru extrem de reflexivul Nichita Stănescu realitatea pe care tinde s-o încorporeze poezia constituie aproape o absență, ideia nemaifiind sesizabilă decît ca o sonoritate pură a rîsului : **Mă opresc în fața unei uși deschise / care vine plutind / ca o aureolă / de sfînt. / Sărut mîinile, iubita noastră / Ce mai faceți ? / Dar ea rîdea pentru că / nu mai era demult acasă...** (Cronica, 13 dec. 1966). Gh. Pituț e un poet al materialității, uneori elementare ; de aceea arta sa poetică vizează **plinul** și **viul,** în opoziție cu **formele goale,** ca niște piei de animale ucise, pe care alții le vînd la tarabă, forme **„sclipitoare",** dar care explodează pe rînd atunci cînd copiii suflă în ele : **„căci golul rece nu suportă duhul viu...** (**Formele,** în Gazeta literară, 15 dec. 1966). **„Teama de lucruri". „suspinul firav", „avîntul schilod"** — în asemenea concepte se încheagă negativul poeziei veritabile, epigonismul, condamnat de Ilie Măduță (**Epigonism,** în Familia, nov. 1966). Poetul își încheie scurta artă poetică întrebîndu-se : **Unde-s acei giganți ce pe suflet / porunceau lui Neptun și Eol ?** Pentru Măduța, aventura poetică e o aventură a cunoașterii : condeiul **„tras pe piatră". „înfometat de lumină" „pîndește un freamăt obscur"** (Certitudinea, ibid.), pentru Victor Felea actul poetic consemnează un moment de exultanță vitală : **Între două veșnicii / cuprins de o nețărmurită emoție : / făptura mea se bucură că există...** (Calcidoscop, în Tribuna, 1 dec. 1966) ; în timp ce pentru Ion Lupu poezia e o participare la misterul adînc al realității, o participare crispată de conștiința propriilor sale limite : **Ar trebui să cobor în arterele apei / să-mi string universul și aura / într-un bob nevăzut de silice / Dar cum să ajung / fără pierderea mea / la un miting de spice ?...**

Credem că aceste citate sînt suficiente pentru a demonstra convingător că poeții noștri de azi știu nu numai **să cînte,** ci și **să gîndească** asupra nobilei lor îndeletniciri. Dar lucrul cel mai important ni se pare faptul că această cugetare nu ni se prezintă ca o versificare abilă a unor precepte estetice sau morale, în care conținuturile artistice prea explicite ar fi ucis orice poezie, ci ca o formă de adevărat lirism reflexiv.

Ștefan Aug. DOINAȘ

Fotografie de prof. Valeriu Bogdănel — Bacău, primită la concursul nostru „PEISAJUL ROMÂNESC". Ilustrație la „Cartea Oltului" de Geo Bogza.

GRECIA

ZECE FILE DINTR-UN BLOCNOTES

1 OLIMP

Alba torță a Olimpului luminînd deopotrivă întinderea verde a Thessaliei și întinderea albastră a golfului Salonic, e orgoliul și demnitatea Greciei nemuritoare.

Există în poalele Olimpului, o trecătoare strîmtă ca o despicătură de paloș, pe fundul căreia fluviul Peneu evadează din cîmpia Thessaliană spre mare — e defileul Tembei, uluitoare frumusețe în răcoarea căreia s-a scăldat Apollon după uciderea Pythonului din Delphes.

Lăcașul zeilor înalță spre cer punctul culminant al Greciei — 2917 metri. Tronul lui Zeus era, desigur, de gheață, căci piscul muntelui e veșnic acoperit de albeața zăpezii, și fiecare apariție a soarelui scapără în oglinzile piramidale de pe creste uriașe flăcări reci, vestind nașterea zilei în padina Thessaliei.

Neîntrecut de prodigioasă, imaginația artiștilor din acest colț de lume, a adus în artă creația supremă : omenescul. Întotdeauna m-a tulburat în mitologia greacă supranaturalul-omenesc. Zeii — stăpîni ai destinului muritorilor — sălășluiesc pe un munte cu frumuseți accesibile oamenilor, din cînd în cînd coboară și iubesc pămîntene, luptă alături de ocrotiții lor, sînt părtași la fapte înălțătoare și la fărădelegi, au patimi și pasiuni refuzate altor dumnezei și, mai ales, păcătuiesc. Sublimi nu sînt decît dumnezeii pe măsura noastră și omul care-a născocit astfel de zei e singurul atotputernic.

Zac pe plaja de piatră a Platamonei cătînd prin pulberea de aur a zilei coride fruntea căruntului Olimp. Am pescuit dorade cărnoase, vom bea uzo cu apă rece și vom mînca plăcinte grecești.

Poftiți zeilor la masa oamenilor, e loc și pentru voi. Îmbătați-vă și iubiți-ne femeile să ne scăldăm cuțitele în sîngele vostru de gheață și să născocim alte legende...

2 LARISSA

Larissa, nume superb de femeie, înseamnă inexpugnabila, așa cum Agni, nume de foc, înseamnă imaculata, ori puritatea. (Agni, Agni, îți amintești drumurile noastre nocturne pe Pnyx, deasupra Atenei, de unde coboram pe șarpele de piatră al serpentinelor după ce plînsesem de prea multă și prea răvășitoare frumusețe ?).

Ceva ardea lîngă Larissa, oraș din cîmpia Thessalici, un pojar care dogorca noaptea ca o tipsie de flăcări și jăratec aruncată în mijlocul unui bărăgan răscopt peste zi de prea mult soare. Urmam șoseaua cutreierată de autocamioane grele, austriece ori germane, încărcate cu citricele și tutunul de Volos, și incendiul acela ne fascina prin enigma lui neliniștitoare, parcă ar fi ars bataluri de țiței ori păduri de conifere, ori s-ar fi mistuit orașe de carton răsărite în vegetația grasă din pămîntul mustitor al Larissei.

Mă dureau ochii de imaginea pojarului, nenorocirea plutea în aer, adulmecam mirosul dezastrului și nu îmi puteam stăvili înaintarea spre inima sinistrului.

Așa m-a întîmpinat inexpugnabila Larissa — pălălaie portocalie în negura Thessaliei, oraș cu miros de melasă și celuloză, de bălegar și fîn, și toți ochii acestui oraș mi s-au părut în acea noapte roșii, nedormiți, cu țesătura venelor gata să plesnească, cu buzele crăpate de arșiță, cu graiul stors, vlăguit, ca un geamăt. Nu era decît un foc de paie, dar feriți-vă de semnificația derizorie a acestei expresii, căci la Larissa paiele înseamnă cesuloză și o stivă cuprinsă de flăcări explodează ca dinamita, iar atunci cînd ard trei mii de vagoane, veți avea impresia că asistați la prăpădul pămîntului.

Furia despletită, cu părul roșu, juca hore de catran în cîmpia tragică, gemînd și hohotind în dezmățul disperării.

Au ars o zi și-o noapte stivele de paie ale unei fabrici de celuloză, aprinse de o scînteie de eșapament, și dimineața, cînd am reușit să vorbesc cu directorul care suferise sinistrul, am văzut chipul răvășit al Larissei, ochii aceia de sînge, vocea fără glas, surîsul fără veselie...

Piramidele de pachete strînse din lanurile Thessaliei se prefăcuseră în maldăre cărunte, răvășite, fumegătoare deasupra cărora aerul tremura iar vîntul răsucea vîrcolaci de tăciuni în căutarea altor nenorociri. Iar oamenii vlăguiți de puteri ațineau calea balaurului roșu cu limbi perfide, ascunse, și loveau cu sete apărîndu-și avutul.

3 THERMOPILE

„O, străine — strigă Herodot în numele spartanilor căzuți la Thermopile — mergi și spune-le Lacedemonienilor că aici zacem noi, pentru că ne-am supus ordinelor lor..."

Doi frați ai lui Xerxes, temutul rege al perșilor, au căzut aici disputîndu-și un cadavru — trupul însîngerat al lui Leonidas, eroul grec de la Thermopile. Cineva, dintre greci ori perși, trebuia să ducă spre onoare ori pîngărire bucata de pămînt din carne moartă a regelui căzut. De patru ori oștenii credincioși lui, l-au cîștigat și de cinci ori l-au pierdut. Doi frați vii, carne din carnea regelui învingător, și sînge din sîngele lui au pierit pentru gloria efemeră a tiranului setos de cuceriri.

Inutile sacrificii, căci după Thermopile urma Salamina — creasta de granit răsărită în golful Pireului de care avea să se sfărîme orgolioasa flotă a neînduplecatului Xerxes. Bătălia de la Thermopile a durat, după spusele lui Herodot, numai 90 de minute, deajuns pentru a înfrunta istoria.

Lui Leonidas și însîngeratei bătălii de la Thermopile i s-au ridicat spre aducere aminte un monument de bronz clădit după două duzini de secole, la marginea drumului antic, dintr-o donație internațională. Un lăncier de bronz amenință cu statura lui atletică autostrada pe care mișună mașinile unui secol de asfalt. Marea s-a retras cu cîțiva kilometri și golful Lamiei pe unde au venit perșii să atace defileurile Saromatei, a părăsit strîmtoarea, lăsînd în urma lui o cîmpie mlăștinoasă în care oamenii cultivă tutun, grîu, sfeclă și bumbac.

...Am luat un trei la istorie pentru bătălia de la Thermopile și-acum văd că profesorul mi l-a pus degeaba, căci toți au uitat-o și nimeni nu se oprește aici să-și plece fruntea la picioarele de bronz ale lui Leonidas, și nimeni nu se duce să spună Lacedemonienilor unde zac spartanii căzuți c-au ascultat de ordinele lor...

Zău profesore, dă-mi măcar un șase, barem atîta merit că nu ți-am uitat lecția.

4 POROS

La Poros s-a sinucis Demostene, gîngavul părinte al elocinței, cel ce-și trăsese vorba din pietre și moartea din zeama tulbure de cucută.

Trec pe lîngă insula ca un fagure alb, urmărind săgetarea peștilor zburători — groteși libelule ale abisurilor acvatice — ochi holbați ce îndrăznesc să se afunde pentru cîteva clipe în aerul în care viețuiesc oamenii.

Stoluri de meduze își filfîie molcom umbrele gelatinoase, rumenite de soare, parcă toate toamnele pămîntului și-ar spăla frunzele galbene în ultramarinul Egeeii.

Un vas de război se leagănă cenușiu lîngă țărm cu țevile

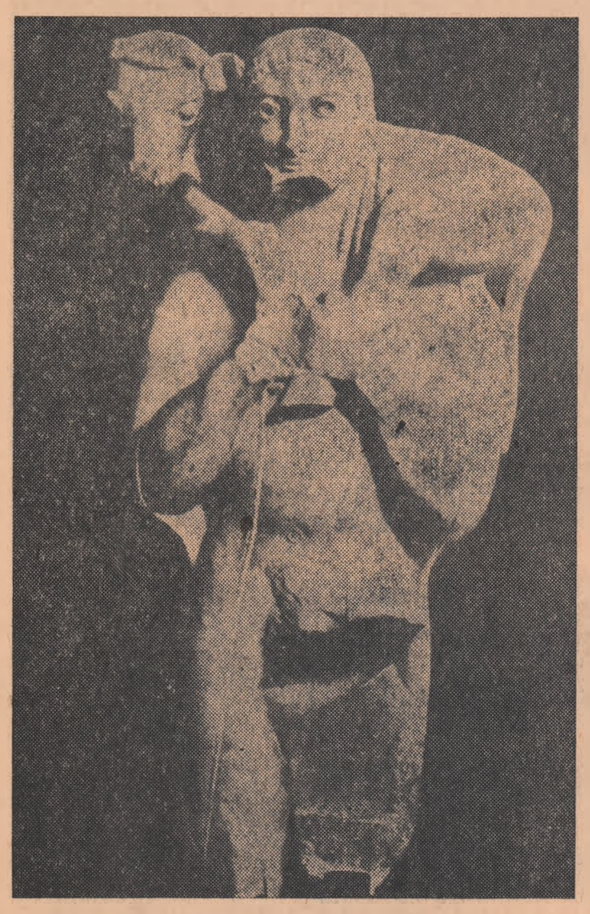

MOSCOFORUL. Muzeul Acropolei — Atena (560 l.e.n.)

tunurilor bătoase ; și aștepți să le vezi înmuindu-le soarele, topindu-le, altfel de ce-ar mai fi ronțăit omul pietre să-nvețe să le vorbească oamenilor, și de ce a mai încercat gustul de fiere al cucutei să-i învețe pe oameni demnitatea ?

5 EGINA

Nu e decît templul Afroditei la Egina, nimic altceva decît ritualurile vechi de cînd lumea ale dragostei, rășina molatecă a chiparoșilor picurînd ca o miere de chihlimbar, soarele blînd, domolit de suflarea mării, stîncile blonde, răscoapte și fetele și femeile tuturor țărilor implorînd discret protecția zeiței.

Că Egina ar fi bătut prima monedă din lume, că navigatorii ei au întemeiat colonii pînă pe țărmurile lui Pontus Euxin, că aici s-ar fi născut, după legendă, din dragostea lui Zeus și-a Eginei, Ajakos, — judecătorul infernului, tatăl lui Peleu și Telamon, bunicul lui Achile, al lui Ajax și-al lui Teucoros, tovarășul de înțelepciune și îmbrățișarea mării, pe pietrele acestea de altar s-au adus cele mai sublime jertfe, nu ale cuțitului, ale sîngelui și ale flăcărilor, ci ale deflorărilor și procreației.

Ce țipete de voluptate, ce cuvinte înflăcărate au dogorit aceste coloane încît căldura lor e mereu omenească și atingîndu-le, degetele femeilor tremură, brațele întîrzie în jurul lor, privirile ochilor umezi spun mai multe ca deobicei, iar soarelui i se dezvăluie ceea ce în alte locuri chiar și lui i se mai refuză...

Căci șoapta zeiței se-aude pretutindeni.

Binecuvîntați-i faptele și rodul lor, oameni buni, căci din el ne tragem.

6 HYDRA

Cînd pămîntul puțin și sărac al Hydrei le-a refuzat oamenilor — prea numeroși — hrana, aceștia, și-au căutat-o pe mare. Insula, celebră cîndva, prin faima piraților care-o sălășluiau — adevărați lupi ai Mediteranei, corsari albanezi, muntenegrezi și greci, spaime ale corăbiilor rătăcite, ochi sclipitori, hangere necruțătoare, furtuni de jaf dezlănțuite din acest cuib de vulturi în largul mărilor fără hotar, are nume de balaur. A hrănit astfel douăzeci de mii de suflete, de cinci ori mai multe guri decît e capabilă să sature pîinea pe sponci a insulei. A adunat bogății peste bogății și, din strînsura de aur, potentații insulei au dotat, în 1821, flota angajată în lupta pentru independența Greciei.

Azi, în casele celor patru mari familii descendente din osul chior al temuților pirați s-au instalat cămine pentru pictorii pămîntului, hoteluri și pinacoteci. Pe cheiul portului deschis ca o gură de clește spre mare șomează modelele planturoase, balcanice, fete bune la toate, în așteptarea domnilor „artiști", iar o rămășiță de vas pirateresc, cu aer străbun, a fost prefăcută în bar plutitor cu program de noapte...

7 VICTORIA

În insula Samotrache nu m-am dus, dar am stat sub prova de marmoră a Victoriei, la Luvru, lăsînd-o să-mi spintece valurile emoției și să-mi ia sufletul pe aripile ei avîntate spre înălțimi. De n-ai avut niciodată cap și brațe frumoasă zeiță, aripile de vultur alb ți-au întregit frumusețea cum nici o frumusețe nu putea spera. Două mii de ani ai stat prizonieră în strînsoarea țărînii insulare pentru a-ți schimba deodată temnița pămîntului natal pe colivia de aur de la Luvru. N-am înțeles niciodată ce legi guvernează sau au guvernat arheologia căci furii tăi și-au păstrat titlurile și după rușinosul furt, ba au dobîndit noi glorii. În 1856, doi francezi, Deville și Coquart au început să sape țărîna Samotrachei și continuatorul lor, un aventurier de geniu, Champoiseau ți-a eliberat în 1863 aripile din strînsoarea pămîntului. Firesc era să te lase celor de drept, dar te-au împachetat în lăzi și te-au adus în templul comorilor de artă de pe malul Senei să dai strălucire celei mai sublime scări ce urcă spre miracolele lumii...

Și eu stau și te privesc aici iar vînturile care-ți bat insula nu te pot readuce acasă... Nu, nu te pot aduce, sublimă pasăre-femeie din colivia de aur de pe malul Senei. Iar tu, ai uitat să zbori...

8 DURERE

Închid ochii și-mi vine să strig atenienilor să se oprească, să nu părăsească Acropolisul, căci aud apropiindu-se pașii febrili și răsuflarea grea a Maratonului. Lumini hărțuite de panică sfîșie umbrele cetății înfricoșate, corabia de marmoră gălbuie a Parthenonului pare zdrobită de valuri, tavanul cerului întunecat a coborît strivind-o, pentru ca hoardele năvălitoare să nu se bucure de splendorile ei.

E frig și flăcările verzi ale chiparoșilor se înfioară sub porțile Erechteionului, parcă o armată învinsă s-ar scurge tainic undeva, în necunoscut, ori parcă sufletele vegetale ale morților ar tresări înfiorate de tăișul necruțător al amintirii...

O lacrimă mi-a înghețat sub geană și voi nu știți de ce nu pot fi niciodată singur, căci am văzut toate acestea și e mult mai dureros să mori după ce le-ai văzut...

9 STRADA

Exuberantă, clocotitoare, frenetică, strada ateniană n-are somn și nu cunoaște liniște. Mă refer la cele două bulevarde principale care duc din piața Constituției pînă în piața Omonia — adevărate artere în care viața orașului pulsează mai năvalnic decît oriunde. La patru dimineața cafenele mari sînt încă deschise și turiștii cu plete lungi și bani puțini care n-au cu ce să-și plătească o gazdă, își ametesc somnul lîngă un pahar de portocaladă. Mulți dintre ei își scot micile cheltuieli din vînzarea sîngelui la centrele de colectare de pe lîngă spitale. Ajung livizi ca marmora templelor — ochii sclipitori de inaniție și bărbi de sfinți bizantini...

La Pireu, pe strada Nottara, în cartierul rău famat, cu spelunci pentru marinarii care se vindecă de abstinență, și cu fete încercănate, vreo trei duzini de „boys" americani de pe vasele cenușii ale Flotei a 6-a, au închiriat zeci de scutere și țin trotuarele dragostei fără dragoste sub tirul țevilor de eșapament. Locuitorii Pireului își închid ferestrele preferînd zăpușala, dar nu înainte de a trimite pe adresa musafirilor nepoftiți o ploaie de expresii pe care urechea românească le înțelege ușor, fără să știe greaca.

Îmi place strada atenianâ. ospitalitatea acestor oameni pentru care prietenia e cea mai prețuită lege, îmi plac cartierele cu vile noi, albe, de o curățenie olandeză, îmi plac piața de legume și pește, Plaka și Limanul Turcului de la Pireu.

În locul camerei de hotel prefer strada, și nu evit nici un prilej de a spune că sînt român știind că nu voi culege decît semne ale prieteniei.

10 CEEA CE NE LEAGĂ

Un talentat confrate de la „Elefteria" — Dl. Manianis, care a vizitat recent România cu un grup de ziariști greci — mărturisea emoționat într-unul din reportajele sale că, citind cele scrise de ziariștii români despre Grecia... s-a simțit foarte prost !

„Confrații români au vizitat Grecia... — scrie domnia sa — și totul li se pare minunat !"

Replica mea nu este polemică. Ci doar explicativă : Am scris astfel pentru că înțelegem necesitatea și răspunderea socială de a scrie, în primul rînd, despre ceea ce ne leagă. Și în al doilea rînd, tot despre ceea ce ne leagă. Și în al treilea rînd, tot despre ceea ce ne leagă. Adică despre ceea ce restabilește respectul reciproc, admirația și conștiința valorilor pe care le reprezintă fiecare dintre țările noastre. Rămîn apoi destule de spus. Dar dacă inversăm lucrurile scriind în primul rînd despre ceea ce nu ne place, riscăm ca pînă la urmă, să ne simțim mult mai prost decît atunci cînd constatăm că ne-am ridicat de prea multe ori pălăria. De ce să nu recunoaștem ? Arta respectului e mult mai greu de deprins decît arta invectivei. În ceea ce mă privește, eu am învățat ca, mai întîi, să-mi scot pălăria și abia după aceea, dacă e cazul, să dau cu piciorul.

Vă salut și pe dumneavoastră, cu respect, domnule Manianis.

Ioan GRIGORESCU

PRIM-PLAN

Actrița suedeză Ingrid Thulin pare să fi ales însorita Italie drept a doua sa patrie. Iar regizorii italieni și-o dispută care mai de care pentru filmele lor. Iată care sînt deocamdată proiectele imediate ale actriței : Crimă la clubul de tenis *adaptare a lui Mauro Bolognini a unui roman de Moravia,* Sfînta *în regia lui Elio Petri și drama psihologică* Mîine nu vom mai fi aici *a regizorului Brunello Rondi.*

După un strălucit debut cu scurt-metrajul Doi, *tînărul regizor sovietic Mihail Boghin va oferi în curînd spectatorilor și primul său lung-metraj. Filmul* Zosia, *realizat pentru studiourile Gorki, este povestea de dragoste dintre un ofițer sovietic și o tînără poloneză, în timpul celui de-al doilea război mondial. Rolul Zosiei va fi interpretat de actrița poloneză Pola Raska.*

In timp ce tot mai mulți regizori de pe continent emigrează în studiourile engleze, Tony Richardson dimpotrivă, pare că preferă să filmeze cît mai departe de insulele britanice. După ce a realizat nu de mult în America filmul Cei dragi, *regizorul se pregătește să plece la Istambul unde va începe în această primăvară turnarea filmului* Șarja brigăzii de cavalerie ușoară.

Săptămîna trecută, la Paris, în cadrul celei de a 21 „Nopți a filmului" s-au decernat premiile „Triomphe" celor mai popular actori ai anului. Claudia Cardinale, Shirley Mac Laine și Vittorio de Sica au primit premiul pentru „cea mai iubită vedetă străină". Cea mai populară actriță franceză a fost considerată noua vedetă Mireille Darc, impusă de curînd de filmul Galia.

Noul film al regizorului englez Richard Lester, o adaptare a unei comedii muzicale, este intitulat : „În drum spre Forum s-a întîmplat ceva caraghios". *Semnătura lui Lester, titlul și prezența actorului Michael Crawford ne fac să credem că vom vedea în curînd o comedie formidabilă.*

La studiourile Lenfilm se filmează ultimele cadre din filmul Katerina Ismailova, *ecranizare a operei cu același nume a lui Sostakovici, în regia lui Mihail Sapiro. Rolul titular este interpretat de cunoscuta solistă lirică a Teatrului Mare din Moscova, Galina Vișnevskaia.*

Ultimul rămas în viață dintre Frații Marx, Grucho Marx a semnat cu Televiziunea britanică un contract pentru 13 emisiuni, a cîte o jumătate de oră, emisiuni „cu participarea publicului", gen în care s-a specializat în ultima vreme.

Regizorul François Truffaut nu este cunoscut doar prin filmele sale ci și grație remarcabilelor sale calități de critic de film. Zilele acestea urmează să-i apară în Editura Laffont o carte intitulată Filmul văzut de Hitchcock, *rodul a trei ani de muncă. Nu este vorba despre o banală monografie, ci despre un interviu... fluviu. Timp de* 50 *de ore, Truffaut i-a pus lui Hitchcock* 500 *de întrebări referitoare la cele* 50 *de filme ale sale. Acest maraton filmologic a avut loc la Hollywood.*

Realizatoare a cîtorva scurt-metraje izbutite, regizoarea Nadine Marquand atacă acum și lung-metrajul. Rolul principal al viitorului său film, Iubirea mea, Iubirea mea, *a cărei acțiune se petrece în anul 2000, va fi interpretat de actorul Jean Louis Trintignant, care în viața de toate zilele are rolul de... soț al regizoarei.*

Regizorul Richard Quine a adaptat pentru ecran piesa tînărului dramaturg american Arthur Kopit „O, tată, dragă tată, mama te-a spînzurat în dulap și eu sînt așa de trist...". *Rolurile principale sînt interpretate de actorii Robert Morse și Rosalind Russel.*

La studiourile din Leningrad, regizorul Igor Talankin lucrează la filmul Zile-Stele, *ecranizare a romanului autobiografic al poetei Olga Bergholț. Filmul va fi realizat pentru ecran panoramic.*

Anunțată cu un imens tam-tam publicitar, superproducția italiană Cervantes, *regizată de Vincent Scherman este aproape gata. Scena cea mai dificilă a fost desigur cea a reconstituirii bătăliei de la Lepante, pentru care toți figuranții au fost asigurați (pentru cazurile de accident). Cu excepția acestei secvențe turnate la Corint, restul filmărilor s-au făcut în Spania, la Madrid și Granada. Cu această ocazie, Gina Lolobrigida, una dintre vedetele filmului, a făcut o serie de fotografii la corride și spectacole de dansuri flamenco. Considerate ca deosebit de reușite, aceste fotografii au fost adunate într-un album pentru al cărei text a fost solicitată colaborarea lui Henry de Montherlant.*

Manuela GHEORGHIU

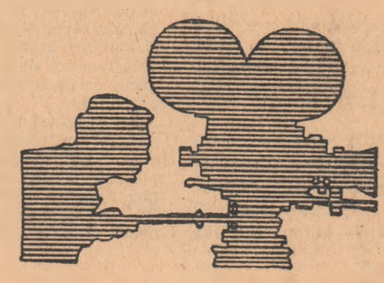

JURNAL DIN CUBA

Juan Ramón Jiménez

Îndrăgostit de regiunea Antilelor și Caraibilor, Juan Ramón Jiménez a fost de două ori oaspetele Cubei. S-au păstrat din perioada aceea (1936—1937) cîteva însemnări admirabile despre locurile vizitate, strînse în **Diarios poeticos cubanos** (Jurnale poetice din Cuba) două la număr, foarte greu de găsit în ediția din opera sa, o **Antologia personal** întocmită pentru Radio Habana unde au rămas, nicicînd reluate, cîteva poeme de rară frumusețe **(Sitio perpetuo, Generalife, Pajaro fiel, Criatura afortunata** etc.) o altă antologie, organizată și selecționată de el din poezia cubană a anului 1936 și un prolog la opera lui Eugenio Florit.

Reproducem, în continuare, cîteva din aceste însemnări de jurnal, cu regretul că spațiul tipografic nu ne îngăduie reluarea lor integrală. Căci toate, absolut toate, sînt niște minuscule lecții de estetică asupra cotidianului sau poeziei, întocmite de către unul dintre cei mai de seamă poeți ai Spaniei și ai lumii. Selecția s-a făcut de către redacție, notațiile din prima parte sînt traduse de subsemnatul, următoarele de Eugen B. Marian. Ordinea redării lor aparține redacției.

Darie NOVĂCEANU

I

În acest univers (Porto Rico, Cuba, Florida) viața mea a fost, asemeni unei întoarceri la neliniștita mea adolescență din Andalucia, din Moguerul luminos și mereu dorit. Aceeași nostalgie pentru îndepărtate idealuri dorite, același romantism fatal și gol pentru nu știu ce concavitate mortală împotriva mării pustii ; dorință reîntoarsă întotdeauna peste marea zilei și a nopții, cu soarele singuratic, cu singuratica lună a mării.

Pămînturi ale tinereții, țări ale zilei de mîine.

Cuba, zahăr alb și brut așeziat de sare. Zahăr și sare. Ingemănare de zahăr și sare în soarele albastru.

In Antile, dacă viața e mai moartă, moartea este mai vie. Există un echilibru. Și se poate alege.

Palmieri ce se leagănă, deschizîndu-se și închizîndu-se cu o grație unică, în aerul constant, sub raza verde a crepusculului, irizați sub răcoarea nopții și sub lună, peste femeile albe și negre adormite. Palmieri de opt, zece și treisprezece staturi de om, ridicați, sus, în pace, ca niște crengi de bronz și de argint. Palmieri scunzi, ca o oază a cerului făcut din cearșafuri albe, deschise de degetele lunii umede. Palmieri paznici, cîte doi lîngă poarta-ncuiată, sub singurateca stea dureros de albastră, în înălțimea și profunzimea timpului. Palmieri al unui extrem răsărit, ieșind în întîmpinarea mării, peste un cimitir înflorit, cel al arbuștilor ornamentali. prieteni care-i însoțesc ; frunzele lor, ca niște brațe de femeie subțire, dansau, strînse pe talie, sub norii violeți. Palmieri împotriva ciclonului zăgăzuit de zorii zilei, luptînd împotriva obscurei puteri cu nenumăratele lor degete. Palmieri, coloane vertebrale verzi, oase vii... Și palmierii aceia tonți, cu trunchiul ca niște trompe de elefant și cu o strălucire hipertrofiată, mai albastră în matricea de sus. Palmieri, trunchiuri singuratice și uscate, cărora un monstru atmosferic le-a secerat brațele.

Pentru a trăi (a visa, a munci, a iubi) omul are nevoie de o măsură proprie și străină. Nu poate eluda proporția comună.

Proporția și măsura sînt viața sa ; lipsa de proporție și măsură înseamnă moartea sa, moartea adevărată, ineficacitatea ; căci moartea care este moartea exactă este bine proporționată.

Cînd lucrez, înconjurat de hîrtiile mele, între ele și mine se stabilește o legătură magnetică. Nu le pot lăsa. Dacă vreau, dacă trebuie să plec neapărat, hîrtiile mi se lipesc de oase, de degete. Și, uneori, între ceea ce am scris și privire, ca un repaos, saltă o flacără albastră.

Concentrarea abstractului este principala virtute a poetului adevărat.

Bună, frumoasă singurătate pentru poet este pagina albă din albumul unei necunoscute.

Omul trebuie să domine mașina, nu mașina omul (Omul rîde fără să vrea, onest).

Eu nu cred că poetul trebuie să-și acomodeze poezia împrejurărilor. Nu, nu cred, nu am crezut și nu voi crede niciodată. în poetul ocaziilor. Poezia (artele interioare și exterioare) e un fruct al păcii.

Omul e liber, trebuie să fie liber, marea sa frumusețe e virtutea.

Dacă vom dedica progresul nostru acestui țel, vom fi întotdeauna liberi, pentru că el poate progresa la nesfîrșit fără să ne preschimbe în sclavi. Să nu inventăm, să nu cumpărăm, să nu consolidăm sau să ajutăm nimic din ceea ce e mărunt ingenios, artificial și zadarnic. Să limităm cu spiritul nostru, cu inteligența noastră, cu instinctul chiar, ingenuitatea noastră.

Limita ingenuității noastre va fi adevărata limită a progresului.

Suprarealismul sună, a sunat în general, ca o traducere proastă după poeți mari, pe care nu i-a înțeles în întregime ; Blake, de exemplu.

Poezia nu se reînnoiește strigîndu-le femeilor inspăimîntate sau credule, că sîngele are altă culoare decît cea roșie, ci surprinzînd ideile esențiale pe care acest sînge, roșu sau de altă culoare, le irigă, le fecundă, le exaltă.

Atîta grabă pentru a fi etern !

Luna trecînd pe deasupra Spaniei, reflectă, ca o oglindă veselă sau tristă, viața veselă sau tristă a Spaniei. Lunecînd peste Statele Unite, de pildă, oglindește viața Statelor Unite.

De aceea luna este deosebită, pentru poet. Și nicicînd nu va putea fi pentru noi aceiași.

II

Pentru mine virtutea supremă a vieții, în tot ce este util sau frumos, este surpriza. Am pus în conținutul surprizei și destinul. Și aștept totul de la el.

În poezia mea, pe care am dezmierdat-o totdeauna atît de mult, totdeauna am decantat prin surpriză. Totdeauna las la locul activ al muncii mele (pe masă, scaun, dușumea) poemul sau însemnarea începută. Le privesc o clipă cu drag, fără să le dojenesc, nici să mă dojenesc pe mine, și mă depărtez de ele purtîndu-le cu totul în lăcașul amintirii autentice, al prezenței intime care leagă, care pune, care impregnează totul, fără vreo linie fixă de delimitare, de împrejurările înconjurătoare. Pe hîrtie, în atmosferă, în casă, rămîne deasemeni o expresie posibilă. Și cînd mă întorc la această expresie care mă așteaptă și care știe, fără îndoială, ce-i aduc, ea se înalță către mine, îmi dăruie taina, sau viața sa. Astfel eu îi dăruiesc poemului, sau poate, mai degrabă, poemul mi se dăruie mie ; într-un cuvînt, ne dăruim reciproc, surpriza.

Trebuie să surprinzi viața și moartea. Întreaga frumusețe a morții și a vieții, care este totul, se vede prin surpriză. Moarte și viață necesită, poate, o metodă, dar metoda trebuie să fie surprinzătoare, îndrăgostită de surpriză. Tehnica se cuvine să fie caldă, animată, vitală. Nimic mai urît decît necunoscutul chip așteptat ; nimic mai frumos decît chipul străin sau familiar, ivit prin surprindere.

Surpriza sare între noi și tot ce ne înconjoară cu emoția despuiată a sentimentului înălțat, adică, a spiritului.

Aici, la San Juan, varietatea de tipuri omenești este extraordinară. Ce primă impresie puternică ! Ce bogăție, ce frumusețe de culoare, de formă, de expresie, mai cu seamă în popor !

Tipul negru abundă și se impune prin varietăți de o calitate neprevăzută stranie, slută sau încîntătoare, mai mult încîntătoare, uneori brutală în sveltețe. Se vede des nota egipteană (în fiecare zi urcă în „guagua" (omnibus în Cuba n.tr.), în roz, verde sau negru, regina Nefertite), abundă nota gitană, dintr-un tainic Albaicin (orășel din apropierea Sevillei) secund. Multă aramă umană, pictată cîteodată cu o tușă artificială de roșu, alteori înnegrit în mod natural pînă la nuanța lignitului, abanosului, cărbunelui. (Și tipul teribil al bătrînului și bătrînei în culoarea coltului de stei și a cenușei !)

Albul, în gradații de alb și negru, alb și castaniu, alb și blond, cu tușe trandafirii, își pierde aci locul, calitatea și valoarea.

Fără îndoială, aci noi, albii, sîntem „celălalt".

Din toate ritmurile lumii, cel mai armonios este, poate fi, cel al propriei noastre vieți.

Cel care îl descoperă, este fericit cu trup și suflet și dăruiește celorlalți fericirea sufletului și a trupului.

În dimineața verde a mării Caraibilor, lunecînd de-a lungul ultimei limbi de pămînt din Haiti, am văzut pentru prima dată în apă talazul înălțat, grațioasa tălăzuire concavă a mării din tabloul „Nașterea Venerei" de Botticelli, pe care îl socotisem totdeauna artificios, fals.

Havana trăiește în imaginația mea și în năzuințele mele andaluze încă din copilărie. Era mult din Havana în Moguer, în Huelva sau Cădiz, la Sevilla.

De cîte ori, în cursul tuturor vieților mele, din motive plăcute sau jalnice, pașnice sau absurde, m-am gîndit profund la Havana, la Cuba !

Realitatea extinsă a întrecut totalul viselor și al gîndurilor mele ; deși, ca și alte dăți, cînd „cunoști" un oraș, orașul prezent mi-a răsturnat imaginea lui de absență și au rămas să lupte amîndouă în camera mea obscură. Noua mea viziune a Havanei, a Cubei, pe care am atins-o, existența ei văzută, rămîne de pe acum integrată în cel mai frumos tezaur al memoriei mele.

Prin paginile acestui jurnal intim, mulțumesc de asemeni și Havanei frumos ascunse, secretului Havanei, celei de-a treia Havane, pe care poate că nu o voi „vedea" niciodată.

gazeta literară

COMITETUL DE REDACȚIE : **Tiberiu Utan** (redactor șef) ; **Teodor Balș** ; **Al. I. Ghilia** ; **Ion Lăncrănjan** (redactor șef adjunct) ; **Alexandru Oprea** (redactor șef adjunct) ; **Eugen Simion** ; **Mihai Stoian** (secretar de redacție)

Prezentarea artistică : Radu Georgescu
Prezentarea grafică : Mircea Popescu

Imprimat la Întreprinderea poligrafică „Informația"